

350

ΓΑΞΙΣ ΣΤ'

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΚΑΙ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΙΚΙΩΤ
ΕΤΑΙΡΕΙΟΥ 41 • ΑΘΗΝΑΙ • ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ

Υπεργραμμάτιο με αλεσμένο χαρτί τουτο εκλαβεθηκης Πολιτικης

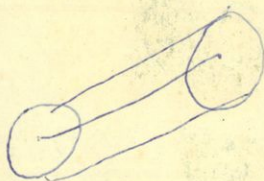

23

\$ \$

\$

350

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΚΑΙ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
(Και διά την συνδιδασκαλίαν τῆς Ε' και ΣΤ' τάξεως)

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Ἀριθ. 65303/3-7-52 ἀποφάσεως Ὑπουργείου Παιδείας

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ:
ΑΓΗΝ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗ — ΣΠ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΙΚΙΩΤΗ

"Ο ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ,"

ΣΤΑΔΙΟΥ 41 • ΑΘΗΝΑΙ • ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6

29

18792

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ)ΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Αριθμ. Πρωτ. 61330

Αθήναι τῆ 3 Ἰουλίου 1952

Πρὸς

κ. ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΝ

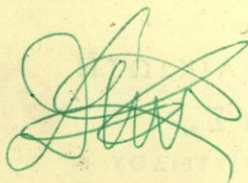
Ἐνταῦθα

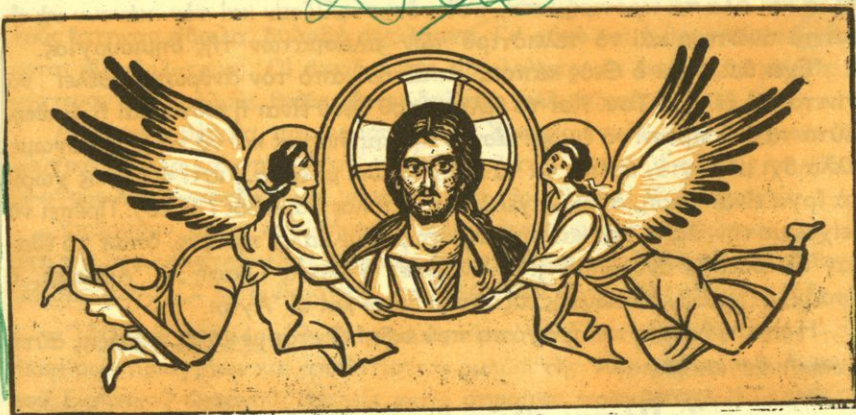
Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 65303/2-7-52 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ συμφωνῶν γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ —ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν, ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου, συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεως βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἐντολῆ Ὑπουργοῦ

Ὁ Διευθυντῆς
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θρησκεία

Ὅλοι μας γνωρίζομε ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἔγινε μόνος του, ἀλλὰ κάποια δύναμις ὑπεράνθρωπη, κάποιος παντοδύναμος Δημιουργὸς τὸν ἔπλασε μετὰ σοφία καὶ τὸν κυβερνάει μεθεὶς πρόνοια. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Δημιουργὸς καὶ ἀόρατος κυβερνήτης τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Θεός.

Καὶ ὅπως ὁλόκληρος ὁ κόσμος, τὸ σύμπαν γενικῶς εἶναι δημιούργημα τοῦ καλοῦ Θεοῦ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάσμα Ἐκείνου καὶ μάλιστα τὸ τελειότερο, τὸ ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα Του τὰ πλάσματα. Καὶ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα τὰ πλάσματα, γιὰ τὸν ἐπροίκισε ὁ Δημιουργὸς μετὰ αἰσθήσεις, γιὰ νὰ αἰσθάνεται τὴ γύρω του φύσιν καὶ ζωὴν, τὸν ἐπροίκισε μετὰ λογικὸν, γιὰ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ κρίνῃ· καὶ τὸ σπουδαιότερον, τὸν ἐπροίκισε μετὰ ὁμιλίαν, γιὰ νὰ ἐκφράζη, ὅσα ἔχει μέσα στὴν ψυχὴ του.

Ὡστε ὁ ἄνθρωπος δὲν ὀφείλει στὸν Δημιουργὸ μόνον τὴν ὑπαρξίν του,

ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ προτερήματα, πού τὸν στολιζοῦν καὶ τὸν κάνουν νὰ εἶναι τὸ ἀνώτερο καὶ τὸ τελειότερο τῶν πλασμάτων τῆς δημιουργίας.

Ἔχει ὁμοῦ καὶ ὁ Θεὸς κάποια ἀπαιτήσι ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Θέλει νὰ γίνεταὶ τὸ θέλημά Του. Καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη. Αὐτὰ τὰ δυὸ πρέπει νὰ ἔχωμε μέσα στὴν καρδιά μας καὶ νὰ τὰ ἐκδηλώνωμε, ἀλλὰ ὄχι μὲ λόγια, πρέπει νὰ τὰ ἐκδηλώνωμε μὲ ἔργα. Γιατί ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρή, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος (β' 20). Πρέπει νὰ δείχνωμε τὴν πίστιν μας καὶ τὴν ἀγάπην μᾶς μὲ καλὰς πράξεις, ὅπως τὸ εἶδειξάν οἱ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι πού ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή: ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, ὁ Μωυσῆς, οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Ἅγιοι.

Ἡ πίστις λοιπὸν καὶ ἡ ἀγάπη πού ἐκδηλώνεταὶ μὲ καλὰς πράξεις, αὕτη εἶναι ἡ *θρησκεία*.

2. Πόσων εἰδῶν θρησκείες ὑπάρχουν

Ἀπὸ τὴν Πάλαια Διαθήκη ἐμάθαμε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δυστυχῶς πολὺ γρήγορα ἐξέχασαν τὸ Δημιουργό τους, τὸν ἀληθινὸ Θεό, πού ἔπρεπε νὰ ἀγαποῦν, νὰ πιστεύουν καὶ νὰ λατρεύουν. Τὸν ἐξέχασαν καὶ ἐπίστευσαν στὰ δημιουργήματά του, δηλαδὴ στὸν ἥλιο, στὴ σελήνη, στὴ θάλασσα, στὸν κεραυνό, στοὺς ποταμούς, στὰ μεγάλα ζῶα καὶ σὲ διάφορα ἄλλα ἄψυχα πράγματα. Καὶ τὰ ἐπίστευαν, γιατί τοὺς ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωσι.

Αὐτὸ βέβαια ἦταν μιὰ σωστὴ πλάνη, ἦταν ἁμαρτία. Καὶ ἡ πλάνη αὕτη ἔγνε αἰτία νὰ λησμονηθῇ ἡ ἀληθινὴ θρησκεία καὶ νὰ δημιουργηθοῦν πολλὰ καὶ διάφορα θρησκείες ψεύτικες.

Ὅσοι ἄνθρωποι πιστεύουν στὶς ψεύτικες αὐτὰς θρησκείες καὶ λατρεύουν πολλοὺς θεοὺς λέγονται *πολυθεῖστές* καὶ οἱ θρησκείες τοὺς λέγονται *πολυθεϊστικὲς*.

Ἐπὶ τοῦ ὅμοῦ καὶ ἄνθρωποι πού πιστεύουν σὲ ἕνα μόνον Θεό. Αὐτοὶ λέγονται *μονοθεῖστές*, καὶ οἱ θρησκείες τοὺς *μονοθεϊστικὲς*.

Οἱ πολυθεϊστικὲς θρησκείες

Ἀπὸ τὴν ἱστορία μας γνωρίζομε ὅτι οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας καθὼς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐπίστευαν σὲ ἕνα μόνον Θεό. Εἶχαν λησμονήσει τὸν ἀληθινὸν μας Θεό, καὶ ἐπίστευαν στὰ κτίσματά Του. Ἐλάτρευαν τὸν Ἀπόλλωνα ὡς θεὸ τοῦ ἡλίου, τὸν Αἰόλο ὡς θεὸ τῶν ἀνέμων, τὸν Ποσειδῶνα ὡς θεὸ τῆς θάλασσης κτλ.

Τοὺς θεοὺς τῶν μάλιστα τοὺς παρίσταναν μὲ ἀνθρώπινη μορφή καὶ

έχουν αναμίξει πολλές ιδέες από τον Βουδισμό, καθώς και διάφορες λαϊκές δοξασίες. Οί 'Ινδουίστες παραδέχονται τρείς θεότητες, τὸ *Βράχμα*, θεὸ τῆς δημιουργίας, τὸν *Βισνού*, θεὸ πού συντηρεῖ τὸν κόσμον καὶ τὸν *Σίβα*, θεὸ τῆς καταστροφῆς.

ε') **Ὁ Κομφουκιανισμός.** Ἰδρυτὴς τοῦ Κομφουκιανισμοῦ ἦταν ὁ κινέζος σοφὸς Κομφούκιος. Ἡ θρησκεία τοῦ Κομφουκίου εἶναι περισσότερο πρακτικὴ θρησκεία. Διδάσκει τὴν ἀμοιβαία ἀγάπη μεταξύ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπηκόων, μεταξύ τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων, καὶ γενικά τὴν ἀγάπη μεταξύ ὄλων τῶν πολιτῶν. Οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Κομφουκιανισμοῦ λατρεύουν τοὺς νεκροὺς προγόνους των καὶ τοὺς προσφέρουν θυσίες.

4. Οἱ μονοθεϊστικὲς θρησκείες

Οἱ τελειότερες θρησκείες βέβαια εἶναι οἱ μονοθεϊστικὲς. Οἱ ὄπαδοὶ τῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν παραδέχονται ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνος Θεός. Ἐχουν ὁμως οἱ θρησκείες αὐτὲς μεταξύ τους, καὶ ὠρισμένες διαφορὲς.

Οἱ μονοθεϊστικὲς θρησκείες εἶναι τρεῖς : Ἡ *Ἰουδαϊκὴ*, ἡ *Μωαμεθανικὴ* καὶ ἡ *Χριστιανικὴ*.

α') **Ἡ Ἰουδαϊκὴ** θρησκεία εἶναι ἡ ἀρχαιότερη μονοθεϊστικὴ θρησκεία, ἡ θρησκεία τῶν Ἑβραίων πού γνωρίζομε ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἡ βᾶσις τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι οἱ Δέκα Ἐντολές, πού παρέδωσε ὁ Θεὸς στὸν Μωυσεῖ ἐπάνω στὸ ὄρος Σινᾶ. Οἱ Ἑβραῖοι ὁμως ἐπίστευαν ὅτι ὁ Θεὸς ὁ ἀληθινὸς εἶναι μόνον ἰδικὸς των Θεὸς καὶ ὅτι αὐτοὶ εἶναι ὁ περιούσιος λαὸς τῆς γῆς.

Ὡστόσο ἡ θρησκεία αὐτὴ περιέχει καὶ πολλὲς ὀρθὲς διδασκαλίες, οἱ ὁποῖες προετοίμασαν τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων νὰ δεχθοῦν τὴν πραγματικὴ, τὴν ἀληθινὴ θρησκεία, δηλαδὴ τὴ Χριστιανικὴ, πού μᾶς ἐφάνερωσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

β') **Ἡ Μωαμεθανικὴ** θρησκεία εἶναι ἡ νεώτερη ἀπὸ τὶς μονοθεϊστικὲς θρησκείες καὶ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸ Ἄραβ Μωάμεθ κατὰ τὸ 622 μ.Χ. Ὁ θρησκευτικὸς αὐτὸς ἀρχηγὸς ἐπῆρε ὠρισμένες διδασκαλίες ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό καὶ ὠρισμένες ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό καὶ ἀφοῦ ἐπρόσθεσε καὶ μερικὲς ἰδικὲς του ιδέες, παρουσίασε στοὺς ὁμοεθνεῖς του, στοὺς Ἄραβες τὴ νέα του θρησκεία.

Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία παραδέχεται ὅτι ἓνας καὶ μόνος Θεὸς ὁ

πάρχει, ὁ Ἄλλὰ καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ μεγαλύτερος προφήτης, πού
ἦλθε στὸν κόσμο γιὰ νὰ διδάξη τοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ ἀληθινοῦ
Θεοῦ. Τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ δὲν τὸν παραδέχεται ὡς Θεάνθρωπο
ἀλλὰ ὡς ἀπλὸν προφήτη, ὅπως καὶ τὸν Μωϋσῆ.

Ὁ Μωαμεθανισμὸς διδάσκει, ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ προσεύχωνται
τακτικά, νὰ δίδουν ἐλεημοσύνες, νὰ νηστεύουν καὶ νὰ ζοῦν ζωὴ ἐνάρετη,
γιατὶ ὑπάρχει μάλλουσα κρίσις καὶ μέλλουσα ζωὴ. Διδάσκει ἀκόμη ὅτι ἡ
ζωὴ τῶν ἀνθρώπων κανονίζεται ἀπὸ τὸ πεπρωμένο, τὸ ὁποῖο κανεὶς
δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸ ἀποφύγη.

Ὅλη ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ περιέχεται στὸ Κοράνιο, τὸ ἱερὸ βί-
βλιο τῶν Μωαμεθανῶν, πού τὸ ἔγραψαν οἱ μαθητὲς του.

Τῆ Μωαμεθανικῆ θρησκεία τὴν ἀκολουθοῦν οἱ Ἄραβες, οἱ Τούρκοι, οἱ
Πέρσες πολλοὶ Ἰνδοὶ καὶ ἄλλοι.

5. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία

Ἡ τελειότερη ἀπὸ ὅλες τὶς θρησκείες εἶναι βέβαια ἡ Χριστιανικὴ, τὴν
ὁποία μᾶς ἐφανέρωσε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ὁ Θεός, ὅταν εἶδε ὅτι ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀνομία τῶν ἀνθρώπων ἔφθασε στὸ
ἀπροχώρητο, ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ τὸν μονογενῆ Του Υἱὸ στὸν κόσμο, γιὰ
νὰ μᾶς δεῖξη τὴν ἀληθινὴ θρησκεία, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὰ δολερὰ δίχτυα
τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ στὶς ἀγκάλες τοῦ ἀγαθοῦ μας Δημιουργοῦ.
Ἦλθε λοιπὸν ὁ Κύριος στὴ γῆ μας καὶ ἐκήρυξε νὰ πιστεύουμε στὸν ἕνα
καὶ μόνον ἀληθινὸ Θεό, νὰ ἀγαποῦμε τὸν πλησίον μας καὶ νὰ ἐκτελοῦμε
καλὰ ἔργα. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ εἶναι διδασκαλία τῆς πίστεως, τῆς
ἀγάπης καὶ τῶν καλῶν πράξεων.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἰδρυτὴς τῆς Χριστιανικῆς μας θρη-
σκείας ἀρχισε τὰ θεῖα Του κηρύγματα, ὅταν ἔγινε τριάντα ἐτῶν καὶ ἀφοῦ
προηγουμένως ἐβαπτίσθηκε στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ. Τῆ θεῖα Του διδα-
σκαλία τὴ συνέχισε ἐπὶ τρία ὀλόκληρα χρόνια, ὥσπου στὸ τέλος τὸν
συνέλαβαν οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι καὶ τὸν ἐσταύρωσαν.

Ὅμως ἡ διδασκαλία Του δὲν ἐχάθηκε. Τὴν παρέλαβαν οἱ ἀγαπημέ-
νοι Του μαθητὲς, οἱ Ἀπόστολοι καὶ τὴν διέδωσαν ἕως τὰ πέρατα τῶν πο-
λιτισμένων κόσμων. Καὶ φυσικὰ ὅλοι οἱ ἀγνοὶ καὶ φωτισμένοι ἄνθρωποι τὴν
ἐδέχθηκαν, γιατί ἐβλεπαν τὴ θεῖα τῆς δύναμι καὶ γιατί ἐβλεπαν, ὅτι ἦταν
διδασκαλία πίστεως, ἀγάπης, ἀρετῆς, ἀληθείας καὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους λοιπὸν ἐβριάμβευσε ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία.

6. Οί διωγμοί, οί αἰρέσεις καί τὸ σχίσμα

Ἄς μὴ νομίση ὁμως κανεῖς, ὅτι ὁ θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦταν καὶ τόσο εὐκολός. Ἀπεναντίας, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ συνάντησε σοβαρὰς δυσκολίες. Συνάντησε πολλὰ ἐμπόδια ἐξωτερικὰ καὶ πολλὰς δοκιμασίες ἐσωτερικὰς. Τὰ ἐμπόδια αὐτὰ καὶ οἱ δοκιμασίες τῆς ἦταν οἱ ἑξῆς :

α') **Οἱ διωγμοί** πού ἐγιναν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις, οἱ ὅποιοι ἠθέλησαν νὰ σταματήσουν τὴν ἐξάπλωσι τῆς νέας θρησκείας.

Ἄλλὰ ποτὲ ἡ βουλή τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠμπορεῖ νὰ παλαίση καὶ νὰ νικήσῃ τὸ θέλημα τοῦ παντοδυνάμου Δημιουργοῦ. Τοιουτοτρόπως ἡ θρησκεία τῆς ἀληθείας, παρὰ τοὺς φοβεροὺς διωγμοὺς πού τῆς ἐκήρυξαν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐπὶ τρεῖς ὀλόκληρους αἰῶνες, κατῴρθωσε τέλος νὰ νικήσῃ καὶ νὰ κυριαρχήσῃ. Πρῶτος ὑποστηρικτῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ φιλόχριστος αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἀντελήφθηκε τὴ θεία δύναμι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ μὲ τὸ περίφημο διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου (313 μ.Χ.) ἐσταμάτησε τοὺς διωγμοὺς.

β') **Οἱ αἰρέσεις.** Ἄν καὶ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς τῆς αὐτοὺς ἐχθροὺς ἡ νέα θρησκεία, ὥστόσο δὲν εὗρηκε τὴν ἡσυχία τῆς. Τὴν ἐπερίμενε ἄλλη σοβαρὴ δοκιμασία : οἱ *αἰρέσεις*.

Καθὼς γνωρίζομε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μας Ἱστορίαν, ἐφανίσθησαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐξηγοῦσαν σωστὰ τὰ κηρύγματα τοῦ Θεοανθρώπου καὶ ἐδίδασκαν ἰδικὰς τῶν ἐσφαλμένων ἰδέες.

Ἐναντίον αὐτῶν τῶν αἰρετικῶν πού ἐδίδασκαν τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀνακρίβεια, ἐξηγέρθησαν οἱ φωτισμένοι Χριστιανοὶ καὶ πρὸ πάντων οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτοὶ ὑπερασπίσθησαν μὲ πάθος τὴν Ὁρθοδοξίαν, δηλαδὴ τὴν ὀρθὴν πίστι καὶ τέλος ἐπανέφεραν τὴν ἡσυχίαν στὴν ταραγμένη Ἐκκλησίαν.

Γιὰ νὰ θεμελιωθῇ μάλιστα ἡ ὀρθὴ πίστις, ἐχρειάσθηκε νὰ γίνοναι ἐπὶ τὰ Οἰκουμενικὰ Σύνοδοι. Οἱ Οἰκουμενικὰ Σύνοδοι καθώρισαν ἐπακριβῶς τί πρέπει νὰ πιστεῦθῃ ὁ κάθε χριστιανὸς καὶ ἐκανόνισαν ὅλα τὰ σπουδαιότερα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα μὲ *κανόνες ἀπαρασάλευτους*.

γ') **Τὸ σχίσμα.** Μὰ ἐνῶ ὅλοι ἐπίστευσαν, ὅτι ἐπεκράτησε ἡ εἰρήνη

και η ησυχία στην παγκόσμια Χριστιανική Έκκλησία, ωστόσο κατά τον 9ον αιώνα μ.Χ. παρουσιάζεται νέα έσωτερική διαφωνία.

Καθώς γνωρίζομε όλοι οι όπαδοι τής θρησκείας του Ίησού άπετέλεσαν τη μία μεγάλη Καθολική και Άποστολική Έκκλησία. Όμως για να κυβερνάται καλά η άπέραντη αυτή Έκκλησία, έθεώρησαν καλό από τους πρώτους άκόμη αιώνες να τη διαιρέσουν κατά περιοχές και κάθε περιοχή να τη διευθύνη ένας άνώτατος κληρικός, ο πατριάρχης. Τοιουτοτρόπως έσχηματίσθηκαν τα πέντε πατριαρχεία: τής Κωνσταντινουπόλεως, τής Άντιοχείας, τών Ίεροσολύμων, τής Άλεξανδρείας και τής Ρώμης.

Τό καθένα πατριαρχείο είχε την περιφέρειά του και τον πατριάρχη του. Και φυσικά ο πατριάρχης του ένός πατριαρχείου δέν άνακατευόταν στις ύποθέσεις του άλλου πατριαρχείου.

Ό πατριάρχης όμως τής Ρώμης, ο όποιος έλεγόταν και πάπας, συχνά έπροσπαθούσε να άναμινγνύεται στις ύποθέσεις τών άλλων πατριαρχείων ώσάν να ήταν αυτός ο προϊστάμενος όλων τών πατριαρχείων. Η άντικανονική αυτή άνάμιξις του έπροκάλεσε σοβαρή δυσaréσκεια στα τέσσερα άλλα πατριαρχεία. Και η δυσaréσκεια τέλος κατέληξε τό έτος 867 μ.Χ. σε σχίσμα, δηλαδή σε χωρισμό τής Έκκλησίας.

Τοιουτοτρόπως η μεγάλη Έκκλησία του Χριστού έχωρίσθηκε σε δύο: α') στην Δυτική Έκκλησία, που ώνομάσθηκε και καθολική η Παπική και περιελάμβανε τό πατριαρχείο τής Ρώμης β') Στην Άνατολική Όρθόδοξη Έκκλησία, που περιελάμβανε τα τέσσερα άλλα πατριαρχεία.

Η Δυτική Έκκλησία περιελάμβανε όλους τους Χριστιανούς, που κατοικούσαν στις χώρες τής Δυτικής Εύρώπης και άρχηγό της είχε τον πάπα τής Ρώμης. Άλλά η Έκκλησία αυτή δέν έμεινε ένωμένη μέχρι τέλος. Και δέν έμεινε, γιατί άνέβηκαν στον παπικό θρόνο πάπες άνάξιοι και άνήθικοι που προσπαθούσαν, προσθέτοντες ιδικές τους ψευδεις διδασκαλίες, να τροποποιήσουν τα καθαρα νοήματα τής Άγίας Γραφής, και να νοθεύσουν την Ίερή Παράδοσι.

Αυτό τό πράγμα έκαμε τέλος, κατά τον 16ο μ.Χ. αιώνα, πολλούς άγνους Χριστιανούς τής Δύσεως να ξεγερθούν εναντίον του πάπα. Επί κεφαλής τών Χριστιανών αυτών ήταν ο Γερμανός καθηγητής τής Θεολογίας, ο Λούθηρος. Ό θεοσεβής αυτός καθηγητής με τους όπαδούς του διεμαρτυρήθηκαν για όλες τις παραβάσεις που έκαναν οι παπικοί, έχωρίσθηκαν από τής Έκκλησία τής Ρώμης και ίδρυσαν άλλη ξεχωριστή, που ώνομάσθηκε Έκκλησία τών Διαμαρτυρομένων (1517 μ.Χ.).

Ἐκ τούτου ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῆς Δύσεως ἐχωρίσθηκε σὲ δύο :
α') στὴν Παπικὴ ἢ Καθολικὴ Ἐκκλησία β') στὴν Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυ-
ρομένων.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι αὐτοὶ ἀντὶ νὰ ἀπανέλθουν στὴν Ὁρθόδοξη θρη-
σκεία, διέπραξαν τὸ ἐξῆς σφάλμα. Θέλοντας νὰ καθαρίσουν τὴν χριστιανικὴν
διδασκαλίαν ἀπὸ ὅλες τῆς πλάνης καὶ τῆς ἐσφαλμένης ἰδέας, ποὺ εἶχαν προσθέ-
σει οἱ παπικοὶ, ἀπαρνήθησαν καὶ κάθε ἄλλη θρησκευτικὴ διδασκαλία τῆς
Ἱερῆς Παραδόσεως καὶ περιωρίσθησαν μόνον σὲ ὅσα γράφουν τὰ Θεόπνευστα
βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ

1. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία

Τὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία τὴν ἀποτελοῦν τὰ τέσσερα πατριαρχεῖα: τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας: Τὰ τέσσερα αὐτὰ πατριαρχεῖα διατήρησαν τὴν ὀρθή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καθαρὴ καὶ ἀνόθευτη, γι' αὐτὸ καὶ ὠνομάσθησαν ὀρθόδοξα πατριαρχεῖα.

Στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὑπάγονται καὶ οἱ ἀνεξάρτητες Ἐκκλησίες τῆς Ρωσίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Σερβίας, τῆς Ρουμανίας, καὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἐκκλησίες αὐτὲς εἶναι αὐτοκέφαλες καὶ ἀποχωρίσθησαν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ διοικουῦνται καλύτερα. Στὰ ζητήματα ὁμως τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως συμφωνοῦν ὅλες καὶ ἀνήκουν στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία.

Στὴν Ὁρθόδοξη ὑπάγεται καὶ ἡ Βουλγαρική. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Βούλγαροι δὲν ἤθελαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν πατριάρχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πνευματικὸν τὸν ἀρχηγό, ὅπως τὸν ἀεγνώρισαν ὅλες οἱ ἄλλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, γι' αὐτὸ τὸ Οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο ἐκήρυξε τὴ Βουλγαρική Ἐκκλησία *σχισματικὴ*.

2. 'Η 'Ορθόδοξη Χριστιανική Κατήχησις

Για να είναι ο καθένας μας πραγματικός Χριστιανός είναι ανάγκη να μάθη, τί πρέπει να πιστεύη και τί πρέπει να πράττη. Και για να τὰ μάθη, θὰ χρειασθῆ να τὰ διδαχθῆ. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ διδασκαλία ποὺ μᾶς μαθαίνει τί πρέπει να πιστεύωμε και τί πρέπει να πράττωμε ὡς ἀληθينوὶ Χριστιανοί, λέγεται *Κατήχησις*.

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἐκεῖνος ποὺ ἤθελε να γίνη Χριστιανός, ἦταν ὑποχρεωμένος να προετοιμασθῆ, δηλ. να κατηχηθῆ πρώτα στὴ νέα θρησκεία. Γι' αὐτὸ και ἐλεγόταν *κατηχούμενος*. Ὁ κατηχούμενος ἐδιδασκόταν τὶς θεμελιωδέστερες ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς πίστεως και κατόπιν ἐβαπτίζοταν και ἐγίνεταν πλέον πιστός. Μάλιστα ὑπῆρχαν ἐκεῖνους τοὺς χρόνους και εἰδικές κατηχητικὲς σχολές. Αὐτὸ βέβαια συνέβαινε, γιατί τότε οἱ ἄνθρωποι ἐγίνονταν χριστιανοὶ σὲ μεγάλη ἡλικία.

Ἀργότερα πλέον, ὅταν ἐπεκράτησε ὁ Χριστιανισμός, ἐκανόνισε ἡ Ἐκκλησία μας να γίνεται τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὴ νηπιακὴ ἡλικία. Ὁρίσε ὁμοῦς να ἀναλαβαίνουν τὴν κατήχησι τοῦ παιδιοῦ ὁ ἀνάδοχος (νουνός) και οἱ γονεῖς. Αὐτοὶ ἔχουν ὑποχρέωσι να κατηχήσουν τὸ παιδί, ὅταν μεγαλώσῃ και να τὸν κάνουν Χριστιανό.

Γι αὐτὸ κι ἐμεῖς ἀπὸ μικροὶ κατηχούμαστε στὴ χριστιανικὴ θρησκεία. Μᾶς κατηχοῦν οἱ γονεῖς μας, μᾶς κατηχεῖ τὸ σχολεῖο και ἡ Ἐκκλησία. Πολλὲς μάλιστα ἐκκλησίες ἔχουν και εἰδικὰ κατηχητικὰ σχολεῖα στὰ ὁποῖα συγκεντρώνονται τὰ παιδιὰ τῆς ἐνορίας και ἀκούουν θρησκευτικὰ μαθήματα, ψάλλουν θρησκευτικὰ ἄσματα και γεμίζουν τὴν ψυχὴ τους με τοὺς ἠσαυρούς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Φυσικὰ τὸ τί πρέπει να πιστεύωμε και τί πρέπει να πράττωμε μᾶς τὸ διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή. Ἀλλὰ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐσκέφθησαν, πὼς δὲν ἦταν δυνατὸν να ἔχη ὁ κάθε χριστιανός τὸ βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς και να τὸ διδαχθῆ ὀλόκληρο με ὅλες του τὶς λεπτομέρειες.

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ὅταν συγκεντρώθηκαν στὶς δυὸ πρώτες Οἰκουμενικὲς Συνόδους, συνέταξαν με λίγα λόγια τὸ «*Σύμβολο τῆς Πίστεως*», δηλαδή τὸ «*Πιστεύω*».

Τὸ *Σύμβολο τῆς Πίστεως* λοιπὸν περιλαμβάνει, τὸ τί πρέπει να πιστεύη ὁ Χριστιανός.

Τὸ τί πρέπει να πράττη ὁ Χριστιανός τὸ περιλαμβάνει με λίγα ἀπλᾶ

λόγια ό « Δεκάλογος », πού έβωσε ό Θεός στόν Μωυσή γραμμένον έπάνω στις δυό λίθινες πλάκες.

Τό Σύμβολο τής Πίστεως και τόν Δεκάλογο θά τά εξετάσουμε λεπτομερώς στά δύο έπόμενα κεφάλαια του βιβλίου μας.

Στό πρώτο κεφάλαιο θά μιλήσουμε γιά τό «Πιστεύω», δηλαδή γιά τά δόγματα τής θρησκείας μας. Είναι τό Δογματικό μέρος τής Κατηχήσεως.

Στό δεύτερο κεφάλαιο θά μιλήσουμε γιά τό Δεκάλογο, δηλαδή γιά τά τά καθήκοντα πού έχομε ως καλοί Χριστιανοί. Ό Δεκάλογος περιέχει ήθικές διδασκαλίες και άποτελεί τό 'Ηθικό μέρος τής Κατηχήσεως.

Πριν όμως εισέλθωμε στά δυό αυτά ιερά κεφάλαια τής Κατηχήσεως άς εξετάσουμε τις πηγές τής 'Ορθόδοξης θρησκείας.

3. Οί πηγές τής 'Ορθόδοξης Χριστιανικής θρησκείας

Η 'Ορθόδοξη Χριστιανική θρησκεία άντλεί τις άληθινές της διδασκαλίες άπό τήν 'Αγία Γραφή και άπό τήν 'Ιερή Παράδοσι. Μονάχα ή 'Αγία Γραφή και ή ιερή Παράδοσι μās δίδουν τή γνήσια και άνόθευτη διδασκαλία του Χριστού μας, σαν τήν πεντακάθαρη πηγή, πού μās χαρίζει τό γάργαρα και κρυστάλλινο νερό της. Γι' αυτό ονομάζονται πηγές τής 'Ορθόδοξης Χριστιανικής θρησκείας.

'Αγία Γραφή ονομάζομε τά ιερά εκείνα βιβλία πού μās μαθαίνουν ποιός είναι ό άληθινός Θεός και ποιό είναι τό θέλημά Του. Τά ιερά βιβλία αυτά τά έγραψαν άνδρες εύσεβείς, πού τους έφώτισε τό "Αγιο Πνεύμα και γι' αυτόν ακριβώς τόν λόγο ή 'Αγία Γραφή λέγεται Θεόπνευστη.

Η 'Αγία Γραφή άποτελείται άπό τήν Παλαιά Διαθήκη, πού έγράφηκε πριν γεννηθή ό Χριστός και άπό τήν Καινή Διαθήκη, πού έγράφηκε μετά τήν γέννησι του Χριστού. Τά δυό αυτά βιβλία ώνομάστηκαν Διαθήκες, γιατί θεωρούνται ως συμφωνίες μεταξύ του Θεού και των ανθρώπων, οι όποιοι ύποσχέθηκαν νά έκτελούν τό θέλημα Του.

4. 'Η Παλαιά Διαθήκη

Η Παλαιά Διαθήκη περιέχει, όσα έφανέρωσε ό Θεός στους 'Ισραηλίτες με τους Πατριάρχες, τόν Μωυσή, τους Κριτές και τους Προφήτες. Οί Θεόπνευστοι εκείνοι άνδρες έδίδαξαν στους ανθρώπους τό θέλημα του Θεού και κατ' αυτόν τόν τρόπον τους προετοίμασαν, γιά νά άκούσουν και νά πιστέψουν στις θείες άλήθειες, πού ήλθε και έκήρυξε άργότερα ό ίδιος ό Υιός του Θεού, ό 'Ιησούς Χριστός.

Ἡ παλαιὰ Διαθήκη ἐγράφηκε στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 ἰδιαιτέρα βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἐγράφηκαν κατὰ διάφορες ἐποχὲς καὶ ἀπὸ ξεχωριστοὺς Θεοφώτιστους συγγραφεῖς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Πτολεμαίων μετέφρασαν τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀπὸ ἑβραϊκῆ στὴν ἑλληνικὴ, ἡ ὁποία ἦταν τότε παγκόσμια γλῶσσα· τὴ μετέφρασαν ἑβδομήκοντα σοφοὶ νομοδιδάσκαλοι Ἰουδαῖοι στὴν Ἀλεξάνδρεια. Γι' αὐτὸ ὠνομάσθηκε *μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα*.

Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαιροῦνται σὲ *ἱστορικά, διδακτικά* καὶ *προφητικά*.

α) **Τὰ ἱστορικά** βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι εἴκοσι τρία, τὰ ἑξῆς: 1. Γένεσις, 2. Ἔξοδος, 3. Λευϊτικὸν, 4. Ἀριθμοί, 5. Δευτερονόμιον, 6. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, 7. Κριτές, 8. Ρούθ, 9–12. Τέσσερα βιβλία τῶν Βασιλειῶν, 13–14. Δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων, 15–16. Δύο βιβλία τοῦ Ἔσδρα, 17. Νεεμίας, 18. Τωβίτ, 19. Ἰουδῆθ, 20. Ἐσθῆρ, 21–23. Τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων.

β) **Τὰ διδακτικά** εἶναι ἑπτὰ, τὰ ἑξῆς: 1. Ἰώβ, 2. Ψαλμοί, 3. Παροιμίαι Σολομώντος, 4. Ἐκκλησιαστής, 5. Ἄσμα Ἀσμάτων, 6. Σοφία Σολομώντος, 7. Σοφία Σειράχ.

γ) **Τὰ προφητικά** βιβλία εἶναι τέσσερα τῶν μεγάλων προφητῶν Ἡσαΐα, Ἰερεμίας, Ἰεζεκίηλ καὶ Δανιήλ. Τὸ προφητικὸν βιβλίον τοῦ Ἰερεμίας χωρίζεται σὲ τρία μικρότερα. Εἶναι τέλος καὶ ἄλλα δώδεκα, τῶν μικρῶν προφητῶν: Ὡσηέ, Ἀμώς, Μιχαῖα, Ἰωήλ, Ὀρβιού, Ἰωνᾶ, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονία, Ἀγγαίου, Ζαχαρίας, Μαλαχία.

5. Ἡ Καινὴ Διαθήκη

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ 27 ἰδιαιτέρα βιβλία τὰ ἑξῆς: α) Τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια, β) τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, γ) τὶς 14 Ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, δ) τὶς 7 Καθολικὲς Ἐπιστολὲς καὶ ε) τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη.

Καὶ τὰ εἴκοσι ἑπτὰ βιβλία ἐγράφηκαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Εὐαγγελιστὰς στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, πού ἐκείνη τὴν ἐποχὴν τὴν ὠμιλοῦσαν σὲ ὄλη σχεδὸν τὴν οἰκουμένην.

Ἄν θελήσωμε νὰ κατατάξωμε τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης κατὰ κατηγορίας σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενον τους, θὰ τὰ ξεχωρίσωμε σὲ *ἱστορικά*, σὲ *διδακτικά* καὶ σὲ *προφητικά*.

Ίστορικά είναι τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια: Τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μάρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην, τὰ ὁποῖα περιγράφουν τὸ βίο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ διδασκαλία του.

Ἡ ἱστορικὴ βιβλία εἶναι καὶ οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖες περιέχουν τὸ κήρυγμα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων καὶ προπάντων τῆ δράσι τοῦ Παύλου ἕως τὸ ἔτος 63 μ.Χ. πού συνελήφθη καὶ ὠδηγήθη δέσμιος στὴ Ρώμη.

Διδακτικά εἶναι : α) Οἱ 14 Ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὶς ὁποῖες ἔγραψε ἐξ αἰτίας διαφόρων περιστατικῶν κατὰ διάφορες ἐποχὲς
Οἱ Ἐπιστολὲς αὐτὲς εἶναι : 1 πρὸς Ῥωμαίους, 2 πρὸς Κορινθίους, 1 πρὸς Γαλάτας, 1 πρὸς Ἐφεσίους, 1 πρὸς Φιλιππησίους, 1 πρὸς Κολοσσαεῖς, 2 πρὸς Θεσσαλονικεῖς, 2 πρὸς Τιμόθεον, 1 πρὸς Τίτον, 1 πρὸς Φιλήμονα καὶ 1 πρὸς Ἑβραίους.

β) Στὰ διδακτικά βιβλία κατατάσσονται καὶ οἱ 7 Καθολικὲς Ἐπιστολὲς, οἱ ἐξῆς : 1 τοῦ Ἰακώβου, 2 τοῦ Πέτρου, 3 τοῦ Ἰωάννου καὶ 1 τοῦ Ἰούδα.
Οἱ Ἐπιστολὲς αὐτὲς ὀνομάζονται Καθολικὲς, γιὰτὶ αἱ περισσότερες ἀπευθύνονται πρὸς ὅλες ἢ πρὸς πολλὰς μαζὶ Ἐκκλησίες.

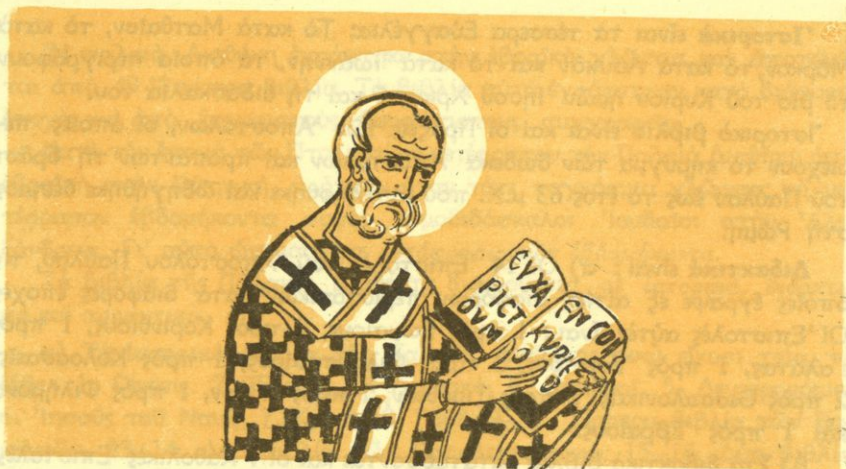
Γενικῶς τὶς Ἐπιστολὲς τοὺς τίς ἔγραψαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι πρὸς τίς διάφορες Ἐκκλησίες ἢ καὶ πρὸς ὠρισμένα πρόσωπα, γιὰ νὰ τοὺς δώσουν συμβουλές, ὁδηγίες, θάρρος καὶ νὰ τοὺς στερεώσουν στὴ νέα πίστι.

Προφητικὸ βιβλίον εἶναι ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννη. Τὸ βιβλίον αὐτὸ προφητεῖει ὅτι ὁ χριστιανισμὸς, παρὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν θὰ θριαμβεύσῃ τέλος καὶ θὰ ἐξαπλωθῇ σὲ ὅλον τὸν κόσμον.

Ἄλλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν ἀπὸ τὸ 40—100 μ.Χ. στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου στὴν ἀρχὴ ἐγράφηκε στὴν ἀραμαϊκὴ γλῶσσα, ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, τὸ 64 μ.Χ. μεταφράστηκε καὶ αὐτὸ στὴν ἑλληνικὴ.

6. Ἡ Ἱερὴ Παράδοσις

Ἡ δευτέρα μεγάλη πηγὴ τῆς Ὀρθόδοξης Χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι ἡ Ἱερὴ Παράδοσις. Αὕτη δὲν εἶναι βιβλίον, σὰν τὴν Ἁγία Γραφή. Εἶναι ἀλήθειαι τὶς ὁποῖες ἐκήρυξε ὁ Χριστὸς μᾶς, ἀλλὰ δὲν ἐγράφησαν, γιὰτὶ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ γραφοῦν ὅλα ὅσα ἐδίδαξαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ

ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοι. «Εἶναι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἔκαμε ὁ Ἰησοῦς, τὰ ὁποῖα ἐὰν ἐγράφοντο λεπτομερῶς, νομίζω ὅτι δὲν θὰ ἐχωροῦσε ὁ κόσμος τὰ γραφόμενα βιβλία», λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Ἰωαν. κ' 25).

Πρέπει ὡστόσο νὰ σημειώσωμε ἐδῶ ὅτι ἡ Χριστιανικὴ διδασκαλία στὴν ἀρχὴ διαδιδόταν μόνον προφορικὰ ὡς Ἱερῆ Παράδοσις, γιατί ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐγράφη μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων.

Ἐνα μεγάλο ὅμως μέρος αὐτῆς τῆς Ἱερῆς Παραδόσεως δὲν ἐγράφηκε στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ διεσώθηκε ἀκέραιο στὴν Ἐκκλησία μας καὶ μεταδόθηκε προφορικὰ ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ κατὰ τὴ ρητὴ παραγγελία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Ἀδελφοί, μένετε σταθεροὶ καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, πού ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγον, εἴτε διὰ τῶν Ἐπιστολῶν μας», (Β' Θεσσαλ. β' 15).

Αὐτὲς οἱ προφορικὲς διδασκαλίαι διεσώθηκαν ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Τότε οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι Πατέρες κατέγραψαν ὅλες τὶς προφορικὲς διδασκαλίαι, πού ἦταν σύμφωνες μὲ τὴν Ἁγία Γραφή. Τὶς κατέγραψαν στοὺς Ἀποστολικούς Κανόνες, στὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ στὰ θεολογικά τους συγγράμματα.

Τοιουτοτρόπως οί προφορικές ἐκεῖνες διδασκαλίες διατηρήθηκαν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας γνήσιες καί καθαρές. Αὐτὲς ἀποτελοῦν τὴν Ἱερὴ μας Παράδοσι.

Ἀκολουθώντας τὴν Ἱερὴ Παράδοσι ἐκτελοῦμε ὄλα ἐκεῖνα τὰ γνωστὰ ἔθιμα, πού ἔχει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας: Δηλαδή τὶς λειτουργίες, τὶς ἀκολουθίες τῶν μυστηρίων, τοῦ ἁγιασμοῦ, τῶν ἐγκαινίων, τῶν μνημοσύνων καί τῶν διαφόρων ἄλλων τελετῶν, τὶς νηστείες, τὸ θυμίαμα, τὰ κεριά, τὶς εἰκόνες, τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν, τὴ συνήθεια νὰ κάνουμε τὸ σταυρό μας, νὰ προσευχώμαστε πρὸς ἀνατολὰς καί τόσα ἄλλα. Αὐτὰ ὄλα μᾶς τὰ διεφύλαξε ἡ Ἱερὴ Παράδοσις.

Μὲ ἄλλους λόγους ἡ Ἱερὴ Παράδοσις συμπληρώνει τὴν Ἁγία Γραφή καί μᾶς ὁδηγεῖ στὴν κανονικὴ ἐκτέλεσι τῶν μυστηρίων καί τῶν ἄλλων ἱεροτελεστιῶν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Ἄλλὰ μόνον ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας διετήρησε ἀνόθευτη τὴν Ἱερὴ Παράδοσι. Ἀπεναντίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν παραποίησε καί ἐπρόσθεσε ἰδικές της ἐσφαλμένες διδασκαλίες, ὅπως θὰ ἴδουμε στὰ ἐπόμενα κεφάλαια. Τέλος ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων ἀπέρριψε ὄλως διόλου τὴν Ἱερὴ Παράδοσι καί διετήρησε μόνο τὸ βάπτισμα καί τὴ θεία εὐχαριστία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ δογματικὸ

Ἐνθυμείσθε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου παρουσιάσθησαν στὴν Ἐκκλησίᾳ ὠρισμένοι κληρικοί, οἱ ὁποῖοι παρενόησαν τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν Ἱερὴ Παράδοσι καὶ ἐκήρυτταν διάφορες ψευδεῖς καὶ ἐσφαλμένες διδασκαλίες.

Καὶ βέβαια οἱ ἐσφαλμένες αὐτὲς διδασκαλίες ἐπροκάλεσαν μέσα στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ σφοδρὲς ἔριδες, οἱ ὁποῖες, ὅπως ξέρετε, ὠνομάσθησαν *αἵρέσεις*.

Τότε οἱ φιλόχριστοι αὐτοκράτορες γιὰ νὰ καταπαύσουν τὶς αἵρέσεις καὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν εἰρήνην στὴν ταραγμένη Ἐκκλησίᾳ, συνεκάλεσαν τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Οἱ Σύνοδοι ἐξεκαθάρισαν καὶ ἐκανόνισαν ὅλα

τά ζητήματα τῆς πίστεως, πού ἔκαναν τοὺς Χριστιανοὺς νὰ φιλονικοῦν. Ἐσκέφθησαν μάλιστα, ὅτι καλὸ ἦταν νὰ συντάξουν μὲ λίγα ἀπλᾶ λόγια τί πρέπει νὰ πιστεῦν ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός.

Τοιοιτοτρόπως συνέταξαν σὲ δώδεκα σύντομες προτάσεις τὶς βασικώτερες διδασκαλίες τῆς πίστεως μας: τὰ δόγματα. Αὐτὲς οἱ δώδεκα προτάσεις ὠναμάσθησαν ἄρθρα καὶ ὄλα μαζί τὰ ἄρθρα *Σύμβολο τῆς Πίστεως*.

Ὡστόσο αὐτὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως δὲν τὸ συνέταξαν ὀλόκληρο διὰ μιᾶς. Τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἄρθρα του τὰ ἔγραψε ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, πού συνῆλθε τὸ 325 μ.Χ. στὴ Νίκαια καὶ κατεδίκασε τὴν αἰρετικὴ διδασκαλία τοῦ Ἀρείου, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἄρθρα τὰ ἔγραψε ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, πού συνῆλθε στὴν Κωνσταντινούπολι τὸ 381 μ.Χ. καὶ κατεδίκασε τὸ αἰρετικὸ κήρυγμα τοῦ Μακεδονίου, ὁ ὁποῖος δὲν παραδεχόταν τὴν Θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ καθένας μας ἀπὸ τὴ μαθητικὴ του ἡλικία ὀφείλει νὰ μάθῃ ἀπ' ἔξω τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως γιὰ νὰ λέγεται ὀρθόδοξος Χριστιανὸς καὶ γιὰ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ ὀποιαδήποτε ἐσφαλμένη διδασκαλία.

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ τῆς Κατηχήσεως θὰ ἐξετάσωμε λεπτομερῶς ἕνα πρὸς ἕνα τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ τοιοιτοτρόπως θὰ γνωρίσωμε τὰ σπουδαιότερα δόγματα τῆς Χριστιανικῆς μας θρησκείας.

2. Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως

1. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὀρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

2. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς

επιπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προ ηγῶν.

9. Εἰς μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν

11. Προσοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

3. Ἡ ἐξήγησις τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως

α') Ὁ Θεός

1 ο ἄ ρ θ ρ ο.—Πιστεύω, εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Μὲ τὸ πρῶτο ἄρθρο ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ ὅτι πιστεύει σὲ ἓναν μόνον Θεό, ποῦ εἶναι Πατέρας τῶν ἀνθρώπων καὶ κυβερνήτης παντοδύναμος. Αὐτὸς δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, δηλαδὴ ὅσα βλέπομε καὶ ὅσα ἀκόμη δὲν βλέπομε.

Ναί, πιστεύει και τὸ ὁμολογεῖ κάθε Χριστιανός, ὅτι ὑπάρχει Θεός, γιατί ἀπὸ μέσα του πολὺ βσθειά μιὰ φωνὴ τοῦ τὸ λέγει. Ἄλλὰ δὲν εἶναι μονάχα ἡ ἐσωτερικὴ φωνή, πού τοῦ τὸ φανερώνει αὐτό. Τὸ μαρτυρεῖ και τὸ ἀποδείχνει ὀλοκάθαρα και τὸ σύμπαν ὀλόκληρο.

Ἄν φέρωμε γύρω τὰ βλέμματά μας, μένωμε ἐκστατικοὶ μπροστά στὸν ἀπερίγραπτο πλοῦτο και στὴν ποικιλία τῆς πλάσης. Τὰ σχήματα, τὰ χρώματα, τὰ ἔμψυχα, τὰ ἄψυχα, ἡ ἡμέρα και ἡ νύχτα, τὰ χρόνια πού κυλοῦν, οἱ ἐποχές πού ξανάρχονται, ἡ ἄρμονία και ἡ τάξις, πού ταιριασμένες βασιλεύουν στὸν κόσμο, ὅλα αὐτὰ κάνουν τὸ νοῦ μας νὰ ἀπορῆ νὰ κυριεύεται ἀπὸ θαυμασμό τόσο, πού δὲν μπορεῖ παρά νὰ πιστέψῃ, πὼς ὑπάρχει ἓνας πάνσοφος Δημιουργός. Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός μας.

Και ἐμεῖς λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε τέκνα τοῦ Θεοῦ, τοῦ μεγάλου μας Πατέρα, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸν λατρεύωμε, νὰ ἐκτελοῦμε τὸ θέλημά Του και μεταξύ μας νὰ ἀγαπιώμαστε σὰν ἀδελφία.

Τί εἶναι ὁ Θεός. Τὸν Κύριο και Θεό μας ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦμε νὰ τὸν ἴδοῦμε, οὔτε νὰ τὸν γνωρίσωμε, γιατί δὲν εἴμαστε τέλειοι. Ὁ Θεός μας εἶναι πνεῦμα, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ εἶπε στὴ Σαμαρείτιδα. Ναί, εἶναι πνεῦμα ὁ Θεός ἄυλο, ἀόρατο, εἶναι πανταχοῦ παρών, δηλαδὴ πάντοτε εἶναι μπροστά μας, ὅπου και νὰ εὐρισκώμαστε.

Εἶναι ἀκόμα ὁ Θεός μας πάνσοφος και παντογνώστης· εἶναι πανάγαθος, γιατί ἀγαπᾷ ὅλα τὰ δημιουργήματά Του· εἶναι εὐσπλαχνικός, γιατί συγχωρεῖ τίς ἁμαρτίες μας, ἀλλὰ εἶναι και δίκαιος, γιατί τιμωρεῖ τὸ κακὸ και ἀμείβει τὴν ἀρετὴ.

Μὲ ἄλλα λόγια ὁ μεγάλος μας Πατέρας, ὁ Θεός εἶναι τὸ τελειότερο πνεῦμα, πού μᾶς ἀγαπᾷ, μᾶς βοηθεῖ και μᾶς προστατεύει. Πὼς λοιπὸν και ἐμεῖς νὰ μὴν τὸν λατρεύωμε ;

Ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου. Ἡ Ἱερά Ἱστορία μᾶς ἐδίδαξε ὅτι ὁ Θεός ἐδημιούργησε τὸν κόσμο. Αὐτὸς, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, εἶπε και ἐγεννήθηκαν ὅλα. Αὐτὸς ἔδωκε ἐντολὴ και ἐκτίσθηκαν. Ἄλλὰ γιατί τὸν ἔκαμε τὸν κόσμο ; Τὸν ἔκαμε ἀπὸ ἀγαθότητα και ἀπὸ ἀγάπη. Γιὰ νὰ δεῖξῃ λοιπὸν τὴν ἀγάπη του ἔπλασε τὸν κόσμο. Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἔγινε σὲ ἕξι ἡμέρες μὲ τὸ λόγο μόνο και μὲ τὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ. Πρὶν δὲν ὑπῆρχε τίποτε, παρά μόνον ἐρημιὰ και σκοτάδι ἀπέραντο. Ὁ Θεός λοιπὸν ἔκαμε τὸν οὐρανὸ και τὴ γῆ, τὸ φῶς και τὸ στερέωμα, τὴν ξηρὰ και τὴ θάλασσα, τὰ φυτὰ και τὰ δέντρα, τὰ πουλιὰ και τὰ διάφορα ἄλλα ζῶα.

Τελευταίον ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο, πού εἶναι ἡ κορώνα τῆς δημιουργίας, ἄρχοντας πρῶτος σέ ὅλη τὴ φύσι, καὶ εἰκόνα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ (Γεν. α' 26). Γιατί ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πλασμένος ὅπως τὰ ἄλλα ὄντα, ἀλλὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλικό σῶμα καὶ ἀπὸ ψυχὴ ἄυλη. Αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἀκριβῶς τὸν παρουσιάζει ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα.

Τὸ σῶμα του ἐπλάσθηκε ἀπὸ πηλό, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του εἶναι πνεῦμα, πού τὸ ἐμφύσησε ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργός. Τὸ σῶμα του εἶναι θνητό, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του μένει ἀθάνατη, γιατί εἶναι πνοὴ θεία.

Ὁ ἀόρατος κόσμος. Ὁ Πανάγαθος Θεὸς δὲν δημιούργησε μονάχα ὅσα βλέπομε, ἀλλὰ καὶ ὅσα δὲν βλέπομε, δηλαδὴ τὰ ἀόρατα, ὅπως εἶναι οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἄγγελοι, πού δὲν μπορούμε νὰ τὰ ἰδοῦμε.

Οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀθάνατες καὶ ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὸ σῶμα ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν ὡς πνεύματα ἄ-ῦλα καὶ ἀόρατα.

Οἱ ἄγγελοι εἶναι ἀνώτερες πνευματικὲς δυνάμεις, πού ἐπλάσθησαν ἀπὸ τὸν Θεό, πρὶν νὰ δημιουργηθῇ ὁ κόσμος ὁ ὕλικός καὶ προορισμὸ ἔχουν νὰ ὑπηρετοῦν τὸ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ καὶ νὰ ὑμνοῦν τὴ δόξα Του.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ὁμως, ὑπερῆφανεύτηκαν καὶ ἐδειξαν ἀσέβεια στὸν Δημιουργό. Γι' αὐτὸ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τους, ἐδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐγιναν πνεύματα πονηρά. Τὰ πονηρά αὐτὰ πνεύματα μὲ ἀρχηγό τους τὸν Σατανᾶ, ἐργάζονται γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ κακό.

Ἡ Θεία Πρόνοια. Καθὼς τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ στὴ ζωὴ χωρὶς τὴν προστασία Του. Γνωρίζομε ἀπὸ τὴν ἱερὰ Ἱστορία ὅτι ὁ Θεὸς ἀφοῦ ἐπλασε τὸν κόσμο, δὲν τὸν ἄφησε πιά στὴν τύχη του. Πάντοτε ἐφρόντιζε καὶ φροντίζει μὲ συμπόνια καὶ ἀγάπη νὰ διατηρηθῶμε στὴ ζωὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἄλλα πλάσματα Του. Αὐτὴν τὴν ἀπειρὴ ἀγάπη καὶ φροντίδα, πού δείχνει ὁ Θεὸς γιὰ τὰ δημιουργήματά Του, τὴ λέμε *Θεία Πρόνοια*.

Φροντίζει λοιπὸν ὁ Πανάγαθος γιὰ ὅλα, ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ πιὸ ἐλάχιστα. Ἴδου τί λέει ὁ Κύριος σὲ μιὰ του ὁμιλία : *«Κοιτάξτε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πού οὔτε σπέρνουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε συνάγουν τοὺς καρποὺς στὶς ἀποθήκες καὶ ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Ἐσεῖς δὲν εἰσθε ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτά ; Παρατηρήσετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς ἀξάνονται· δὲν κοπιάζουν οὔτε γνέθουν (Ματθ. στ' 26-28).*

Βέβαια πιό πολύ φροντίζει για τὸ τελειότερο δημιούργημά Του, γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Καὶ πολὺ καλὰ τὸ ξέρομε αὐτό, γιὰτι μᾶς ἔστειλε τὸν Μονογενῆ του Υἱό, γιὰ νὰ μᾶς σώση ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ στὸ δρόμο τοῦ καλοῦ.

Τὸν δρόμο αὐτὸν λοιπὸν πρέπει νὰ ἀκολουθοῦμε καὶ τότε ἡ Θεία Πρόνοια θὰ εἶναι πάντοτε μαζί μας. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας, τότε καεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἐναντίον μας, καεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ μᾶς κἀνῃ κακό.

β') Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς

2 ο ἄ ρ θ ρ ο.— Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς, γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

Μὲ τὸ δεύτερο ἄρθρο ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ ὅτι πιστεύει στὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ποῦ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Μονογενῆς, ἀλλὰ ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, πρὶν δηλαδὴ νὰ κτισθῇ ὁ κόσμος. Ἐπομένως δὲν εἶναι κτίσμα, ὅπως ἐδίδασκε ὁ αἰρετικὸς Ἄρειος. Πιστεύει ἐπίσης ὁ Χριστιανὸς ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι φῶς, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ποῦ εἶναι τὸ ἀπειρο φῶς. Εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ αὐτός, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό. Δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὸν Πατέρα, «ὁμοούσιος».

Τέλος πιστεύει ὁ Χριστιανὸς, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποῦ λέγεται καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐκεῖνος «διὰ τοῦ ὁποίου ἐγένοντο τὰ πάντα», δηλαδὴ τὸ σύμπαν. Γιὰτι ὁ Λόγος εἶναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ.

3 ο ἄ ρ θ ρ ο.— Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Γνωρίζομε ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι ἐκδιώχθηκαν ἀπὸ τὸν Παράδεισο, γιὰτι διέπραξαν τὸ ἁμάρτημα, ποῦ τὸ ὀνομάζομε *προπατορικό*. Ἀπὸ τότε ἡ ἁμαρτία ἀπλώθηκε στὸν κόσμο, ἔχασαν οἱ ἄνθρωποι τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας καὶ δὲν ἔμποροῦσαν νὰ ἐπανέλθουν στὶς ἀγκάλες τοῦ καλοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ δὲν ἠθέλησε ὁ Θεὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντὸς τὸ ἀνθρώπινο γένος στὴν πλάνη. Γι' αὐτὸ κατὰ καιροὺς ἔστειλε τοὺς προφῆτες Του, οἱ ὅποιοι προεῖπαν στοὺς ἀνθρώπους ὅτι θὰ ἔλθῃ στὴ γῆ ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμο.

Και πραγματικά: «Ότε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν».

Ὁμολογεῖ λοιπὸν ὁ Χριστιανὸς στὸ τρίτο ἄρθρο ὅτι κατέβηκε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὅτι ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ἦλθε δηλαδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδῶ στὴ γῆ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ὡς τέλειος Θεὸς καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος, ὡς Θεάνθρωπος. Καὶ ἦλθε καὶ ἐνανθρώπησε γιὰ ἓνα σκοπὸ, γιὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γιατί μόνο μὲ τὴ θεία βοήθεια, τὴ θεία διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμά Του θὰ ἠμπορούσαμε νὰ ξαναβροῦμε τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας μας.

4 ο ἄ ρ θ ρ ο.— Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε μόνο τρία χρόνια. Μὰ ἡ ἀνθρωπίνη ἁμαρτία ἦταν βαρεία. Καὶ γιὰ νὰ σωθῇ ὁ κόσμος ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Παραδεχόμεστε λοιπὸν μὲ τὸ ἄρθρο τοῦτο, πὼς ὁ Κύριος, γιὰ νὰ σώσῃ τὰ πλάσματά του ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καταδέχτηκε νὰ πιαστῇ ἀπὸ τοὺς ἄνομους Ἰουδαίους, νὰ σταυρωθῇ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἄρχοντα Ποντίου Πιλάτου, νὰ πάθῃ πολλὰ μαρτύρια καὶ τέλος νὰ πεθάνῃ καὶ νὰ ταφῇ.

Μὲ τὸν σταυρικό Του θάνατο ἐτελείωσε τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Ἡ θυσία αὐτὴ τοῦ Θεανθρώπου μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν προπαιτηρικὴ ἁμαρτία, μᾶς ἐπανάφερε στοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς ἔκαμε κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

5 ο ἄ ρ θ ρ ο.— Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

6 ο ἄ ρ θ ρ ο.— Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς,

Μὲ τὰ ἄρθρα 5 καὶ 6 ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανὸς ὅτι ὁ Κύριος τρεῖς ἡμέρες μετὰ τὸ θάνατό του ἀναστήθηκε, ὅπως τὸν εἶχαν προεῖπει οἱ προφῆτες.

Τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου τὴν ἐπληροφορήθηκαὶν πρῶτες οἱ Μυροφόρες γυναῖκες, ὅταν ἐπῆγαν τὸ πρῶτὴ τῆς τρίτης ἡμέρας στὸν Τάφο, γιὰ νὰ ἀλείψουν μὲ μύρα τὸ θεῖο σῶμα. Ἐκεῖ συνάντησαν τὸν ἄγγελο, ὁ ὅποιος τοὺς εἶπε ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι πλέον στὸ μνήμα, ἀλλὰ ἀναστήθηκε.

Μὲ τὴν ἀνάστασί Του ὁ Χριστὸς ἐνίκησε τὸν Θάνατο, ἀφοῦ ἔμεινε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες στὸν Τάφο, ὅπως ὁ προφῆτης Ἰωνᾶς ἔμεινε στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάστασί Του ὁ Ἰησοῦς ἔμεινε 40 ἡμέρες ἀκόμη στὴ γῆ. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ δέκα φορές παρουσιάστηκε στοὺς ἀγαπημένους Του μαθητές, γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος, συμβουλές καὶ ὁδηγίες. Τέλος τὴν τεσσαρακοστὴ ἡμέρα ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθησε «ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς».

7 ο ἄ ρ θ ρ ο.— Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Ὁ Χριστιανὸς πιστεύει ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ξαναγυρίσῃ στὴ γῆ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τὴν θείαν Του δόξα, γιὰ νὰ κρίνῃ πάντα τὰ ἔθνη, τοὺς ζωντανοὺς καὶ τοὺς νεκροὺς ὅλους ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Ἀλλὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ποῦ θὰ γίνῃ ἡ θεία κρίσις, κανένας δὲν τὴν γνωρίζει, οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ ψυχές, οὔτε οἱ ἄγγελοι. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν μᾶς ἐδίδασκε ὁ Κύριος νὰ κάμωμε ἔργα ἀγαθὰ καὶ νὰ εἴμαστε πάντοτε ἑτοιμοί, γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦμε τὸν βασιλέα τῶν βασιλέων.

Μᾶς τὸ ἐδίδασκε αὐτὸ μετὰ τὴν παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων, ὅπου μᾶς λέγει, ὅτι πρέπει νὰ εἴμαστε πάντοτε προετοιμασμένοι γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ νυμφίου (Ματθ. κε' 1-13).

Τότε πιά θὰ ἔλθῃ ὄχι ὡς ταπεινὸς ἄνθρωπος, ὅπως τὴν πρώτη φορά, ἀλλὰ μετὰ ὅλην Του τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα. Θὰ τὸν συνοδεύουν τὰ οὐράνια τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων. Θὰ ἔλθῃ δίκαιος δικαστὴς καὶ θὰ κρίνῃ τὴν πίστι καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ ἡ θεία δικαιοσύνη ὀρίζει καὶ ἀνταπόδοσι. Θὰ βραβεύσῃ λοιπὸν ὁ Θεὸς Κριτὴς τὴν ἀρετὴ τῶν εὐσεβῶν καὶ θὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀδικία τῶν ἁμαρτωλῶν.

Τότε οἱ καθαρές καὶ εὐλογημένες ψυχές θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅπου θὰ ἀπολαύσουν τὴν αἰωνία ζωὴ καὶ μακαριότητα. Ἀντιθέτως οἱ ψυχές τῶν ἁμαρτωλῶν θὰ ὁδηγηθοῦν εἰς τὴν σκότη τῆς κολάσεως.

γ') Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα

8 ο ἄ ρ θ ρ ο.— Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν γιὰ τῶν προφητῶν.

Μετὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ «Πιστεύω» ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανός, ὅτι πιστεύει καὶ εἰς τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἰς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποῦ ἐκ-

πορεύεται μονάχα από τὸν Πατέρα, ὄχι ὁμως καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως διδάσκει ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία.

Τὸ ὀνομάζει «ἀγιο», γιατί αὐτὸ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς καὶ «ζωοποιεῖ», γιατί μὲ αὐτὸ ζωογονεῖ ὁ Θεὸς ὅλα Του τὰ δημιουργήματα.

Αὐτὸ ἐλάλησε μὲ τὸ στόμα τῶν Πρόφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων, γι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφή λέγεται Θεόπνευστη. Αὐτὸ δίνει τὴ θεία φώτισι στὸ νοῦ καὶ στὶς καρδιές τῶν πιστῶν, γιὰ νὰ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς.

Εἶναι «κύριος», δηλαδή ἔχει τὴν ἴδια ἐξουσία στὸν κόσμο, ὅπως ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἴδια προσκύνησι, τὴν ἴδια τιμὴ καὶ δόξα, ποὺ ἔχει ὁ Πατέρας καὶ Υἱός.

Ἡ Ἁγία Τριάδα. Μέχρι τώρα εἶδαμε στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, ὅτι ὁ ἕνας καὶ μόνος ἀληθινὸς μᾶς Θεὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία πρόσωπα, δηλαδή ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Τὰ τρία αὐτὰ πρόσωπα τῆς Θεότητος ἐφανερώθηκαν καθαρὰ ἡ βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνῶ ἐβαπτίζεσταν ὁ Υἱός μέσα στὸν Ἰορδανη, κατέβηκε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σὰν περιστέρι, ἐπάνω στὴν κεφαλὴ Του καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἀκούσθηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἡ φωνὴ τοῦ Πατέρα ποὺ ἔλεγε: «*Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός*». (Ματθ. γ' 17).

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἐδίδαξε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τρισυπόστατος, ὅταν μετὰ τὴν Ἀνάστασι Του εἶπε στους Ἀποστόλους: *Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς*

τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. κη' 19).

Καὶ τὰ τρία λοιπὸν αὐτὰ θεῖα πρόσωπα ἀποτελοῦν μιὰ καὶ μόνη θεότητα ἀχώριστη καὶ ἀδιαίρετη: τὸν Θεόν.

δ') Ἡ Ἐκκλησία

90 ἄρθρο.— Εἰς μιάν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁμολογεῖ ἐδῶ ὁ Χριστιανὸς ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι μία, δηλαδὴ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦμε ἓνα μεγάλο ποίμνιο μὲ ποιμένα καὶ ἀρχηγὸ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό.

Ὁ Χριστιανὸς πιστεύει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «Ἁγία», γιατί ἀγιάστηκε ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ ἔχει σκοπὸ τῆς νὰ ἀγιάσῃ καὶ αὐτὴ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς.

Τὴν πιστεύει «Καθολικὴ», δηλαδὴ παγκόσμια, γιατί εἶναι προωρισμένη ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ περιλάβῃ στοὺς κόλπους τῆς ὅλον τὸν κόσμον, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς καμιὰ διάκρισι ἀπὸ ποιά χώρα, ἀπὸ ποιοῦ λαοῦ, ἀπὸ ποιοῦ ἔθνος εἶναι ὁ καθένας.

Τέλος τὴν παραδέχεται καὶ «Ἀποστολική», γιατί ἐξαπλώθηκε σὲ ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ διατηρεῖ ἀκέραιη τὴν Ἀποστολικὴν διδασκαλίαν χωρὶς καμιὰ μεταβολή.

Ἡ Ἐκκλησία ἰδρύθηκε στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπου κατέβηκε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους. Ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ ξαπλώνεται καὶ νὰ προκόβῃ μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἀλλὰ ἡ ἀληθινὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι μονάχα ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολική. Γιατί μόνο ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ πιστεύομε καὶ διατηροῦμε τὰ ὀρθὰ δόγματα, ὅπως τὰ παραλάβामε ἀπὸ τὸ θεμελιωτὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ ἀπὸ τοὺς Μαθητῆς Του, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὰ ἐκανόνισαν στὶς Οἰκουμενικὰς Συνόδους.

ε') Τὸ σωτήριον βάπτισμα

100 ἄρθρο.— Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Μὲ τὸ ἄρθρον αὐτὸ παραδέχεται ὁ Χριστιανὸς, ὅτι γιὰ νὰ τοῦ συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες του, πρέπει νὰ βαπτισθῇ στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ βάπτισμα μᾶς τὸ ἐδίδαξε ὁ Χριστὸς μας, ὅταν ἐβαπτίσθηκε ὁ ἴδιος στὸν Ἰορδάνην ποταμὸ καὶ ὅταν ἐκήρυξε,

πώς εκείνος που θα πιστεύσει και θα βαπτισθῆ, θα σωθῆ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες. Γιατὶ «ὁ πισεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται», λέγει ἡ Ἁγία Γραφή.

Μὲ τὸ βάπτισμα συγχωρεῖται ἡ προπατορική μας ἁμαρτία, καθαρίζεται ἡ ψυχὴ μας καὶ εἰσέρχεται στὶς ἀγκάλες τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

στ') Ἡ μέλλουσα ζωὴ

11ο ἄρθρο.— Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12ο ἄρθρο.— Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Μὲ αὐτὰ τὰ δύο τελευταῖα ἄρθρα ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ, πὼς κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Σωτήρα θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί, ὅλοι δίκαιοι καὶ ἄδικοι. Θὰ τοὺς ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν βαθὺν ὕπνο οἱ σάλπιγγες τῶν ἀγγέλων καὶ θὰ παρασταθοῦν μπροστὰ στὴ φοβερὴ κρίσι τοῦ Κυρίου νὰ δώσουν λόγο γιὰ τὶς πράξεις τους.

Οἱ ζωντανοὶ θὰ πάρουν πνευματικὴ μορφή ἀθάνατη καὶ μαζί μὲ τοὺς ἀναστημένους νεκροὺς θὰ ἔλθουν μπροστὰ στὸ δίκαιο κριτῆ. Καὶ θὰ κριθῆ ὁ καθένας κατὰ τὰ ἔργα του μὲ δικαιοσύνη (Πρὸς Ρωμαίους β' 6).

Ὁμολογεῖ λοιπὸν ὁ πιστὸς, ὅτι περιμένει τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, καὶ αὐτὸ τοῦ ὑπενθυμίζει, πὼς πρέπει νὰ ἐτοιμάζεται κάθε ἡμέρα, γιατί δὲν γνωρίζομε τὴν ὥρα οὔτε τὴ στιγμή που θὰ γίνῃ ἡ μέλλουσα αὐτὴ κρίσις.

Ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μαζί του, τότε θὰ καθῆσθαι στὸ θρόνο τῆς δόξας καὶ θὰ μαζευτοῦν μπροστὰ του οἱ ἄνθρωποι ὅλων τῶν ἐθνῶν ἀπὸ ὅλη τὴ γῆ, νεκροὶ καὶ ζωντανοὶ ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Καὶ θὰ τοὺς χωρίσῃ ὁ Κύριος, ὅπως ὁ ποιμένας χωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια. Καὶ θὰ βάλῃ στὰ δεξιὰ Του τὰ πρόβατα, δηλαδή τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους καὶ στὰ ἀριστερὰ Του τὰ ἐρίφια, δηλαδή τοὺς κακοὺς.

Καὶ τότε θὰ εἰπῆ στὰ πρόβατα: «Ἐλάτε, εὐλογημένοι, νὰ κληρονομήσετε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». (Ματθ. κε' 31-40).

Ἐπειτα θὰ στραφῆ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ θὰ εἰπῆ στὰ ἐρίφια: «Ποιναίνετε ἀπὸ κοντὰ μου, καταραμένοι, στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, ἀνάμεσα στὰ πονηρὰ πνεύματα». (Ματθ. κε' 41-46).

Αὐτὸς λοιπὸν θὰ εἶναι ὁ μισθὸς μας «ἐν τοῖς οὐρανοῖς», σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα μας καὶ τὴν πίστι μας.

Ὁ κόσμος τότε θὰ πάρῃ νέα μορφή, θὰ γίνῃ ὡραιότερος καὶ καλύτερος καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, μὲ πνευματικὰ σώματα, ἀθάνατα πλέον, θὰ ζοῦν

αιώνιως εὐτυχισμένοι κοντά στο Θεό μαζί με τους ἀγγέλους και τους ἁγίους Του.

ζ') Συμπέρασμα

Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε γιὰ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καταλήγομε στὸ συμπέρασμα, ὅτι τοῦτο περιέχει τὶς ἐξῆς ἑπτὰ ἀλήθειες, τὰ ἐξῆς ἑπτὰ δόγματα:

α) Ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, ἀλλὰ τρισυπόστατος: Πατέρας, Υἱὸς, καὶ Ἅγιο Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσια καὶ ἀχώριστη.

β) Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κατέβηκε στὴ γῆ, ἐσταυρώθηκε γιὰ μᾶς, ἀπέθανε καὶ κατόπιν ἀναστήθηκε καὶ ἀνελήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς. Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ πάλι γιὰ νὰ κρίνῃ ζῶντες καὶ νεκροὺς.

γ) Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεὸς καὶ ἐκπορεύεται μόνον ἀπὸ τὸν Πατέρα· φωτίζει τοὺς ἀληθινούς Χριστιανούς καὶ ἀγιάζει τοὺς πιστούς.

δ) Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική.

ε) Παραδεχόμεστε ἕνα βάπτισμα.

στ) Περιμένουμε ἀνάστασι νεκρῶν.

ζ) Ἔχομε τὶς ἐλπίδες μας στὴ μέλλουσα ζωὴ.

Αὐτὰ τὰ ἑπτὰ δόγματα πρέπει νὰ παραδεχόμεστε καὶ νὰ πιστεύωμε.

Καὶ ὅταν ἔχομε τέτοια πίστι, τότε θὰ ἔχομε βέβαιη καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας.

4. Τὰ μυστήρια

Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ σὲ κάθε περίστασι τῆς ζωῆς μας παρακαλοῦμε τὸ Θεό, νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὴ θεία Του χάρι, γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Καὶ πραγματικὰ μᾶς τὴν στέλνει μὲ τὸ Ἅγιό Του Πνεῦμα.

Ὅταν πρέπει ὁμως νὰ ζητήσωμε τὴ θεία χάρι, ὀφείλομε νὰ προετοιμάσωμε τὴν ψυχὴ μας, νὰ ἔχωμε τὸ σῶμα μας καθαρὸ καὶ νὰ εἶμαστε γεμάτοι πίστι στὸ Θεό. Σὲ ὠρισμένες μάλιστα περιστάσεις γιὰ νὰ λάβωμε τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τελοῦμε καὶ ἰδιαίτερες ἱερουργίες, ἰδιαίτερες ἱερὲς τελετὲς. Τὶς ἱερὲς τελετὲς τὶς ὠρισαν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι. Κατὰ τὶς ἰδιαίτερες αὐτὲς τελετὲς ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερέας παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ στείλῃ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ προικίσῃ τὸν πιστὸ Χριστιανὸ μὲ τὴ χάρι Του. Οἱ ἱερὲς αὐτὲς τελετὲς λέγονται *μυστήρια*.

Ὡστε μυστήρια εἶναι οἱ ἱερὲς ἐκεῖνες τελετὲς, κατὰ τὶς ὁποῖες μεταδίδεται μυστηριωδῶς ἡ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς πιστοὺς. Τὰ μυστήρια ποὺ παραδέχεται ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας εἶναι ἑπτὰ: τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, ἡ ἐξομολόγησις, ἡ θεία εὐχαριστία, ὁ γάμος, ἡ ἱερωσύνη καὶ τὸ εὐχέλαιο.

Τὰ τέσσερα πρῶτα, δηλαδὴ τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, ἡ ἐξομολόγησις καὶ ἡ θεία εὐχαριστία εἶναι ὑποχρεωτικὰ γιὰ κάθε Χριστιανό. Τὰ ἄλλα τρία, δηλαδὴ ὁ γάμος, ἡ ἱερωσύνη καὶ τὸ εὐχέλαιο εἶναι προαιρετικὰ.

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων παραδέχεται μόνον τὸ βάπτισμα καὶ τὴ θεία εὐχαριστία. Τὰ ἄλλα δὲν τὰ παραδέχεται. Ἡ Δυτικὴ ἢ Καθολικὴ Ἐκκλησία παραδέχεται καὶ τὰ ἑπτὰ μυστήρια ἀλλὰ μὲ ὠρισμένες διαφορὲς.

5. Τὰ ὑποχρεωτικά μυστήρια

α') Τὸ βάπτισμα

Τὸ μυστήριο τοῦ βαπτίσματος τὸ ἱδρυσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἐβαπτίσθηκε ὁ ἴδιος στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο καὶ ἀκόμα ὅταν ἔδωκε τὴν παραγγελία στοὺς μαθητές Του : *«Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».*

Ὅταν βαπτίζεται ὁ ἄνθρωπος, κατεβαίνει ἀόρατη ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὸν καθαρίζει ἀπὸ τὸ προπατορικό ἀμάρτημα. Ἔτσι καθαρισμένος καὶ ἀγνός εισέρχεται πιά στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ βάπτισμα γίνεται ἀπὸ τὸν ἱερέα. Ὁ ἀνάδοχος (γονιός) κρατώντας τὸ νήπιο στέκεται μπροστὰ στὴν κολυμβήθρα. Τότε ὁ ἱερέας τὸν καλεῖ νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὸ παιδί πιστεύει στὸ Χριστὸ καὶ νὰ εἰπῇ τὸ «πιστεύω».

Ἐπειτα, ἀφοῦ διαβάσῃ διάφορες εὐχές γιὰ νὰ ἁγιασθῇ τὸ νερο τῆς κολυμβήθρας, ἀλείφει μαζί με τὸν ἀνάδοχο τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ με ἁγιασμένο λάδι. Κατόπιν ὁ ἱερέας παίρνει τὸ νήπιο καὶ τὸ βυθίζει τρεῖς φορές στὸ νερὸ τῆς κολυμβήθρας λέγοντας : *«Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. . . εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».* Αὐτὸ συμβολίζει τὴν τριήμερο ταφή καὶ ἀνάστασι τοῦ Κυρίου.

Τέλος ντύνουν τὸν νεοφώτιστο χριστιανὸ με λευκὰ φορέματα, πού συμβολίζουν τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς του.

Ὁ ἀνάδοχος ἀναλαμβάνει τὴν ἱερὴ ὑποχρέωσι ὡς πνευματικὸς πατέρας νὰ διδάξῃ στὸ παιδί, ὅταν ἔλθῃ στὴν κατάλληλη ἡλικία, τὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ πίστι. Γι' αὐτὸ πρέπει καὶ ὁ ἀνάδοχος νὰ εἶναι Ὁρθόδοξος Χριστιανός.

Τὸ βάπτισμα εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ κάθε ἄνθρωπο, πού θέλει νὰ γίνῃ Χριστιανός καὶ μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ ἂν καμιὰ φορὰ κινδυνεύει νὰ πεθάνῃ κανένα παιδάκι ἀβάπτιστο, μπορεῖ τότε ὅποιοσδήποτε Χριστιανός νὰ τὸ βαπτίσῃ χωρὶς νερὸ, σηκώνοντάς το τρεῖς φορές στὸν ἀέρα καὶ λέγοντας τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ βάπτισμα αὐτὸ λέγεται ἀεροβάπτισμα. Ἄν ὁμως ζήσῃ τὸ παιδί, πρέπει νὰ βαπτισθῇ κανονικά ἀπὸ τὸν ἱερέα μέσα στὴν κολυμβήθρα.

Οἱ Παπικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι καθιέρωσαν νὰ γίνεται τὸ βάπτισμα με ράντισμα. Ἀλλὰ ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ βαπτίσματος εἶναι ἀντίθετος με τὸν παράδειγμα καὶ τὴν παραγγελία τοῦ Κυρίου.

β') Τὸ χρίσμα

Συγχρόνως μὲ τὸ βάπτισμα τελεῖται καὶ τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος. Μόλις τελειώσῃ ἡ τριπλῆ κατάδυσις τοῦ νηπίου στὴν κολυμβήθρα, παίρνει ὁ ἱερέας ἓνα φιαλίδιον μὲ τὸ Ἅγιο Μύρο καὶ ἀλείφει σταυρωτὰ τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ σώματος τοῦ παιδιοῦ, λέγοντας καὶ τὴν ἱερὴ φράσι «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου. Ἀμήν». Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμή ἔρχονται οἱ χάρες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀόρατες στὸ νήπιο καὶ μένουσι γιὰ πάντα μαζί του, νὰ τὸ βοηθήσουν, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν χριστιανικὸν του προορισμὸν καλὰ ἐδῶ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον.

Τὸ παιδάκι χρίεται μὲ μύρον στὸ πρόσωπον γιὰ νὰ ἀγιασθῇ ὁ νοῦς του, στὸ στήθος γιὰ νὰ ἀγιασθῇ ἡ καρδιά του καὶ οἱ ἐπιθυμίαι του, στὰ μάτια καὶ στὰ αὐτιά γιὰ νὰ ἀγιασθοῦν οἱ αἰσθήσεις του, στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια γιὰ νὰ ἀγιασθοῦν τὰ ἔργα του.

Οἱ χάρες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι πολλές: ἡ πίστις, ἡ χαρὰ, ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ καλωσύνη, ἡ πραότιητα καὶ ἡ ἐκράτεια. Αὐτὲς ὅλες τὶς θεῖαι δωρεαὶ τὶς συμβολίζει τὸ Ἅγιο Μύρον.

Τὸ Ἅγιο Μύρον τὸ παρασκευάζουσι στὸ πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 40 ἀρωματικὰς ὕλες, (οἶνον, βάλαμο, σμύρνα, λιβάνι, κανέλλα, μύσχο, λάδι, ἄλγη, κερὶ κλπ.).

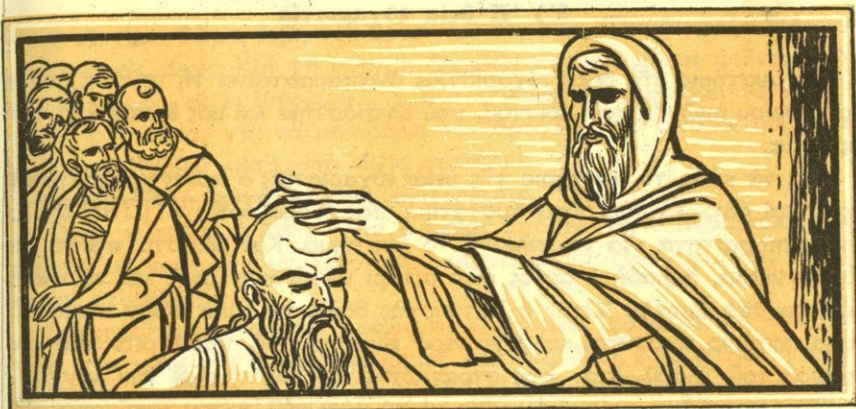
Κάθε Μεγάλῃ Πέμπτῃ γίνεται ξεχωριστὴ μεγαλοπρεπὴς τελετὴ ἀπὸ τὸν πατριάρχη καὶ τοὺς μητροπολίτας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ πατριαρχείου. Εἶναι ἡ τελετὴ τοῦ Ἁγίου Μύρου. Ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖο ἔπειτα μοιράζεται τὸ Ἅγιο Μύρον σὶς διάφορας Ὁρθόδοξας Ἐκκλησίας.

Στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὸ χρίσμα τὸ τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος, ὄχι μαζί μὲ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα, ὅταν τὰ παιδιά μεγαλώσωσι καὶ διδασθοῦν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ. Τὰ ἀγόρια χρίονται, ὅταν γίνουσι 14 ἐτῶν καὶ τὰ κορίτσια, ὅταν γίνουσι 12 ἐτῶν.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν παραδέχονται τὸ χρίσμα ὡς μυστήριον.

γ') Ἡ ἐξομολόγησις (ἡ μετάνοια)

Μὲ τὸ βάπτισμα ὁ Χριστιανὸς καθαρίζεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὡστόσο ὅμως τὰ πονηρὰ πνεύματα ἐργάζονται ἀκατάπαυστα μὲ κάθε τρόπον, γιὰ νὰ τὸν παρασύρουσι στὸ κακόν. Καὶ βέβαια πολλὰ φορὰς δὲν ἀντέχει στὸν πειρασμὸν καὶ κάνει ἁμαρτίας. Ἡ ψυχὴ του τότε συναισθάνεται τὸ κρίμα καὶ λυπᾶται, πού ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεόν.

Ὁ Κύριος ὄμως τὸ προέβλεψε αὐτὸ καὶ ἱδρυσε τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, ὅταν ἔδωκε στοὺς μαθητὲς Του τὴν ἐξουσία νὰ συγχωροῦν τὶς ἁμαρτίες ἐκείνων ποὺ μετανοοῦν. Τους εἶπε : «Ὅσες ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων δὲν συγχωρέσετε, δὲν θὰ συγχωρεθοῦν ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ὅσες συγχωρέσετε, θὰ εἶναι συγχωρεμένες καὶ ἀπὸ τὸ Θεό» (Ἰωάν. κ' 13).

Τὴν ἐξουσία τους αὐτὴ οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου τὴν ἔδωσαν στοὺς διαδόχους των, στοὺς ἐπίσκοπους. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον οἱ ἐπίσκοποι ἐκλέγουν τοὺς πῶ μορφωμένους πρεσβυτέρους (ἱερεῖς), ποὺ τοὺς ὀνομάζουν πνευματικούς καὶ τοὺς παραχωροῦν τὴν ἐξουσία καὶ τοὺς δίνουν τὴν εὐλογία νὰ ἐξομολογοῦν τοὺς Χριστιανούς. Σ' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς πνευματικούς πηγαίνουν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐξομολογοῦνται τὶς ἁμαρτίες τους, μετανοοῦν εἰλικρινὰ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς τους, ζητοῦν συγχώρησι καὶ ὑπόσχονται νὰ μὴ ξαναπέσουν στὰ ἴδια σφάλματα.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ ἐξομολόγησι, ὁ πνευματικὸς, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, συμβουλεύει καὶ παρηγορεῖ τὸν ἁμαρτωλό, τὸν ἐνθαρρύνει στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ διαβάζει τὴν συγχωρητικὴ εὐχή. Βάζει τέλος τὰ χέρια του στὴν κεφαλὴ τοῦ πιστοῦ, ἐπικαλεῖται τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ κατεβαίνει ἀόρατη καὶ τοιοῦτοτρόπως γίνεται ἡ συγχώρησι τῶν ἁμαρτιῶν.

Ὁ καλὸς Χριστιανὸς μπορεῖ νὰ ἐξομολογητῆ ὅσες φορές αἰσθάνεται τὴν συνείδησί του νὰ τὸν ἐλέγχει γιὰ τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔκανε. Καὶ φυσικὰ, ὅσο συχνότερα ἐξομολογεῖται τόσο καὶ ἡ ψυχὴ του ἐξαγνίζεται καὶ πλησιάζει περισσότερο στὸν Κύριο.

3. Κατήχησις καὶ Λειτουργική, Γιαννάκου

δ') Ἡ θεία εὐχαριστία

Τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας ἀναπαράσταται τῇ μεγάλῃ θυσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῦ ἐθυσιάστηκε καὶ μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Γιὰ νὰ κάμῃ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας ὁ ἱερέας χρησιμοποιεῖ ἄρτον καὶ οἶνον. Τὰ δύο αὐτὰ συστατικά, ποῦ ὀνομάζονται τίμια δῶρα, εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ τελεσθῇ τὸ μυστήριον. Καὶ μάλιστα πρέπει νὰ εἶναι γνήσια, δηλαδὴ ὁ ἄρτος ἀπὸ σιτᾶρι νὰ εἶναι ἐνζυμος καὶ τὸ κρασί κόκκινον ἀπὸ ἀμπέλι. Ὅταν ὁ λειτουργὸς βάλῃ τὰ τίμια δῶρα μέσα στὸ ἅγιον ποτήριον, προσθέτει καὶ λίγο νερό· εἶναι τὸ νερό, ποῦ ἔτρεξε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν ἓνας στρατιώτης τὸν ἐκέντησε μὲ τὴν λόγχη.

Τὰ τίμια δῶρα μετουσιώνονται μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μεταβάλλονται σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρέπει κάθε Χριστιανὸς νὰ κοινωνᾷ ἀπὸ τὰ τίμια δῶρα σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ ὁ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ». (Ἰωάν. στ' 56).

Ἄλλὰ προτοῦ νὰ μεταλάβῃ ὁ Χριστιανός, ἔχει χρέος νὰ προετοιμασθῇ μὲ προσευχάς, μὲ νηστεία, νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ἐξομολογηθῇ στὸν πνευματικόν. Ἔτσι καθαρισμένος, μὲ τὴν συνειδησι τοῦ ἥσυχου, πῶς δὲν ἔχει καμιὰ ἁμαρτία, ἔρχεται στὸν ναὸ νὰ δεχθῇ τὴν θείαν κοινωνίαν, νὰ ἁγιασθῇ καὶ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ Χριστό.

Τὸ μέγα μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας τὸ ἴδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἔφαγε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Τότε, λέγει τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιον, ἐπῆρε ὁ Κύριος μὲ τὰ ἅγια χέρια Του τὸν ἄρτον, τὸν εὐλόγησε καὶ ἀφοῦ τὸν ἔκοψε, τὸν ἐμοίρασε στοὺς μαθητὰς λέγοντάς τους: «Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα μου». (Ματθ. κοτ' 26).

Ἐπειτὰ ἐσήκωσε τὸ ποτήρι μὲ τὸν οἶνον καὶ τοὺς εἶπε: «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτό ἐστι τὸ αἷμα μου». (Ματθ. κοτ' 28). Καὶ στὸ τέλος ἐπρόσθεσε: «τοῦτο νὰ κάνετε γιὰ νὰ μὲ ἐνθυμῆσθε». Πραγματικὰ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τότε τελοῦμε τακτικὰ τὸ μυστήριον αὐτό, ποῦ ὀνομάσθηκε θεία εὐχαριστία.

Ἡ θεία εὐχαριστία τελεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον ἢ ἀπὸ τὸν ἱερέα. Τὸ μυστήριον αὐτὸ γίνεται ἐπάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα, ὅπου ὁ λειτουργὸς

φέρει τα τίμια δώρα, δηλ. τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνο. Ἐκεῖ διαβάζει διάφορες κατασκευαστικὲς εὐχές. Καὶ τῆ στιγμῇ ἀκριβῶς πού οἱ ψάλτες ψέλνουν τό : «Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν. . .», αὐτὸς γονατιστὸς ἰκετεύει νὰ κατεβῆ τὸ Ἅγιο πνεῦμα, γιὰ νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου μέσα στὸ ἅγιο ποτήριο.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη λέγεται *μετουσίωσις*.

Ὅταν τελειώσῃ ἡ λειτουργία, ὁ ἱερέας ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ κοινωνήσουν λέγοντας : «*Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε*».

Στὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια οἱ Χριστιανοὶ ἐκοινωνοῦσαν ὅλοι τακτικὰ στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας. Κατόπιν ὁμως ἐπεκράτησε ἡ συνήθεια νὰ κοινωνοῦμε τέσσερες φορές τὸ χρόνο, γιὰτὶ δὲν μποροῦμε νὰ εἰμαστε πάντοτε, ὅπως ἐκεῖνοι, καθαροὶ καὶ ἄγνοί. Μεταλαβαίνομε τὶς τέσσερες μεγάλες γιορτές : τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ στὶς 15 Αὐγούστου, γιὰτὶ πρὶν ἀπὸ τὶς ἑορτὲς αὐτὲς νηστεύομε καὶ μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐτοιμάσωμε καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ μας.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δίδει στοὺς λαϊκοὺς ὡς κοινωνία μόνον ἄρτο καὶ μάλιστα ἄζυμο. Οἱ κληρικοὶ τῆς κοινωνοῦν καὶ μὲ τὰ δύο, καὶ μὲ ἄρτο καὶ μὲ οἶνο. Οἱ Δυτικοὶ ἐπίσης δὲν κοινωνοῦν τὰ μικρὰ παιδιὰ, πρὶν λάβουν τὸ χρίσμα.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι παραδέχονται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ κοινωνοῦν καὶ μὲ ἄρτο καὶ μὲ οἶνο.

6. Τὰ προαιρετικὰ μυστήρια

α) Ὁ γάμος

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού ὁ Θεὸς ἐπλασε τὴν Εὐα ὡς σύντροφο καὶ βοηθὸ τοῦ Ἀδάμ, ἀπὸ τότε ἀκριβῶς ἐδημιούργησε καὶ τὴν πρώτη ἀνθρωπίνη οἰκογένεια καὶ καθιέρωσε τοιοῦτοτρόπως τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸ πρῶτο θαῦμα, πού ἔκανε στὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, εὐλόγησε τὸ γάμο.

Ὅταν γίνεται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ὁ ἱερέας παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ στείλῃ τῇ θείᾳ Του χάρι, νὰ ἀγιάσῃ τὴν ἔνωσι τῶν συζύγων, γιὰ νὰ δημιουργηθῇ μία καινούργια θεοσεβῆς χριστιανικὴ οἰκογένεια, πού πρέπει νὰ ζήσει μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου τῆς μὲ εὐσέβεια καὶ ἀγάπη καὶ νὰ ἀναθρέψῃ

καλά και ενάρτητα τέκνα. Τόν γάμο ή 'Αγία Γραφή τόν θεωρεί ώς δεσμόν ιερό. Γι' αυτό πρέπει νά τόν σεβώμαστε.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου χωρίζεται σέ δυό μέρη. Στό πρῶτο μέρος γίνεται ἡ τελετή τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλιδιῶν, δηλαδή ὁ ἀρραβῶνας. Στό δεύτερο μέρος γίνεται ἡ τελετή τῆς στέψεως, δηλαδή ἡ ἀλλαγὴ τῶν στεφάνων ἀπό τόν ιερέα καί ἀπό τόν παράνυμφο (τόν κουμπάρο).

Στό τέλος τῆς τελετῆς τοῦ γάμου, στή στιγμή πού ψάλλεται τό : «*Ἡσαΐα, χόρευε. . .*», γίνεται ὁ ἱερός χορός τῶν νεονύμφων, πού συμβολίζει τήν πνευματική χαρά τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν χριστιανῶν, γιατί ἰδρύεται ἡ νέα χριστιανική οἰκογένεια.

Ὁ γάμος τελεῖται ἢ ἀπό τόν ἐπίσκοπο ἢ ἀπό τόν ιερέα. Ἡ Ἐκκλησία μας ἀπαγορεύει τό γάμο σ' ἐκείνους πού εἶναι στενοί συγγενεῖς. Ὅταν ὁ ἕνας ἀπό τοὺς συζύγους πεθάνῃ, ἐπιτρέπεται στόν ἄλλον νά κάμῃ δεύτερο ἢ καί τρίτο γάμο. Ποτέ ὁμως τέταρτο.

Στοὺς ἐπισκόπους δέν ἐπιτρέπεται ὁ γάμος. Στοὺς ἱερεῖς καί διακόνους ἐπιτρέπεται ὁ γάμος, ἀλλά προτοῦ χειροτονηθοῦν καί λάβουν τό σχῆμα τοῦ κληρικοῦ.

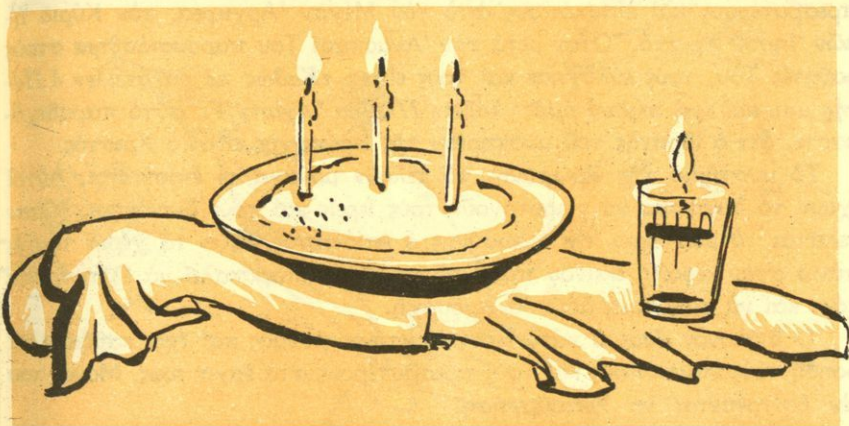
β) Τὸ εὐχέλαιο

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος διηγεῖται στό Εὐαγγέλιό του ὅτι ὁ Κύριος, ὅταν ἀπέστειλε τοὺς μαθητὲς Του νά κηρύξουν στόν κόσμον τὴ θρησκεία Του, τοὺς ἔδωκε τὴν ἐξουσία νά θεραπεύουν καί τοὺς ἀσθενεῖς «*ἀλείφοντες αὐτοὺς ἐλαίω*». (Μαρκ. στ' 13).

Ἰδρυτὴς λοιπὸν τοῦ μυστηρίου τοῦ εὐχελαίου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μας. Γι' αὐτὸ καί τὸ διατηρεῖ ἡ Ἐκκλησία μας, ὅπως τὸ παρέλαβε ἀπὸ τοὺς Ἀποστολικοὺς ἀκόμη χρόνους.

Τὸ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου τελεῖται ἀπὸ τόν ἐπίσκοπο ἢ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. Μπορεῖ ὁμως νά τελεσθῇ καί ἀπὸ ἕνα μόνον ιερέα, εἴτε στήν ἐκκλησία εἴτε σὶδ σπίτι.

Τὸ εὐχέλαιο τελεῖται κυρίως γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς καί ἔχει σκοπὸ νά τοὺς θεραπεύσῃ ἀπὸ τίς σωματικὲς ἢ τίς ψυχικὲς ἀσθένειες μὲ τὴ δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πολλὲς φορές ὁμως τελεῖται καί γιὰ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς, ὅταν ἔχουν ἐξομολογηθῇ καί πρόκειται νά μεταλάβουν. Ὁ ἱερέας πού τελεῖ τὸ εὐχέλαιο διαβάζει διάφορες εὐχὲς καί χρεῖ με ἁγιασμένο λάδι

τὸν ἀσθενῆ σταυρωτὰ στὸ μέτωπο, στὸ σαγόνι, στὶς πορεῖες καὶ στὰ χέρια. Συνάμα παρακαλεῖ τὴ θεία χάρι νὰ δώσῃ τὴ συγχώρησι τῶν ἀμαρτιῶν καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸν Χριστιανὸ ἀπὸ κάθε ἀσθένεια εἴτε τῆς ψυχῆς εἴτε τοῦ σώματος.

Συνήθως στὴν Ἐκκλησία μας τὸ μυστήριον τοῦτο τελεῖται τῇ Μεγάλῃ Τετάρτῃ. Τὴν Ἁγία αὐτὴ ἡμέρα προσέρχονται οἱ Χριστιανοὶ στοὺς ναοὺς, ὅπου γίνεται τὸ εὐχέλαιο, γιὰ νὰ χρισθοῦν καὶ νὰ λάβουν τὴ θεία χάρι. Γιατὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα, δηλαδὴ τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ θὰ κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελεῖ τὸ εὐχέλαιο μονάχα στοὺς ἐτοιμοθανάτους. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν τὸ παραδέχονται καθόλου.

γ') Ἡ ἱερωσύνη

Γνωρίζομε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ὅτι οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, ἀπὸ τὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρουσαν νὰ κηρύττουν τὸν θεῖο λόγο, καὶ συνάμα νὰ φροντίζουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν Χριστιανῶν, ἐχειροτόνησαν τοὺς διακόνους.

Ἀργότερα πάλι, ὅταν ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐμεγάλωσε καὶ ἐξάπλωθηκε στὸν κόσμον, ἐχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἐπισκόπους. Σ' αὐτοὺς ἀνέθεσαν νὰ κυβερνοῦν τὶς Χριστιανικὲς ἐκκλησίες.

Φυσικὰ οἱ Ἀπόστολοι ἐπῆραν τὴν ἐξουσία νὰ χειροτονοῦν διακόνους,

πρεσβυτέρους και επισκόπους από τον Μέγαν Ἀρχιερέα, τον Κύριο ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστό. Ὄταν μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του παρουσιάσθηκε στους
μαθητές Του, τοὺς εὐλόγησε και τοὺς εἶπε: «Καθὼς με ἀπέστειλεν ὁ Πα-
τήρ μου και ἐγὼ πέμπω ὑμᾶς· λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον». Γι' αὐτὸ παραδεχό-
μαστε, ὅτι ὁ Ἰδρυτὴς τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης εἶναι ὁ Χριστός.

Τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης τὸ τελοῦν μονάχα οἱ ἐπίσκοποι. Αὐτοὶ
ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονοῦν τοὺς ἱερεῖς και τοὺς διακόνους. Ὄταν
τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, ὁ ἐπίσκοπος βάζει τὰ χέρια του ἐ-
πάνω στὴν κεφαλὴ ἐκείνου ποὺ χειροτονεῖ και παρακαλεῖ νὰ ἔλθῃ ἡ θεία
χάρι και νὰ τὸν κάμῃ ἄξιο νὰ ἱεουργῇ.

Ὁ διάκονος εἶναι ὁ κατώτερος ἱερατικὸς βαθμὸς και ἔχει καθῆκον νὰ
βοηθῇ τοὺς ἐπισκόπους και τοὺς πρεσβυτέρους στὰ ἔργα τους. Μόνος του
δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λειτουργήσῃ.

Ὁ πρεσβύτερος (ιερέας) κηρύττει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, ἱεουργεῖ και
γενικὰ ἐκτελεῖ ὅλα τὰ μυστήρια, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης.

Ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ἀπὸ δύο τοῦλάχιστον ἄλλους ἐπισκόπους.
Ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν του ὡς καλὸς ποιμενάρχης διοικεῖ τὶς ἐκκλησίες τῆς πε-
ριφερείας του. Ἐκτελεῖ ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλες τὶς τελετὲς και κηρύττει τὸν
θεῖο λόγο στους πιστοὺς.

Οἱ τρεῖς ἱερατικοὶ βαθμοί: τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου και τοῦ
ἐπισκόπου, ἀποτελοῦν τὸν ἱερό κλήρο.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει και τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν κληρικῶν.

Οἱ Διαμαρτυρούμενοι ἔχουν μόνον διακόνους και πρεσβυτέρους. Ἀπὸ
τοὺς Διαμαρτυρομένους μόνον οἱ Ἀγγλικανοὶ ἔχουν και ἐπισκόπους, γι'
αὐτὸ λέγονται και Ἐπισκοπιανοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΗΘΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Ἠθικὸ

Στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ἐδιδαχθήκαμε, τί πρέπει νὰ πιστεύουμε ὡς πραγματικοὶ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί. Ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸ μονάχα νὰ λέμε ὅτι πιστεύομε σ' αὐτὰ, πού ἐδίδαξε ὁ Κύριος καὶ οἱ μαθητὲς Του. Γιατὶ μόνον ἡ πίστις δὲν μᾶς σώζει. Πρέπει νὰ κάνουμε καὶ ἔργα ἀγαθὰ, καλὲς καὶ θεάρεστες πράξεις, πού νὰ ἀποδείχνουν, ὅτι πραγματικὰ ἐκαρποφόρησε μέσα στὴν ψυχὴ μας τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἴδου τί λέγει ὁ Κύριος : «οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». (Ματθ. ζ' 21).

Τὰ ἀγαθὰ λοιπὸν ἔργα, πού πρέπει νὰ πράττωμε, μᾶς διδάσκει ὁ Θεῖος Νόμος, πού ἐδόθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ στὸν Μωυσῆ ἐπάνω στὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔδωσε τὸν Νόμο Του, δηλ. τὶς Δέκα Ἐντολές Του γραμμένες σ' ἐνὸς δυὸ λίθινες πλάκες. Οἱ Δέκα αὐτὲς Ἐντολές ὠνομάσθησαν *Δεκάλογος*.

2. Οἱ Δέκα Ἐντολές

1. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς σου οὐκ ἔσονται σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.
2. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλὸν οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.
3. Οὐ λήψαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.
4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἔργῳ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.
5. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.
6. Οὐ φονεύσεις.
7. Οὐ μοιχεύσεις.
8. Οὐ κλέψεις.
9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.
10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.

Συμβολικὰ ὁ Θεῖος Νόμος ἐγράφηκε σὲ δυὸ πλάκες γιὰ νὰ φανερώσῃ τὰ διπλᾶ καθήκοντά μας, πού ἔχομε ὑποχρέωσι νὰ ἐκτελοῦμε. Μέσα στὴν ψυχὴ μας πρέπει νὰ ἀνθίξῃ πάντα τὸ λουλούδι τῆς διπλῆς ἀγάπης. Ἡ μιὰ ἀγάπη θὰ εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὸν πλησίον μας.

Ἡ μιὰ λίθινη πλάκα περιεῖχε τὶς 4 πρῶτες ἐντολές πού μᾶς λένε, ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα πρὸς τὸ Θεὸ. Ἡ ἄλλη περιεῖχε τὶς ὑπόλοιπες 6 ἐντολές μὲ τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον.

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν κατέβηκε στὸν κόσμον, διέταξε νὰ ἐκτελοῦμε τὶς Δέκα Ἐντολές καὶ μάλιστα τὶς ἐσυμπλήρωσε καὶ τὶς ἔνωσε σὲ δυὸ μονάχα, τὶς ἐξῆς:

1. Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου.
2. Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν (Λουκ. ι' 27).

Σ' αὐτὲς τὶς δυὸ ἐντολές στηρίζονται ὅλοι οἱ νόμοι καὶ οἱ προφῆτες. Καὶ ἐμεῖς ἐφ' ὅσον θέλωμε νὰ εἴμαστε ἀληθινοὶ Χριστιανοί, πρέπει νὰ τὶς ἔχωμε ὡς κανόνα στὴ ζωὴ μας.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμε τὸ νόημα κάθε μιᾶς ἐντολῆς ἰδιαίτερος.

3. Τὰ καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεὸν

Ἡ πρώτη ἐντολή : Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου οὐκ ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροὶ πλὴν ἐμοῦ.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς : Ἐγὼ εἰμαι Κύριος ὁ Θεός σου· δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι Θεοὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα.

Ἡ πρώτη ἐντολή μᾶς διδάσκει ὅτι ἓνας καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Αὐτὸς ἐδημιούργησε ὅλον τὸν κόσμον, αὐτὸς τὸν ἐξουσιάζει καὶ τὸν κυβερνάει. Μᾶς συμβουλεύει λοιπὸν νὰ μὴν πιστεύωμε σὲ ἄλλους θεοὺς παρὰ μονάχα σ' αὐτόν, γιατί βέβαια δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι θεοί.

Αὐτὸν τὸν ἓνα καὶ μόνον ἀληθινὸ Θεὸ ἔχομε χρέος νὰ τὸν πιστεύωμε, νὰ τὸν ἀγαπᾶμε, νὰ τὸν λατρεύωμε καὶ σ' αὐτόν πάντα νὰ ἔχωμε τὶς ἐλπίδες μας. Γιατί εἶναι παντοδύναμος καὶ πανάγαθος καὶ προνοεῖ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἓνας καλὸς πατέρας. Καὶ πραγματικὰ τὸ ἔδειξε αὐτὸ ὅταν ἀπέστειλε τὸν Μονογενῆ Του Υἱό, γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς ἁμαρτίας.

Πρέπει ἀκόμη νὰ πιστεύωμε καὶ ν' ἀγαπᾶμε τὸ Θεό, γιατί ἔτσι θὰ σεβώμαστε καὶ θὰ τηροῦμε τὶς ἐντολές Του. Ὅποιος δὲν πιστεύει καὶ δὲν φοβᾶται τὸν Θεό, εὐκολα παραβαίνει τὶς ἐντολές Του καὶ ἔτσι πέφτει στὴν ἁμαρτία.

Ἡ δεύτερη ἐντολή : Οὐ ποιήσεις σευατῶ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα δσα ἐν τῷ Οὐρανῷ ἄνω καὶ δσα ἐν τῇ γῆ κάτω καὶ δσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποτῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς : Νὰ μὴν κάμῃς ἀγάλματα, δηλαδὴ εἰδωλα ἀνθρώπων ἢ εἰκόνες τῶν διαφόρων δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ὅσα εὐρίσκονται στὸν οὐρανό, εἴτε στὴ γῆ, εἴτε μέσα στὴ θάλασσα. Αὐτὰ οὔτε νὰ τὰ προσκυνήσῃς, οὔτε νὰ τὰ λατρεύσῃς.

Αὐτὴ ἡ ἐντολή συμπληρώνει τὴν πρώτη. Ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρεία. Μᾶς ἀπαγορεύει νὰ λατρεύωμε τὰ κτίσματα, δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας καὶ τὰ ἀστρα. Γιατί ὅλα αὐτὰ εἶναι δημιουργήματα τοῦ μεγάλου μας Πατέρα, πού μᾶς δείχνουν τὴν ἀπειρη σοφία καὶ τὴν παντοδυναμία Του.

Ἡ τρίτη ἐντολή : Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς : Νὰ μὴν ἀναφέρῃς συχνὰ καὶ χωρὶς λόγο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Πολλοὶ ἀνθρώποι ἔχουν τὴν κακὴ συνήθεια νὰ ἀναφέρουν τὸ ἱερώ-

τατο ὄνομα τοῦ Θεοῦ στὶς συζητήσεις τους χωρὶς λόγο π.χ. «μὰ τὸ Θεό, σοῦ λέγω ἀλήθεια». Ἡ ἀσεβής αὐτὴ συνήθεια φανερώνει ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἴδους δὲν ἔχουν καθόλου εὐλάβεια.

Ὁ Θεὸς στὴν παραπάνω ἐντολὴ Του μᾶς λέγει καθαρά νὰ μὴ χρησιμοποιοῦμε τὸ Ἅγιό Του ὄνομα χωρὶς λόγο, χωρὶς εὐλάβεια καὶ χωρὶς σπουδαία ἀφορμὴ.

Ὅσοι ἔχουν τὴν κακὴ συνήθεια νὰ ὑβρίζουν τὰ θεῖα, ὅσοι γιὰ τὰ παραμικρὰ πράγματα ὀρκίζονται στὸ μεγάλο ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἶναι παραβάτες τῆς τρίτης ἐντολῆς καὶ κάνουν ἁμαρτία.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μάλιστα μᾶς ἐδίδαξε νὰ εἴμεθα ἀπολύτως εἰλικρινεῖς, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμε ἀνάγκη τοῦ ὄρκου: «*Εγὼ μάλιστα σᾶς λέγω νὰ μὴν ὀρκίζεσθε ὀλως διόλου· νὰ εἶναι ὁ λόγος σας, ναί, ναί! οὐ, οὐ! τὸ δὲ περισσὸν εἶναι ἐκ πονηροῦ*» (Ματθ. ε' 34-37).

Ἐπειδὴ ὁμως δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τόσο τέλειοι, ὥστε νὰ μὴ λένε ψέμματα, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν τὸ κράτος χρησιμοποιεῖ στὸ δικαστήριον τὸν ὄρκο, τὸν ὁποῖον δίδομε βάζοντας τὸ δεξιὸν χερὶ ἐπάνω στὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιον. Τὸ κράτος ὀρκίζει ἐπίσης τοὺς ὑπαλλήλους του γιὰ νὰ ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά τους μὲ τιμιότητα καὶ μὲ καθαρὴ συνείδησι.

Ὅταν λοιπὸν ὀρκίζωμαστε στὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιον σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ κράτους, πρέπει πάντοτε νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια.

Ἡ τετάρτη ἐντολή: Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν· ἕξ ἡμέρας ἔργα καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

Ἐξηγήσεις τῆς ἐντολῆς: Νὰ μὴν ξεχνᾶμε τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου. Νὰ τὴν ἀφιερώνωμε στὸ Θεό· νὰ ἐργαζώμαστε ἕξι ἡμέρες τὴν ἑβδομάδα καὶ νὰ ἐκτελοῦμε ὅλες τὶς ἐργασίες μας.

Ἡ λέξις Σάββατο σημαίνει στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἀνάπαυσις. Γνωρίζομε ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι ὁ Θεὸς σὲ ἕξι ἡμέρες ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὴν ἑβδόμην ἀναπαύθηκε. Μᾶς παραγγέλει λοιπὸν μὲ τὴν ἐντολὴν Του αὐτὴ νὰ ἐργαζώμαστε ἕξι ἡμέρες γιὰ νὰ ἐκτελοῦμε ὅλα τὰ ἔργα μας, ἀλλὰ τὴν ἑβδόμην νὰ τὴν ἀφιερώνωμε στὴν ἀνάπαυσι καὶ στὴ λατρεία Ἐκείνου, ποῦ μᾶς δημιούργησε καὶ μᾶς προστατεύει.

Πραγματικὰ οἱ Ἰσραηλιῖτες ἐφάρμοζαν μὲ ἀυστηρότητα τὴν ἐντολὴν αὐτὴν κάθε Σάββατο. Ἀπὸ τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους ὁμως καὶ ἔπειτα οἱ Χριστιανοὶ ὥρισαν ἡμέρα γιὰ ἀνάπαυσι τὴν Κυριακὴν. Γιὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀναστήθηκε ὁ Κύριος. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη

πρὸς αὐτὸν τῆς ἐχάρισαν τὸ ὄνομά Του, δηλ. τὴν ὠνόμασαν Κυριακή.

Ἐκτὸς ὁμῶς ἀπὸ τὴν Κυριακή ἔχομε καὶ ἄλλες ἑορτές· γι' αὐτὲς θὰ μάθωμε στὸ δεῦτερο μέρος τοῦ βιβλίου μας.

Τὴν Κυριακή καὶ τὶς ἄλλες ἑορτές ἔχομε ὑποχρέωσι νὰ πηγαίωμε στὴν ἐκκλησία, νὰ παρακολουθοῦμε τὴ λειτουργία μὲ εὐλάβεια, νὰ ἀκούωμε τὸ θεῖο κήρυγμα, νὰ κάνωμε ἐλεημοσύνες καὶ ἄλλα θεάρεστα ἔργα. Νὰ μελετᾶμε τὰ θρησκευτικὰ βιβλία καὶ νὰ κάνωμε ὅ,τι μποροῦμε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῆς οἰκογενείας μας καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. M

4. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον μας

Ἡ πέμπτη ἐντολή: Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ σέβουσαι καὶ νὰ τιμᾶς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, γιὰ νὸ εὐτυχίσης στὴ ζωὴ σου καὶ νὰ ζήσης πολλὰ χρόνια.

Ἡ ἐντολή αὕτη καθὼς καὶ οἱ ἀκόλουθοι θὰ μᾶς ὁμιλήσουν γιὰ τὰ καθήκοντα, πού ἔχομε πρὸς τὸν πλησίον μας.

Καὶ πρῶτοι πλησίον εἶναι οἱ καλοὶ μας γονεῖς. Αὐτοὺς παραγγέλλει ὁ Θεός, ὅτι ἔχομε χρέος νὰ τιμᾶμε καὶ νὰ σεβώμαστε.

Καὶ βέβαια ἔχομε χρέος καὶ μεγάλο μάλιστα γιὰ τὴν σκεψθῆτε: Ποιὸς μᾶς ἔφερε στὸν κόσμον; Ποιὸς μᾶς ἀνέθρεψε μὲ τὸ γάλα του; Ποιὸς μᾶς ἐνανούρισε στὴν κούνια; Ποιὸς μᾶς ἔφερεν παιχνίδια; Ποιὸς μᾶς ἐντυνε; Ποιὸς μᾶς ἔτρεφε; Ποιὸς ξαγρυπνᾷ στὴν κλίνη μας, ὅταν ἀρρωστήσωμε; Ποιὸς μᾶς ἀγαπᾷ πιὸ πολὺ ἐδῶ στὸν κόσμον; Ποιὸς φροντίζει καὶ κουράζεται γιὰ τὴν ἀνατροφή μας καὶ γιὰ τὴν εὐτυχία μας; Ποιὸς γιὰ νὰ μάθωμε γράμματα καὶ νὰ γίνωμε καλοὶ ἄνθρωποι; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀγαπητοὺς μας γονεῖς;

Γιὰ ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ δείχνωμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας, τὸ σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπακοήν μας καὶ τώρα πού εἴμαστε μικροὶ καὶ ὅταν μεγαλώσωμε. Τότε πιά πρέπει νὰ προστατεύωμε τοὺς γονεῖς μας, πού θὰ εἶναι γέροι καὶ θὰ εἶναι ἀνίκανοι γιὰ κάθε ἐργασία. Αὐτὰ τὰ καθήκοντα πού ἔχομε πρὸς τοὺς γονεῖς μας, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ τὰ παραμελοῦμε, γιὰ τὴν τότε δείχνωμε, πὼς εἴμαστε ἀχάριστοι καὶ ἡ ἀμαρτία μας εἶναι πολὺ μεγάλη.

Ἡ τιμὴ πού δείχνωμε στοὺς γονεῖς μας, εὐχαριστεῖ ἐξαιτερικὰ τὸν Θεό.

καὶ μᾶς χαρίζει τὴν εὐτυχία καὶ τὴ μακροζωία. Πόση εὐχαρίστησι νιώθουμε ὅταν ἀκοῦμε τὴν εὐχὴ τῶν γονέων μας γιὰ τὴν περιποίησι πού τοὺς κάνομε καὶ ὅταν ἀκοῦμε τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Ἄξιζει μάλιστα νὰ θυμώμαστε τὰ θεῖα λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς: «*Εὐχαὶ γονέων στηρίζουν θεμέλια οἴκου*» (Σειρ. γ' 19).

Ἡ ἕκτη ἐντολή: Οὐ φονεύσεις.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ μὴ σκοτώσῃς ἄνθρωπο.

Τὸ φοβερώτερο ἔγκλημα εἶναι ὁ φόνος. Καὶ γιὰ τοῦτο ἡ ἕκτη ἐντολή τὸν ἀπαγορεύει.

Δὲν ἔχομε κανένα δικαίωμα νὰ ἀφαιροῦμε οὔτε τὴ δική μας τὴ ζωὴ, οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀφοῦ ἡμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ δώσωμε ζωὴ. Ὁ φόμος εἶναι πολὺ μεγάλο ἀμάρτημα καὶ δὲν τὸ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς ποτέ.

Ὁ φονιάς ἐγκληματεῖ, γιὰ τὴν ἀφαιρῆ τῆς ζωῆ τοῦ συνανθρώπου του. Ἄδικεῖ μιὰ οἰκογένεια, γιὰ τὴν στέρει ἕνα ἀγαπημένο πρόσωπο, ἀδικεῖ τὴν κοινωνία, γιὰ τὴν ἀφαιρῆ ἕναν πολίτη τῆς.

Ἐπίσης ἀδικεῖ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του ὁ φονιάς, γιὰ τὸν κάνει δυστυχισμένο, ἀφοῦ καὶ ὁ Θεὸς τὸν μισεῖ καὶ ὁ κόσμος τὸν περιφρονεῖ καὶ τὸ κράτος τὸν τιμωρεῖ μὲ βαρύτερη ποινή.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἕνα πολυτιμότερο ἀγαθόν, πού μᾶς τὸ χάρισε ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ ἐπομένως μονάχα αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς τὸ πάρῃ πίσω.

Τὶς πιὸ πολλὰς φορὲς ὁ φόμος γίνεται ἀπὸ μῖσος, ἀπὸ ὀργή, ἀπὸ πλεονεξία ἢ ἀπὸ φιλαργυρία. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ξεριζώσωμε ὅλως διόλου αὐτὰ τὰ ἔλλεινὰ πάθη ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας.

Ἡ ἑβδόμη ἐντολή: Οὐ μοιχεύσεις.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ μὴν προσβάλλῃς τὴν τιμὴ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Τὸ πολυτιμότερο πράγμα στὸν ἄνθρωπο ὕστερα ἀπὸ τὴ ζωὴ, εἶναι ἡ τιμὴ του. Ἡ τιμὴ εἶναι τὸ καλὸ ὄνομα, δηλαδὴ ἡ ὑπόληψις, πού δείχνει ἡ κοινωνία γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὴν οἰκογένειά μας. Χωρὶς αὐτὴν τὴν τιμὴ δὲν μποροῦμε νὰ ζήσωμε εὐτυχισμένοι. Εἶναι ἕνα στολίδι γιὰ κάθε οἰκογένεια.

Γι' αὐτὸ ἡ ἑβδόμη ἐντολή τοῦ Θεοῦ Νόμου ἀπαγορεύει νὰ προσβάλλωμε τὴν οἰκογενειακὴ τιμὴ τῶν ἄλλων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποφεύγωμε τὶς ἀνήθικες πράξεις, τὶς ψεύτικες διαδόσεις καὶ τὶς συκοφαντίες, πού μπο-

ροῦν νά καταστρέψουν τήν ὑπόληψι μιᾶς οἰκογενείας, νά ἐξευτελίσουν ἕνα σπῆτι καί ἀκόμη νά τὸ ὀδηγήσουν στήν καταστροφή.

Αὐτά δλα εἶναι πράγματα πολὺ ἀνῆθικα καί ὄχι μόνον ὁ θεῖος Νόμος τὰ ἀπαγορεύει, ἀλλὰ καί ὁ ἀνθρώπινος νόμος τὰ τιμωρεῖ μὲ βαρύτατες ποινές.

Ἡ ὀγδόη ἐντολή: Οὐ κλέψεις.

Ἐξηγήσεις τῆς ἐντολῆς: Νά μὴν κλέψης.

Ἡ κλοπὴ εἶναι μιὰ ἔλεεινὴ πράξις, πού ἐξευτελίζει καί ταπεινώνει τὸν κλέφτη στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Πολλές φορές τὸ πάθος αὐτὸ ὀδηγεῖ τὸν κλέφτη νά κάνῃ ἐκβιασμούς, ληστείες, ἀκόμη καί φόνους. Καί ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νά τὸν μισήσῃ ὁ Θεός, νά τὸν περιφρονήσουν οἱ ἀνθρώποι καί νά τὸν καταδικάσῃ τὸ κράτος μὲ τὰ δικαστήριά του.

Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς μᾶς παραγγέλλει νά μὴν ἀφαιροῦμε τὴν περιουσία τοῦ ἄλλου.

Πρέπει καί ἡμεῖς μόνοι μας μὲ τὴν ἐργασία μας καί μὲ τὴν οἰκονομία μας, νά δημιουργοῦμε τὴν περιουσία πού μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νά συντηροῦμε τὴν οἰκογένειά μας καί νά βοηθοῦμε τοὺς πτωχοὺς καί δυστυχισμένους, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ.

Ἡ ἀργία, ἡ φιλοχρηματία καί ἡ πλεονεξία εἶναι ὁ κυριώτερος αἰτία, πού ὀδηγοῦν τὸν κακὸ ἀνθρώπο στήν κλοπὴ καί γι' αὐτὸ πρέπει νά τὶς ἀποφεύγωμε.

Στὶς τρεῖς αὐτὲς ἐντολές, τὴν ἕκτη, τὴν ἑβδόμη καί τὴν ὀγδόη, μᾶς μιλεῖ ὁ Θεὸς γιὰ τὰ τρία πολυτιμότερα ἀγαθὰ, πού ἔχομε ἡμεῖς οἱ ἀνθρώποι ἐδῶ στὸ ἐπίγειο βίο μας. Δηλαδή γιὰ τὴ ζωὴ, τὴν τιμὴ καί τὴν περιουσία. Αὐτὰ παραγγέλλει νά σεβώμαστε καί γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό μας καί γιὰ τὸ καλὸ τοῦ πλησίον μας.

Ἡ ἐνάτη ἐντολή: Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

Ἐξηγήσεις τῆς ἐντολῆς: Νά μὴν εἰπῆς κατηγορίες ψεύτικες κατὰ τοῦ πλησίον σου.

Πόσο ἀποστρέφεται ἡ ψυχὴ μας τοὺς ἀνῆθικους ἐκείνους ψευδομάρτυρες, πού παρουσιάστηκαν στὸ Συνέδριο τῶν Ἰουδαίων καί κατηγορήσαν τὸ Χριστό μας μὲ ψευδεῖς κατηγορίες. Ἄν δὲν παρουσιάζονταν αὐτοί, δὲν θὰ μπορούσαν οἱ Φαρισαῖοι νά τὸν καταδικάσουν γιὰ δὲν εἶχαν κατηγορίες ἐναντίον του.

Σκεφθῆτε λοιπὸν τί μεγάλο κακὸ μπορεῖ νά γίνῃ, ὅταν λέμε ψεύτικες κα-

τηγορίες. Γι' αυτό, όταν μάς καλούν στα δικαστήρια για να πούμε, τί ακριβώς ξέρουμε για μία υπόθεση, πρέπει να προσέχουμε πολύ και να ομολογούμε μόνο την αλήθεια.

Γιατί κρίνονται στα δικαστήρια τα πολυτιμότερα πράγματά μας, δηλαδή η ζωή, η τιμή και η περιουσία. *Αν ψευδομαρτυρήσουμε θα βλάψουμε άδικα τον πλησίον μας και έτσι θα κάνουμε αμαρτία, που ο νόμος του Θεού την απαγορεύει.

*Η ψευδομαρτυρία ή κακολογία, ή συκοφαντία, πηγάζουν από ψυχή μοχθηρή, από την οποία λείπουν ή καλή ανατροφή, ή ευγένεια και ή χριστιανική αγάπη.

***Η δεκάτη έντολή: Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.**

***Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς:** Νὰ μὴν ἐπιθυμῆς τὰ πράγματα τοῦ πλησίον σου.

*Η δεκάτη και τελευταία έντολή απαγορεύει νά ἔχουμε στήν καρδιά μας κάθε κακή ἐπιθυμία, γιατί ἀπό τίς κακές ἐπιθυμίες γεννιῶνται ὅλα τὰ κακά, ὅλες οἱ ἀμαρτίες. Αὐτή εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ και πρέπει νά τήν ξεριζώσωμε. *Ἔτσι δὲν θά γίνωμε ποτέ ἀμαρτωλοί.

Εἶναι ἀληθινά ἀμαρτία νά ἐπιθυμοῦμε τὰ ξένα πράγματα, γιατί ἡ ἐπιθυμία αὐτή θά μάς σπρώξη νά κλέψωμε και τότε πλέον σιγά-σιγά θά εὔρεθοῦμε, χωρίς καλά νά τὸ ἀντιληφθοῦμε μέσα στοῦ πέλαγος τῆς ἀνομίας.

Δὲν πρέπει λοιπόν νά ζηλεύωμε τὰ ἀγαθὰ που ἔχει ὁ πλησίον μας, ἀλλά νά χαιρώμαστε γιά τήν εὐτυχία του και νά προσπαθοῦμε και ἑμεῖς μέ τήν τίμια ἐργασία μας και μέ τήν οἰκονομία μας νά ἀποκτήσωμε ἀγαθὰ και νά γίνωμε εὐτυχισμένοι.

5. Ἡ προσευχή

Κάθε εὐσεβῆς χριστιανὸς αισθάνεται πὼς εἶναι τέκνο τοῦ οὐρανοῦ Πατέρα, τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. Καὶ σὰν στοργικὸ τέκνο, νιώθει μέσα του βαθειὰ τὴν ἀνάγκη, νὰ φανερώσῃ στὸν μεγάλου Πατέρα τὸν πόνο ἢ τὴν χαρὰ, τὴν λαχτάρα ἢ τὴν ἐλπίδα, πού κάθε φορά πλημμυρίζουν τὴν καρδιά του.

Γι' αὐτὸ προσεύχεται ὁ Χριστιανός. Μὲ τὴν προσευχή, ἄλλοτε Τοῦ κά-
τε *δοξολογία* γιὰ τὸ ἄπειρο μεγαλεῖο Του, ἄλλοτε *εὐχαριστία* γιὰ τὰ ἐπί-
γεα *ἀγαθὰ* πού μᾶς ἔδωσε, ἄλλοτε *παράκλησι* γιὰ κάτι πού ζητάει καὶ
ἄλλοτε δείχνει *μετάνοια* γιὰ τὶς ἁμαρτίες πού ἔπραξε.

Ὑψώνει λοιπὸν τὴν ψυχὴ του καθαρὴ καὶ ἐξαγνισμένη γιὰ νὰ πλησιά-
σῃ τὸν Δημιουργὸ μᾶς ἐκεῖ ἐπάνω στὸν οὐρανό, πού εὑρίσκεται καθισμένος
στὸ λαμπρὸ Του θρόνου. Ἔτσι ἀγνή ἢ ψυχὴ του ὁμιλεῖ γονατιστὴ μπροστὰ
στὸν Κύριο καὶ ἐξομολογεῖται ὅ, τι κρυφὸ τὴν ταραίζει καὶ ὅ, τι φανερὸ τὴν
συγκινεῖ.

Αὐτὴ ἡ ἀνύψωσις τῆς καθαρῆς ψυχῆς μᾶς πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἡ ὁμιλία μαζί
Του εἶναι ἡ *προσευχή* μᾶς.

Ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς ἔχει χρέος νὰ προσεύχεται τακτικὰ, γιὰτὶ ἔτσι
δείχνει τὴν πίστι του, τὴν ἀγάπη του καὶ τὴν ἐλπίδα του στὸ Θεό. Ἡ
προσευχή μᾶς δυναμώνει νὰ πολεμήσωμε τὴν ἁμαρτία καὶ μᾶς βοηθεῖ
νὰ ἐκτελοῦμε τὸ θέλημά Του. Στὶς δύσκολες περιστάσεις τῆς ζωῆς μᾶς δί-
νει θάρρος νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὶς δοκιμασίες καὶ μᾶς παρηγορεῖ στὶς δυ-
στυχίες πού μᾶς εὑρίσκουν.

* Ἄς ἐνθυμηθοῦμε τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, πόσες φορές ἀποτρα-

βίωσαν παράμερα από τους μαθητές Του, για να προσευχηθῆ μονάχος στον οὐράνιο Πατέρα του.

Πρέπει λοιπόν και ἡμεῖς να προσευχώμαστε τακτικά, γιατί ἡ προσευχή μᾶς ἐνώνει με τὸ Θεὸ και μᾶς δυναμώνει να πολεμήσωμε τὴν ἁμαρτία.

6. Ποῦ πρέπει να γίνεται ἡ προσευχή και πότε

Ἀπὸ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο γνωρίζομε πὼς κάποτε ἡ Σαμαρείτιδα ἐρώτησε τὸν Χριστό :

— Κύριε, οἱ πατέρες μας προσκυνοῦν τὸν Θεὸ στὸ ὄρος Γαριζίν, ἐνῶ ἐσεῖς οἱ Ἰουδαῖοι στὸ ναὸ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ποιὸ εἶναι τὸ σωστό ;

Και ὁ Κύριος ἀπάντησε :

— Οὔτε στὸ ὄρος οὔτε στὰ Ἱεροσόλυμα λατρεύεται ὁ Θεός. Εἶναι πνεῦμα ὁ Θεός και ὡς πνεῦμα εὐρίσκεται παντοῦ, γι' αὐτὸ πρέπει να τὸν προσκυνᾷ κανεὶς, ὅπου και ἂν εὐρίσκεται.

Ἔτσι λοιπόν ὅπουδήποτε και ἂν εἴμαστε και ὅποιαδήποτε ὥρα, μποροῦμε να προσευχηθοῦμε, γιατί ὁ Θεὸς πρόθυμα θὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴ τῆς καρδιάς μας.

Τὴν προσευχὴ αὐτὴ, ποὺ τὴν κάνομε μόνοι μας, τὴ λέμε *ἀτομικὴ* προσευχὴ.

Ὅμως τὴν προσευχὴ μας τὴν κάνομε και μέσα στοὺς ναοὺς, ὅπου συγκεντρώνομαστε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ σὰν ἀδελφία.

Ἐκεῖ μέσα ἡ ψυχὴ μας ἐνθουσιασμένη ἀπὸ τὶς ὠραῖες εἰκόνες, τοὺς λαμπροὺς πολυελοῖους, τὸ φῶς τῶν κεριῶν και τὶς προσευχὰς τοῦ ἱερέα παίρνει φτερά για να πετάξῃ κοντὰ στὸν κυβερνήτη και Δημιουργὸ τοῦ σύμπαντος. Ἡ εὐλάβεια και ἡ κατάνυξις, ποὺ εἶναι ἀπλωμένη στὶς καρδιὰς ὄλων τῶν πιστῶν, μᾶς συνεπαίρνει και λησμονοῦμε πιά τελείως τὴν ὑλικὴ ὑπαρξίς μας, γινόμεστε ἕνα πνεῦμα, ποὺ ἀνάλαφρο πάει να γονατίσῃ παρουσιασθῆ στὸν Οὐράνιο Πατέρα.

7. Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ

Κάποτε, λέει τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, προσευχόταν ὁ Κύριος πρὸ πέρα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς Του. Ὄταν ἐτελείωσε τὴν προσευχὴ Του, τὸν ἐπλησίασε ἕνας μαθητὴς Του και τοῦ εἶπε :

«Κύριε διδάξέ μας πὼς να προσευχώμαστε, καθὼς και ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς του».

Πρόθυμα τότε ο Κύριος τούς υπαγόρευε την εξής μικρή και ωραία προσευχή. Και επειδή ακριβώς την έδιδε ο Κύριος την ονομάζουμε *Κυριακή προσευχή*. Η προσευχή αυτή είναι το «Πάτερ ημών» και χωρίζεται σε 9 προτάσεις.

Πάτερ ημών ο έν τοίς ούρανοίς, *προσμένων*

Άγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου,

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου,

Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου ὡς έν ούρανῶ και ἐπὶ τῆς γῆς, *σφραγισ εὐχῆ*

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τῶν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον,

Και ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς και ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

Και μὴ εἰσενέγκεις ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

Ἄλλά ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *ἐπιμαρα*

Ὅτι σου ἐστίν ἡ βασιλεία και ἡ δύναμις και ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας . Ἄμην.

8. Ἡ ἐξήγησις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς

1. Πάτερ ημών ο έν τοίς ούρανοίς.

Με την πρώτη πρόταση προσφωνοῦμε τὸν Θεὸ και τὸν ονομάζουμε Πατέρα, γιατί αὐτὸς μᾶς ἐπλασε. Καί τὸν λέμε οὐράνιο γιὰ νὰ δειξῶμε τὸ μεγαλεῖο και τὴ δόξα Του. Σ' αὐτὸν ἐρχόμαστε νὰ προσευχηθοῦμε και σὰν φιλόστοργα τέκνα νὰ Τοῦ ἀνοίξῶμε τὴν καρδιά μας.

2. Ἄγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου.

Με την πρόταση αὐτὴ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ φωτίζη τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάνουν καλὰ ἔργα, γιὰ νὰ δοξάζεται τὸ ἅγιο Του ὄνομα.

3. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου.

Με την τρίτη πρόταση εὐχόμεστε νὰ ἐξαπλωθῆ κοί νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλον τὸν κόσμο, ὡστε τίποτε νὰ μὴ μπορῆ νὰ τὴν σαλέψῃ. Ἔτσι θὰ βασιλέψῃ στὶς καρδιές ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ και θὰ λείψῃ ἡ ἁμαρτία.

4. Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου ὡς έν ούρανῶ και ἐπὶ τῆς γῆς.

Με αὐτὴν τὴν πρόταση εὐχόμεθα νὰ γίνεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλη τὴ γῆ, ὅπως γίνεται στὸν οὐρανὸ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Τότε θὰ ἀπλωθῆ σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια και ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου.

5. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

Με τὴν πέμπτη πρόταση παρακαλοῦμε τὸν Ὑψιστο νὰ μᾶς δῶναι

4. Κατήχησις και Λειτουργική, Γιαννάκου

γιὰ νὰ κερδίζουμε τὸ καθημερινὸ μας ψωμὶ καὶ τὰ ἄλλα ὑλικά ἀγαθὰ, ποὺ
μᾶς χρειάζονται, γιὰ νὰ ζοῦμε ἕνα φρόνιμο χριστιανικὸ βίον.

**6. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέ-
ταις ἡμῶν.**

Μὲ τὴν ἕκτη πρότασι παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς συγχωρῆ τὶς ἀ-
μαρτίες μας, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς ἀκούσῃ ὁ Κύριος πρέπει πρῶτα καὶ ἔμεις νὰ
συγχωροῦμε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ ἔτυχε νὰ μᾶς κάνουν κάποιο κακὸ

7. Καὶ μὴ εἰσενέγκεις ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

Ἐπειδὴ ἀναγνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία μας δὲν ἔμπορεῖ νὰ
ἀνθέξῃ στὸν πειρασμό, ὅπου ζητάει νὰ μᾶς τραβήξῃ τὸ πονηρὸ πνεῦμα
ἰκετεύουμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.

8. Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ἀλλὰ ἕαν καμιὰ φορὰ χάσωμε τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ πέσωμε στὸ
δολερὰ δίχτυα τοῦ πονηροῦ, παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ
καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

-9. Ὅτι Σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν

Μὲ τὴν τελευταία πρότασι ὁμολογοῦμε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δοξασιμένος
παντοδύναμος καὶ αἰώνιος βασιλεὺς τοῦ κόσμου ὅλου. Γι' αὐτὸ καὶ πι-
στεύουμε, ὅτι μπορεῖ νὰ μᾶς χαρίσῃ, ὅσα τοῦ ζητοῦμε στὴν Κυριακὴ προσευχῇ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΜΤΙ μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργική

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου μας, στὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Κατήχησι, ἐμάθαμε : α) τί πρέπει νὰ πιστεύουμε καὶ β) τί πρέπει νὰ πράττουμε ὡς ὀρθόδοξοι Χριστιανοί.

Οἱ θρησκευτικὲς μας δὐμωσ αὐτὲς γνώσεις ἔχουν ἀνάγκη συμπληρώσεως. Καὶ θὰ τὶς συμπληρώσωμε στὸ δεῦτερο τοῦτο μέρος τοῦ βιβλίου μας, στὴ *Λειτουργική*.

Ἡ Λειτουργική θὰ μᾶς διδάξῃ :

1. Γιὰ τοὺς ἱερούς τόπους, δηλαδὴ τοὺς ναοὺς οἱου συγκεντρωνόμαστε καὶ λατρεύομε τὸ Θεό.
2. Γιὰ τὶς ὠρισμένες ἡμέρες πού εἶναι ἀφιερωμένες στὴ λατρεία, δηλαδὴ γιὰ τὶς *ἐορτὲς* καὶ
3. Γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐκδηλώνωμε τὴ λατρεία μας, δηλαδὴ γιὰ τὶς *ιερὲς ἀκολουθίες*.

Γι' αὐτὰ λοιπὸν τὰ τρία : γιὰ τοὺς ναοὺς, γιὰ τὶς ἐορτὲς καὶ γιὰ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες μᾶς ὀμιλεῖ ἡ Λειτουργική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΝΑΟΙ

1. Γιατί γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ στους ναούς

Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ γνωρίζομε, ὅτι ὅπουδήποτε καὶ ἂν εὑρεθούμε μπορούμε νὰ προσευχηθούμε καὶ ὅτι τὴν προσευχή μας θὰ τὴν ἀκούσῃ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι πνεῦμα καὶ πανταχοῦ παρὼν. Ὡστόσο ἔχομε τὴν συνήθεια νὰ συγκεντρωνώμαστε καὶ σὲ ὠρισμένα μέρη, δηλαδὴ στους ναοὺς καὶ ἐκεῖ νὰ λατρεύομε τὸν μεγάλο μας Πατέρα.

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως ἐμάθαμε στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔδωξε μὲ τὸ φραγγέλιο τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ λέγοντάς τους : «Ὁ οἶκος μου εἶναι οἶκος προσευχῆς», (Λουκ. 18' 46).

Ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ βλέπομε ὅτι ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸ ναὸ οἶκον προσευχῆς.

Ἄλλὰ καὶ μέσα στὴν καρδιά κάθε Χριστιανοῦ εἶναι ριζωμένη ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ναὸς εἶναι κατοικία τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ ὅταν περνοῦμε ἀπ' ἕξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς, κάνομε τὸ σταυρὸ μας καὶ ὅταν μπαίνομε μέσα, προσκυνούμε καὶ στεκόμαστε μὲ βαθεῖα εὐλάβεια. Ἐκεῖ μέσα μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς μας Χριστιανοὺς παρακολουθοῦμε κατὰ τὶς Κυριακὰς καὶ τὶς ἑορτὲς τὴν τελετὴ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ ὅλοι μαζί ἐνώνομε τὴν προσευχή μας πρὸς τὸν Κύριο.

Ὅπως εὐρισκόμαστε μέσα στὸ θρησκευτικὸ ἐκεῖνο περιβάλλον μὲ τὶς ἱερὲς εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων, μὲ τὶς κατασκευαστικὰ ψαλμωδίες τῶν ἱερέων καὶ τῶν ψαλτῶν, μὲ τὸ ἰλαρὸ φῶς τῶν κεριῶν καὶ τὴν εὐωδία τοῦ θυμιάματος, νιώθομε τὴν ψυχὴ μας νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὰ γῆινα καὶ νὰ ἀνυψώνεται, ἐλαφρὴ καὶ ἀγνή, πρὸς τὰ οὐράνια, πρὸς τὸν Πλάστη καὶ Δημιουργὸ μας.

Καὶ ἡ θρησκεία μας καθαρὰ μᾶς τὸ συνιστᾷ : «ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖται τὸν Θεόν».

Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἔχομε χρέος ἔμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ πηγαίνομε τακτικὰ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ προσευχώμαστε μὲ εὐλάβεια.

2. Ἡ ἱστορία τῶν ναῶν πρὶν ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνο

Κατὰ τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη ἰδικούς των ναοὺς. Γι' αὐτὸ συγκεντρῶνονταν σὲ ὠρισμένα σπίτια, πού εἶχαν ἓνα μεγάλο δωμάτιο καὶ ἐκεῖ ἐτελοῦσαν τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας. Τὰ σπίτια αὐτὰ τὰ ὠνόμαζαν *οἶκους προσευχῆς*.

Κατόπιν, ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια, τόσο καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐπλήθαιναν καὶ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀποκτήσουν πραγματικούς ναοὺς, γιὰ νὰ λατρεύουν ἐκεῖ τὸ Θεὸ καὶ νὰ μὴν κάνουν τίς συγκεντρώσεις τους στὰ σπίτια. Ἄλλὰ γιὰ νὰ κτίσουν ναοὺς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦταν εὐκόλο. Γιατὶ τότε ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς θρησκείας τοῦ Ναζωραίου καταδιώκονταν μὲ πείσμα πολὺ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις.

Ἐξ αἰτίας τῶν φοβερῶν διωγμῶν οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ἐτελοῦσαν τὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα κρυφά. Ἄλλοι σὲ σπίτια, ἄλλοι σὲ σπήλαια καὶ ἄλλοι, γιὰ νὰ εἶναι περισσότερο ἀσφαλισμένοι, ἔσκαβαν ὑπόγειες στοᾶς καὶ ἔκαναν κάτω βαθειὰ στῆ γῆ διαμερίσματα. Αὐτὲς ἦταν οἱ *κατακόμβες*.

Ἐκεῖ μέσα στὶς ὑπόγειες κατακόμβες ἡσυχοὶ πιά συγκεντρῶνονταν, γιὰ νὰ τελῆσουν τῇ θεῖα τους εὐχαριστία καὶ νὰ ἀκούσουν τὸ κήρυγμα. Ἐκεῖ ἐτελοῦσαν ὅλα τους τὰ μυστήρια καὶ ἐκεῖ ἔθαβαν τὰ ἅγια λείψανα τῶν μαρτύρων, μακριὰ ἀπὸ τὰ βέβηλα βλέμματα τῶν εἰδωλολατρῶν, μακριὰ ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς των διώκτες.

Τέτοιες κατακόμβες μὲ ἀτέλειωτους διαδρόμους καὶ διαμερίσματα εὐρέθησαν στὴ νῆσο Μήλο, στὴν Κρήτη, στὴ Μ. Ἀσία, στὴν Κύπρον, στὴ Θεσσαλονίκη καὶ προπάντων στὴ Ρώμην. Στὶς κατακόμβες αὐτὲς οἱ κατατρεγμένοι Χριστιανοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου εὗρισκαν ἀσφαλὲς μέρος καὶ ἐπρόσφεραν τῇ λατρείᾳ τους τὸν ἀληθινὸ Θεό.

Ἦταν τὰ χρόνια τῶν διωγμῶν, τὰ χρόνια τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἁγίων. Αὐτὴ ἡ ἐποχὴ ἐκράτησε περισσότερο ἀπὸ τρεῖς αἰῶνες.

Ὅστε κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς χριστιανικοὺς αἰῶνες οἱ ναοὶ εἴτε ἦταν σπίτια πού εἶχαν ἓνα μεγάλο δωμάτιο, εἴτε ἦσαν ὑπόγειες στοᾶς, *κατακόμβες*, μὲ τετράγωνα διαμερίσματα, ὅπου κρυφὰ συγκεντρῶνονταν οἱ πιστοὶ γιὰ νὰ προσφέρουν τῇ λατρείᾳ τους τὸν Ὑψιστο.

3. Οἱ ναοὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνο

Τρεῖς ὁλόκληρους αἰῶνες οἱ δυστυχισμένοι Χριστιανοὶ κατεδιώκονταν

και δεν ειχαν το δικαίωμα να κτίσουν ναούς. Τέλος κατά το έτος 313 μ.Χ. ο Μέγας Κωνσταντίνος, ο Ισαπόστολος, διέταξε να πάψουν οι διωγμοί. Από τότε και οι Χριστιανοί έπηραν το θάρρος και έκτιζαν ελεύθερα τους ναούς των, για να λατρεύουν φανερά τον αληθινό Θεό.

Το παράδειγμα μάλιστα το έδωσε ο ίδιος ο φιλόχριστος αυτοκράτορας, όποιος έκτισε το ναό τής 'Αγίας Σοφίας, το ναό των 'Αγίων 'Αποστόλων και πολλούς άλλους. Η εύσεβής μητέρα του, ή 'Αγία 'Ελένη, έκτισε στην 'Ιερουσαλήμ το ναό τής 'Αναστάσεως και στη Βηθλεέμ τή Βασιλική των Γενεθλίων.

Με πολύ μεγάλη χαρά οι πιστοί έπρόσφεραν άφθονα χρήματα και τήν εργασία τους για να κτίσουν τους οίκους του Θεού, τους ναούς Του, και να Τόν λατρεύουν ελεύθεροι πλέον.

Παντού στις πόλεις και στα χωριά τής άπέραντης αυτοκρατορίας σε διάστημα όλίγων έτών έκτίσθηκαν άμέτρητοι χριστιανικοί ναοί. Φυσικά οι ναοί αυτοί δεν ειχαν τήν ώραίότητα και τον πλούτο που έχουν οι σημερινές μας εκκλησίες. Στην αρχή το σχέδιό τους ήταν άπλό. Άλλά οι κατοπινοί αρχιτέκτονες θέλοντας να δώσουν περισσότερη μεγαλοπρέπεια και κομψότητα στους χριστιανικούς ναούς έπενόησαν νέα σχέδια, νέους ρυθμούς, όπως λέγεται στη γλώσσα τής Τέχνης. Γι' αυτούς τους ρυθμούς των ναών θα όμιλήσωμε στο έπόμενο μάθημα.

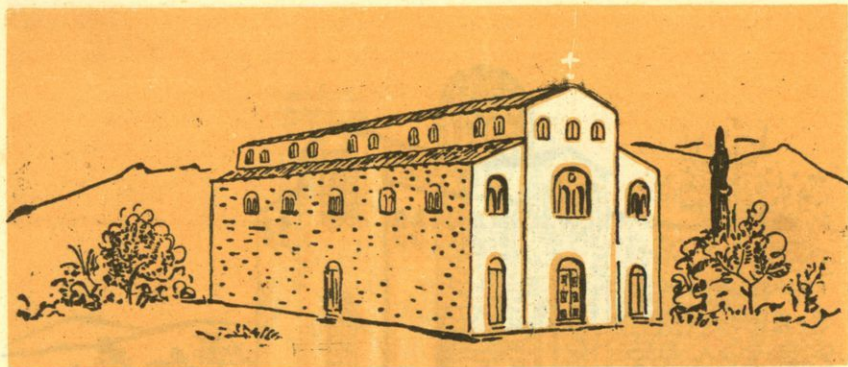
4. Οι ρυθμοί των ναών

α) Ο ρυθμός βασιλικής

Οι πρώτοι χριστιανικοί ναοί, καθώς είδαμε, ήταν τελείως άπλοι και δεν ειχαν συνήθως ώρισμένο σχέδιο. Άργότερο όμως έπεκράτησε ή συνήθεια να κτίζωνται οι ναοί σύμφωνα με ένα ώρισμένο σχέδιο, με ώρισμένο ρυθμό, ο όποιος ώνομάστηκε ρυθμός βασιλικής.

Οι ναοί που είναι κτισμένοι σύμφωνα με το ρυθμό βασιλικής δεν παρουσιάζουν στο έξωτερικό τους τίποτε το έξαιρετικό. Έχουν σχήμα ορθογωνίου παραλληλεπιπέδου και ή στέγη τους είναι ξύλινη. Στην ανατολική πλευρά έχουν μια ημικυκλική κόγχη και ή θύρα τους είναι συνήθως στη δυτική πλευρά.

Το έσωτερικό τους χωρίζεται με δυο σειρές κολόνες σε τρεις διαδρόμους που ονομάζονται κλίτη. Το μεσαίο όμως κλίτος είναι πλατύτερο από τα δύο άλλα.

Αὐτὸς ἦταν ὁ ρυθμὸς δηλαδὴ τὸ σχέδιο ποῦ εἶχαν οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ στὴν ἀρχή. Ἄλλὰ καὶ τῶρα ἀκόμη οἱ ναοὶ τῶν μικρῶν χωριῶν καὶ τὰ περισσότερα ἐξωκκλήσια μὲ αὐτὸν τὸν ρυθμὸ εἶναι κτισμένα.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἀρκετοὶ μεγάλοι ναοὶ κτισμένοι μὲ ρυθμὸ βασιλικῆς, ὅπως εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῶν Δυτικῶν, ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στὴ Θεσσαλονίκη.

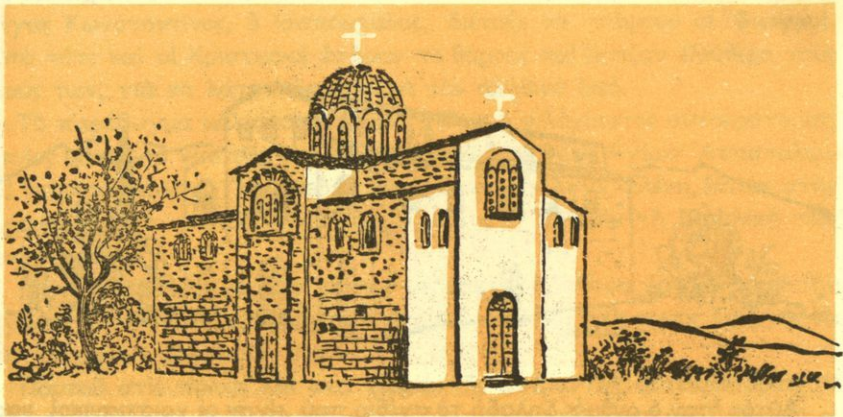
β) Ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ λέγει ἡ Βυζαντινὴ Ἱστορία, ἐγένετο μιὰ μεγάλη ἐπανάστασις στὴν Κωνσταντινούπολι, ποῦ ὠνομάσθηκε *στάσις τοῦ νίκια*. Οἱ ἐπαναστάτες παρασυρμένοι ἀπὸ τὴν κταστροφικὴ τους μανία, ἔκαψαν πολλὰ κτίρια τῆς πόλεως καὶ μετὰ αὐτῶν ἐπυρπόλησαν καὶ τὴν Ἁγία Σοφία.

Ὅταν πιά ὁ αὐτοκράτορας κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασι καὶ ἐπανέφερε τὴν τάξι, ἀπέφασκε νὰ κτίσῃ πάλι αὐτὸν τὸν ναό. Ἐκάλεσε λοιπὸν τοὺς περίφημους ἀρχιτέκτονες Ἰσίδωρο καὶ Ἀνθέμιο καὶ τοὺς ἀνέθεσε νὰ τοῦ κάμουν τὰ σχέδια τοῦ ναοῦ.

Ἐκεῖνοι ἐργάσθησαν μὲ πραγματικὴ θεία ἐμπνευσι, καὶ παρουσίασαν ἕνα λαμπρότατο, ἀρστούργηματικὸ καὶ πρωτότυπο σχέδιο. Ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός, ὅταν τὸ εἶδε, ἔμεινε ὑπερβολικὰ ἐνθουσιασμένος καὶ ἀμέσως ἔδωσε ἀφθονὰ χρήματα καὶ διαταγὴ νὰ κτισθῇ ὁ νέος ναὸς κατὰ τὸ σχέδιο αὐτό.

Τοιουτοτρόπως ἐκτίσθη ἡ περίλαμπρη Ἁγία Σοφία, τὸ μεγάλο

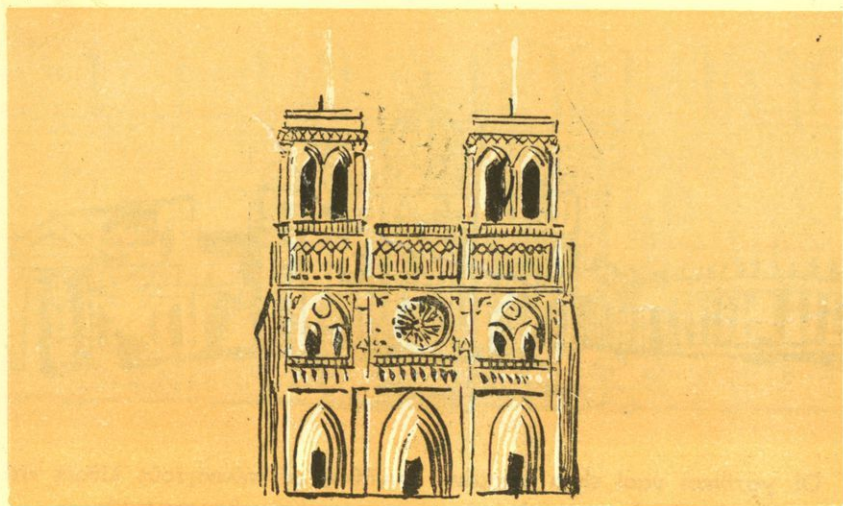
καύχημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τὸ κόσμημα τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανοσύνης. Ὁ ἔξοχος αὐτὸς ναὸς ἔχει σχῆμα σταυροῦ, μὰ ἡ στέγη του δὲν εἶναι ξύλινη, ἀλλὰ θολωτῆ. Καὶ στὴ μέση τῆς θολωτῆς αὐτῆς στέγης ὑψώνεται ἕνας ἑλαφρὸς τροῦλλος μὲ πολλὰ μικρὰ παράθυρα, ποὺ ἔχουν χρωματιστὰ τζάμια. Ὁ τροῦλλος αὐτὸς στηρίζεται σὲ τέσσερες μεγάλες κολόνες.

Αὐτὸ τὸ σχέδιο τῶν ναῶν ὠνομάσθηκε *βυζαντινὸς* ρυθμὸς, γιὰτὶ πρῶτη φορὰ ἐμφανίσθηκε στὸ Βυζάντιο. Ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς ἔχει μεγαλοπρέπεια καὶ ἐπιβλητικότητα καὶ γι' αὐτὸ τὸν συνηθίζομε πολὺ ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μέχρι σήμερα.

Οἱ ναοὶ τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἐξωτερικῶς ἀπλοὶ, μὲ μικρὲς θύρες καὶ μικρὰ παράθυρα. Ὅταν ὁμως εἰσέρχεται κανεὶς μέσα, τοῦ κάνει ἐντύπωσι ὁ ἐσωτερικὸς πλοῦτος καὶ προπαντὸς ὁ θόλος, ὁ ὁποῖος ἔχει ζωγραφισμένη τὴν εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορα.

Τοιουτοτρόπως ὁ Χριστιανὸς αἰσθάνεται ὅτι εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Ὑψίστου. Ἐπίσης οἱ ἅγιες εἰκόνες, ποὺ εἶναι ζωγραφισμένες γύρω στοὺς τοίχους καὶ μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, δημιουργοῦν ἕνα περιβάλλον θρησκευτικὸ, ποὺ μᾶς γεννᾷ μιὰ βαθυτάτη εὐλάβεια πρὸς τὸ Θεό.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ναῶν αὐτῶν ἔχει βεβαίως ὠρισμένη συμβολικὴ σημασία. Δίδει στοὺς πιστοὺς νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἐπίδειξη, ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίζει γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ του πλοῦτο, γιὰ τὴν ψυχὴ του. Ἡ ψυχὴ του ἔχει

ανάγκη στολισμοῦ. Καὶ ὁ στολισμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἀγνό-
τητα καὶ τὰ καλὰ ἔργα. Αὐτὰ λοιπὸν συμβολίζει ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς.

Ναοὶ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, παλαιοὶ μάλιστα, εἶναι στὴν Ἀθήνα ὁ ναὸς
τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου κοντὰ στὴ Μητρόπολι, οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι,
ὁ ναὸς τοῦ Δαφνιοῦ, στὴ Θεσσαλονίκη ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων
καὶ ἄλλοι πολλοί.

γ') Ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς

Κατὰ τὸν γοτθικὸ ρυθμὸ προτιμοῦν νὰ κτίζουν τοὺς ναοὺς τῶν οἱ
Δυτικοὶ καὶ κυρίως οἱ Διαμαρτυρόμενοι.

Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὀνομάζεται γοτθικὸς, γιὰτὶ λέγεται, ὅτι πρῶτοι τὸν
ἐδίδαξαν οἱ Γότθοι κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα μ.Χ. στὴ Γαλλία.

Ἡ βάση τῶν ναῶν τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι ὀρθογώνια, ὅπως καὶ
τῆς βασιλικῆς. Ἐχει ὁμως θόλο, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι σφαιρικός, ἀλλὰ τε-
λειώνει σὲ ὀξεία γωνία. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἐσωτερικὲς γωνίαι τῶν στοῶν, τὰ
τόξα τῶν παραθύρων καὶ τῶν θυρῶν. Ἄλλο χαρακτηριστικὸ τοῦ γοτ-
θικοῦ ρυθμοῦ εἶναι τὰ πολλὰ παράθυρα μὲ τὰ χρωματιστὰ τζάμια. Αὐτὰ
ἀφήνουν νὰ μπαίνει στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ ἀφθονο φῶς, ποὺ σχηματί-
ζει πολύχρωμες ἀνταύγειες.

Οι γοτθικοί ναοί είναι κτισμένοι συνήθως με πελεκητούς λίθους και έχουν εξωτερικῶς διάφορες ανάγλυφες παραστάσεις θρησκευτικές.

Με γοτθικό ρυθμό έχουμε στην Ἀθήνα τὴν Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησίαν στὴν ὁδὸ Φιλελλήνων.

δ) Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως

Ἀπὸ τὸν 15ο αἰῶνα μ.Χ., ἀπὸ τὴν ἐποχὴ δηλαδή τῆς Ἀναγεννήσεως, ποὺ νέο πνεῦμα ἀρχισε νὰ πνέη στὴν ζωὴ, στὴν ἐπιστήμη, στὴν τέχνη καὶ στὰ γράμματα, ἀπὸ τότε παρουσιάσθηκε καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀρχικὴ ἓνα νέο σχέδιο, ἓνας νέος ρυθμὸς.

Ὁ νέος αὐτὸς ρυθμὸς ἐμφανίσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἰταλία καὶ ὠνομάσθηκε ρυθμὸς Ἀναγεννήσεως. Γιατὶ καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ἀπὸ τὸν 15ο ὡς τὸν 17ον αἰῶνα ὀνομάζεται στὴν Ἱστορίαν ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως ἐνώνει τοὺς δυὸ γνωστοὺς ρυθμοὺς, δηλαδή τὸν ρυθμὸ τῆς βασιλικῆς καὶ τὸν βυζαντινὸ ρυθμὸ.

Οἱ ναοὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχουν προπάντων μεγαλοπρέπεια καὶ θαυμασιὰ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι. Τέτοιοι ναοὶ εἶναι ὁ περιφημὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου στὴ Ρώμην.

5. Τὰ μέρη τοῦ ναοῦ

Μέχρις ἐδῶ ἐξετάσαμε τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῶν χριστιανικῶν ναῶν καὶ εἶδαμε ὅτι κατὰ τὴν πάροδο τῶν αἰῶνων διαμορφώθηκαν καὶ ἐπε-

κράτησαν τεσσάρων ειδών σχέδια, τεσσάρων ειδών ρυθμοί ναών.

Άς έλθωμε τώρα να εξετάσωμε τὸ έσωτερικὸ τῶν ναῶν, πῶς δηλαδὴ εἶναι διηρημένοι έσωτερικῶς καὶ τί περιέχουν οἱ ναοὶ.

α) Ὁ **κυρίως ναός**. Ὅταν μποῦμε ἀπο τὴν κυρία εἰσοδο στὸ ναὸ θὰ εὔρεθοῦμε σὲ ἓνα μεγάλο χῶρο, ὅπου στέκονται οἱ πιστοὶ καὶ παρακολουθοῦν τὶς ἱερὲς τελετές. Αὐτὸς ὁ χῶρος ὀνομάζεται *κυρίως ναός*.

β) Τὸ **Ἅγιο Βῆμα**. Στὸ βάθος μπροστὰ μας βλέπομε τὸ *εἰκονοστάσιο*, τὸ ὅποιο λέγεται καὶ *τέμπλο*. Τὸ εἰκονοστάσιο χωρίζει τὸν κυρίως ναὸ ἀπὸ τὸ *Ἅγιο Βῆμα*, ὅπου μένουν οἱ ἱερεῖς. Τὸ Ἅγιο Βῆμα εὔρσκεται πρὸς τὴν ἀνατολικὴ πλευρά, καὶ εἶναι κατὰ τρία σκαλιὰ ψηλότερο ἀπὸ τὸν κυρίως ναό. Τὸ Ἅγιο Βῆμα καὶ ὁ κυρίως ναός ἐπικοινωνοῦν μεταξὺ τῶν μὲ τρεῖς πύλες. Ἡ μεσαία εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ λέγεται *Ῥοαία Πύλη*.

γ) Ὁ **νάρθηκας**. Στὰ παλαιὰ χριστιανικὰ χρόνια, μπροστὰ στὴν κυρία εἰσοδο τοῦ ναοῦ, στὴ δυτικὴ πλευρά, ὑπῆρχε καὶ ἄλλος χῶρος, ποὺ ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸν κυρίως ναὸ ἀπὸ τρεῖς θύρες. Ὁ χῶρος αὐτὸς ἐλεγόταν *πρόναος* ἢ *νάρθηκας*, καὶ ἦταν προωρισμένος γιὰ τοὺς κατηχομένους. Αὐτοὶ δὲν ἐπιτρεπόνταν νὰ μπαίνουν στὸν κυρίως ναό, πρὶν βαπτισθοῦν καὶ γίνουν τέλειοι πιστοί. Σήμερα, ποὺ οἱ Χριστιανοὶ βαπτίζονται νῆπια, δὲν ὑπάρχουν κατηχομένοι. Γι' αὐτὸ οἱ νεώτερες ἐκκλησίες κτίζονται χωρὶς πρόναο.

α) 'Ο κυρίως ναός

'Ο κυρίως ναός χωρίζεται με διπλή σειρά από κολόνες σε τρία μέρη τα όποια τὰ ονομάσαμε *κλίτη*. Τὸ μεσαῖο κλίτος εἶναι τὸ εὐρυχωρότερο.

'Όταν εὐρεθοῦμε μέσα στὸν κυρίως ναό, θὰ μᾶς κάνουν ἐντύπωση:

1. Τὸ **εἰκονοστάσιο**, ποῦ χωρίζει τὸ Ἅγιο Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως ναό. Τὸ εἰκονοστάσιο εἶναι ξύλινο ἢ μαρμάρينو, μὲ τρεῖς πύλες, ποῦ ἀντικρύζουν στὰ τρία κλίτη. Ἡ μεσαία, ἢ *Ῥωαία Πύλη*, ἔχει δεξιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ μας καὶ δίπλα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου· ἀριστερὰ ἔχει τὴν Παναγία καὶ ἔπειτα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου στὸν ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένος ὁ ναός. Συνέχεια εἶναι οἱ εἰκόνες ἄλλων Ἁγίων. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὲς ὑπάρχουν ἄλλες μικρότερες εἰκόνες στὴ σειρά καὶ στὸ μέσον ἔχουν τὴν εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Στὶς δυὸ πλάγιες θύρες εἶναι ζωγραφισμένοι οἱ ἀρχάγγελοι, σὰν φρουροὶ τοῦ Ἱεροῦ. Ἀπὸ τὴν Ῥωαία Πύλη μονάχα οἱ ἱερεῖς ποῦ ἱερουργοῦν εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται· στοὺς λαϊκοὺς ἀπαγορεύεται.

Μπροστὰ στὶς μεγάλες εἰκόνες τοῦ εἰκονοστασίου κρέμονται κομψότατα ἀργυρὰ ἢ ἐπίχρῳσα *κανδήλια*. Ἐπίσης ἐκεῖ εἶναι στημένα καὶ τὰ δυὸ ὑψηλὰ *μανουάλια*. Τὸ ἓνα μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἄλλο μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Στὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ κρέμεται ἀπὸ τὴν ὀροφή ὁ *πολυέλαιος*.

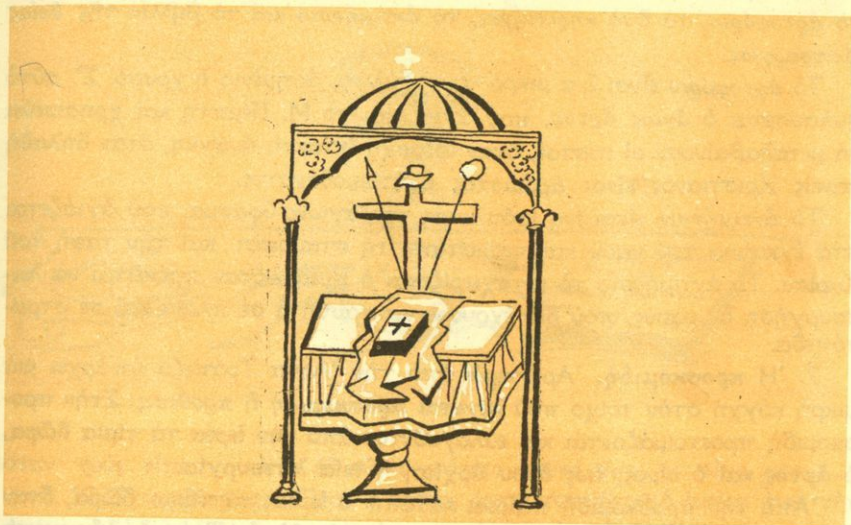
2. Τὰ **ἀναλόγια**. Λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσιο εὐρίσκονται τὰ *ἀναλόγια*, τὸ ἓνα ἀριστερὰ καὶ τὸ ἄλλο δεξιὰ. Εἶναι περιστροφικὰ ξύλινα στηρίγματα ὑψηλὰ, ὅπου οἱ ψάλτες τοποθετοῦν τὰ βιβλία τους.

3. Ὁ **δεσποτικὸς θρόνος**. Κοντὰ στὸ μέρος ὅπου στέκεται ὁ δεξιὸς ψάλτης, εἶναι τοποθετημένος ὁ ὠραῖος *δεσποτικὸς θρόνος*, ξύλινος ἢ μαρμάρινος. Ἐκεῖ στέκεται ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν ἐκκλησιάζεται ἢ ὅταν ἱερουργῇ.

4. Ὁ **ἄμβωνας**. Ἀντίκρου στὸν δεσποτικὸ θρόνο εὐρίσκεται ὁ *ἄμβωνας*. Εἶναι μιὰ ξύλινη ἐξέδρα στηριγμένη ἐπάνω στὸ δεύτερο ἀριστερὸ στυλο. Στὸν ἄμβωνα ἀνεβαίνει ὁ διάκονος ἀπὸ μιὰ περιστροφικὴ σκάλα καὶ διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀπὸ ἐκεῖ κηρύττει τὸ θεῖο λόγο καὶ ὁ ἱεροκήρυκας.

5. Τὰ **στασίδια**. Εἶναι ἀπλᾶ ξύλινα καθίσματα τοποθετημένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ στοὺς τοίχους καὶ χρησιμεύουν γιὰ νὰ στέκωνται ἢ νὰ κάθωνται οἱ ἡλικιωμένοι Χριστιανοί.

6. Ὁ **γυναικωνίτης**. Στὸ δυτικὸ τμήμα τοῦ ναοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδο ὑπάρχει μιὰ μεγάλη ἐξέδρα. Ἐκεῖ ἀνεβαίνουν οἱ γυναῖκες γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παρακολουθοῦν καλύτερα τὴ θεία λειτουργία. 11

β) Τὸ Ἅγιο Βῆμα

Στις πρώτες χριστιανικές ἐκκλησίες τὸ Ἅγιο Βῆμα, δηλαδή τὸ Ἱερό, ἦταν χωρισμένο ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸ με χαμηλὰ κάγκελα μαρμάρινα ἢ ξύλινα. Ἀλλὰ ἀργότερα, ἀπὸ τὸν 9ον περίπου αἰῶνα, ἐπρόσθεσαν τὸ εἰκονοστάσιο καὶ τοιουτοτρόπως ἐχώρισαν τὸ Ἱερό ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸ.

Τὸ Ἅγιο Βῆμα εἶναι τὸ ἱερώτερο μέρος τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ μένουν οἱ ἱερεῖς καὶ ἐκεῖ τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας.

Μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα εἶναι :

1. Ἡ Ἅγία Τράπεζα κατασκευασμένη ἀπὸ ξύλο ἢ μάρμαρο. Ἡ Ἅγία Τράπεζα εὐρίσκεται στὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ Ἱεροῦ, ἀντίκρου στὴν Ὠραία Πύλη καὶ εἶναι τὸ ἱερώτερον πρᾶγμα τοῦ ναοῦ. Στηρίζεται εἴτε σὲ ἓνα στύλο, πού συμβολίζει τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, εἴτε σὲ τέσσερες στυλοὺς, πού συμβολίζουν τοὺς τέσσερες Εὐαγγελιστῆς.

Γιὰ νὰ γίνῃ λειτουργία σὲ ἓνα ναὸ, πρέπει προηγουμένως νὰ ἐγκατασταθῇ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοποθετοῦν μέσα στὸν στύλο τῆς Ἁγίας Τράπεζας ἱερὰ λείψανα Μαρτύρων, γιὰ νὰ δείξουν με αὐτό, πῶς ἡ Ἐκκλησία στερεώθηκε με τὸ αἷμα, πού ἐχυσαν οἱ Μάρτυρες.

Ἡ Ἅγία Τράπεζα εἶναι πάντοτε σκεπασμένη με ὠραῖα κεντημένα καθαρά καλύμματα. Ἐπάνω ἐκεῖ ἀφήνει ὁ ἱερέας τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐκεῖ ὑπάρχει

τὸ ἄρτοφόριο, τὰ δυὸ κηροπήγια, τὸ ἀντιμήνσιο καὶ τὸ βιβλίον τῆς θείας Λειτουργίας.

Τὸ ἄρτοφόριο εἶναι ἓνα μικρὸ κουτί ξύλινο, ἀσημένιο ἢ χρυσὸ. Σ' αὐτὸ φυλάσσεται ὁ ἅγιος ἄρτος, ποῦ ἀγιάζεται τὸ Μ. Πέμπτη καὶ χρησιμεύει νὰ μεταλαβαίνουν οἱ πιστοί, ὅταν ὑπάρχη ἔκτακτη ἀνάγκη, ὅταν δηλαδὴ κανεὶς Χριστιανὸς εἶναι ἄρρωστος ἢ ἐτοιμοθάνατος.

Τὸ ἀντιμήνσιο εἶναι ἓνα ἰσόπλευρο τετράγωνο ὑφάσμα, ποῦ ἀγιάζεται στὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ καὶ παριστάνει τὴν σταύρωσι καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου. Τὸ ἀντιμήνσιο τὸ μεταχειρίζεται ὁ ἱερέας, ὅταν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ σὲ ναοὺς, ποῦ δὲν ἔχουν ἐγκαίνιασθῆ ἢ σὲ πλοῖα καὶ σὲ στρατόπεδα.

2. Ἡ προσκομιδὴ. Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα ὑπάρχει μιὰ μικρὴ κόγχη στὸν τοῖχο ποῦ λέγεται προσκομιδὴ ἢ πρόθεσις. Στὴν προσκομιδὴ προετοιμάζονται καὶ εὐλογοῦνται ἀπὸ τὸν ἱερέα τὰ τίμια δῶρα, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, ἕως ὅτου ἀρχίσῃ ἡ θεία λειτουργία.

Ἀπὸ τὴν προσκομιδὴ παίρνει κατόπιν ὁ ἱερέας τὰ τίμια δῶρα, ὅταν κἀνὴ τὴ μεγάλη εἴσοδο καὶ τὰ μεταφέρει στὴν Ἁγία Τράπεζα, ὅπου γίνεται τὸ μυστήριον. Ὁ κόγχη αὐτὴ τῆς προσκομιδῆς συμβολίζει τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, ὅπου ἐγεννήθηκε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ στὸ βάθος τῆς ζωγραφίζεται ἡ Γέννησις καὶ ὁ ἀστέρας μὲ τοὺς Μάγους.

3. Τὸ σκευοφυλάκιο. Στὸ δεξιὸ μέρος τῆς Ἁγίας Τράπεζας εἶναι τοποθετημένον ἓνα μεγάλο ἐξμάριον, ποῦ λέγεται σκευοφυλάκιο, γιατί φυλάσσονται ἐκεῖ μέσα διάφορα σκεύη τοῦ ναοῦ καὶ τὰ ἄμφια τῶν ἱερέων.

4. Τὸ σύνθρονον. Στὴν κόγχη τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἀκριβῶς πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα, εἶχαν οἱ παλαιότερες ἐκκλησίες μιὰ σειρὰ ἀπὸ θρόνους μαρμάρινων ἢ ξύλινων, ὅπου ἐκάθονταν ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἱερεῖς, ὅταν οἱ ψάλτες ἐδιάβαζαν τὶς προφητείας. Σήμερον ὀλίγες μόνον μεγάλες ἐκκλησίες ἔχουν τέτοιο σύνθρονον, ἀλλὰ δὲν χρησιμοποιοῦνται.

6. Τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ

Ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερέας γιὰ νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας χρησιμοποιοῦ ὠρισμένα ἱερὰ σκεύη χωρὶς αὐτὰ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἱεουργήσῃ. Τὰ ἱερὰ σκεύη εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Τὸ ἅγιο ποτήριον. Εἶναι ἀσημένιον ἢ ὀλόχρυσον, στηριγμένον ἐπάνω σὲ ὑψηλὸ πῶδι καὶ συμβολίζει τὸ ποτήριον μὲ τὸ ὁποῖον ἔδωκε ὁ Χριστὸς στοὺς Μαθητὲς του νὰ πιοῦν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου,

δταν τρὺς εἶπε : « πῖετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτό ἐστι τὸ αἷμα μου... »

2. Ὁ **ἅγιος δίσκος**. Εἶναι ὁ δίσκος ὅπου τοποθετεῖ ὁ ἱερέας ἀπὸ τὴν προσκομιδῇ τὸν ἱερό ἄρτο καὶ τὸν μεταφέρει στὴν Ἁγία Τράπεζα, γιὰ νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριο. Ὁ ἅγιος δίσκος εἶναι χρυσὸς ἢ ἀσημένιος καὶ συμβολίζει τὴν φάτνη, ὅπου ἐγεννήθηκε ὁ Χριστός.

3. Ὁ **ἀστερίσκος**. Εἶναι κυρτὸς σταυρὸς ἀπὸ χρυσὸ ἢ ἀσήμι, ὁ ὁποῖος τοποθεῖται ἐπάνω στὸν ἅγιο δίσκο. Συμβολίζει τὸ ἀστέρι, πού ὠδήγησε τοὺς Μάγους ἀπὸ τὴν Ἁνατολή ὡς τὸ σπήλαιο τῆς Βεθλεέμ.

4. Ἡ **λόγχη**, Εἶναι μικρὸ μαχαίριδιό σὲ σχῆμα λόγχης καὶ συμβολίζει τὴ λόγχη, μὲ τὴν ὁποία ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ἐκέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Ἑσταυρωμένου.

Μὲ τὴν λόγχη κόβει ὁ ἱερέας τὸν ἅγιο ἄρτο ἀπὸ τὸ πρόσφορο καὶ τὸν τοποθετεῖ στὸ δίσκο, δταν ἐτοιμάζονται τὰ τίμια δῶρα στὴν προσκομικῇ.

5. Ἡ **λαβίδα**. Εἶναι τὸ κουταλάκι, πού ἔχει ὁ ἱερέας καὶ μᾶς κοινωναίει.

6. Ὁ **ἀέρας**. Εἶναι ἓνα τετράγωνο μεταξωτὸ καὶ χρυσοκέντητο κάλυμμα (μαντήλι) χρωματιστό, πού τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ ἱερέας γιὰ νὰ σκεπάξῃ τὰ τίμια δῶρα. Αὐτὸ συμβολίζει τὸ σεντόνι, πού ἐχρησιμοποίησε ὁ Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαίας, γιὰ νὰ τυλίξῃ τὸ ἀχραντο σῶμα τοῦ Ἑσταυρωμένου, δταν τὸ κατέβασε ἀπὸ τὸν τίμιο Σταυρό.

7. Ὁ **σπόγγος**. Μὲ αὐτὸν καθαρίζει ὁ ἱερέας τὸν δίσκο καὶ τὸ ἅγιο ποτήριο καὶ συμβολίζει τὸν σπόγγο, πού μεταχειρίστηκε ὁ στρατιώτης γιὰ νὰ δώσῃ τὸ ξύδι μὲ τὴ χολή στὸ Χριστό μας, δταν εἶπε : « διψῶ ».

8. Τὸ **ζέον**. Εἶναι ἓνα μικρὸ δοχεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο προσκομίζεται ζεστό νερό. Αὐτὸ τὸ νερό τὸ χύνει ὁ ἱερέας μέσα στὸ ἅγιο ποτηριο, ὅπου ὑπάρχει ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος καὶ συμβολίζει τὴν ζεσι, δηλαδὴ τὴν θερμότητα μὲ τὴν ὁποία προσέρχονται νὰ κοινωνήσουν οἱ πιστοί. M

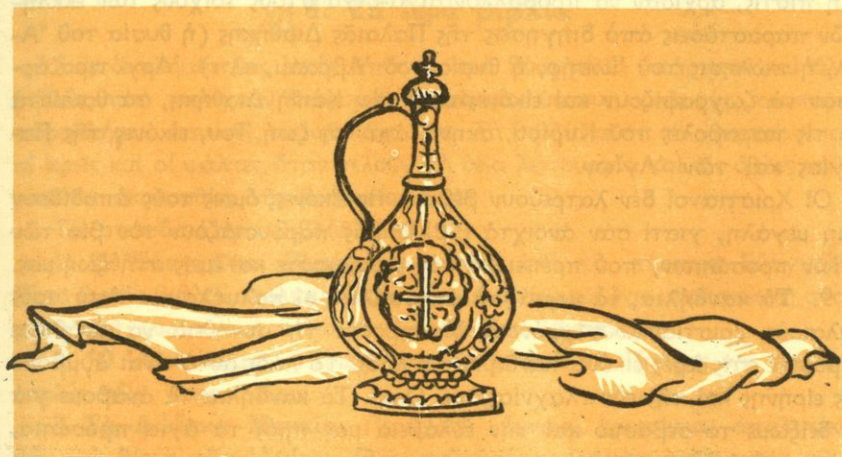
7. **Μ** Ἀλλὰ ἱερά σκεύη τοῦ ναοῦ

1. Τὸ **θυμιατήριο**. Εἶναι δοχεῖο ἀσημένιο ἢ ἀπὸ ἄλλο στιλπνὸ μέταλλο, κρεμασμένο μὲ τέσσερες λεπτές ἀλυσίδες, ποὺ ἔχουν κατὰ διαστήματα τρεῖς κωδωνίσκους ἢ κάθε μία. Μέσα σ' αὐτὸ καίει ὁ ἱερέας τὸ θυμίαμα καὶ θυμιατίζει τὶς ἁγίες εἰκόνες καὶ τοὺς πιστοὺς. Ὁ καπνὸς τοῦ θυμιάματος ποὺ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ, συμβολίζει τὴν προσευχὴ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, γιατί ἔτσι καὶ ἐκείνη ἀνεβαίνει στὸν Πλάστη μας, ὅπως λέγει ὁ εὐσεβὴς Δαβὶδ στοὺς ψαλμοὺς του : «*Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν Σου*».

2. Τὸ **μυροδοχεῖο**. Εἶναι ἓνα ἀσημένιο ἢ γυάλινο δοχεῖο καὶ περιέχει τὸ ἅγιο μύρο. Μὲ τὸ ἅγιο μύρο μυρώνονται τὰ νήπια μετὰ τὸ βάπτισμα, κατὰ τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος.

3. Τὰ **ἑξαπτέρυγα**. Εἶναι στρογγυλές ἀνάγλυφες εἰκόνες ἀπὸ ξύλο ἢ μέταλλο ἐπιχρυσωμένο ἢ ἐπαργυρωμένο. Τὰ ἑξαπτέρυγα ἔχουν δύο ὄψεις καὶ εἶναι τοποθετημένα σὲ ὑψηλὰ κοντάρια. Γύρω γύρω οἱ εἰκόνες αὐτὲς ἔχουν ἕξη πτέρυγες καὶ συμβολίζουν τοὺς ἀγγέλους.

4. Οἱ **ἱερές σημαῖες**, καμωμένες ἀπὸ πολὺτιμο ὕφασμα μὲ εἰκόνες ζωγραφιστὲς ἢ κεντημένες. Συνήθως οἱ ἱερές σημαῖες εἶναι τοποθετημένες πίσω στὰ στασίδια τῶν ψαλτῶν. Οἱ σημαῖες αὐτὲς λέγονται καὶ λάβαρα καὶ προπορεύονται μαζί μὲ τὰ ἑξαπτέρυγα στὶς ἐκκλησιαστικὲς πομπές.

5. **Ὁ ἐπιτάφιος.** Εἶναι ἓνα παραλληλόγραμμο τεμάχιο ὑφάσματος μεταξωτὸ μὲ χρυσαῖ κρόσσια, ποῦ ἔχει κεντημένη ἢ ζωγραφισμένη ἐπάνω τὴν ἀγία ταφὴ τοῦ Κυρίου.

6. Τὸ **προσκυνητᾶρι**, ὅπου ἀσπαζόμαστε, ὅταν μπαίνομε στὸ ναό.

7. Τὸ **παγκάρι.** Εὐρίσκεται κοντὰ στὴν κυρία εἴσοδο, δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Ἐκεῖ στέκονται οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας.

8. **Οἱ εἰκόνες.** Οἱ πρῶτοι χριστιανικοὶ ναοί, ὅπως εἶπαμε, ἦταν ἀπλᾶ δωμάτια μεγάλα, ὁμως τὸ ἐσωτερικὸ τους δὲν τὸ εἶχαν ἀκαλλώπιστο. Πανοῦ γύρω στοὺς τοίχους, στοὺς κίονες καὶ στὸ χαμηλὸ τέμπλο παρατηροῦσε κανεῖς διάφορες συμβολικὲς παραστάσεις, ζωγραφισμένες ἢ ἀνάγλυφες. Ἐξωγράφιζαν τὴν περιστερά, ποῦ ἐσυμβόλιζε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ πλοῖο, ποῦ ἐσυμβόλιζε τὴν Ἐκκλησία. Προπάντων ἐσυνήθιζαν νὰ ζωγραφίζουν τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ποῦ τοὺς ἐθύμιζε τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Κυρίου γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἐπίσης καὶ στὶς κατακόμβες εὐρίσκομε τέτοιες εἰκονογραφίες (τοιχογραφίες) καὶ ψηφιδωτά.

Πρέπει ὁμως νὰ εἰποῦμε καὶ τὸ ἕξῃς : οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἀπόφευγαν νὰ τοποθετοῦν στὶς ἐκκλησίες τοὺς ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τῶν Ἀποστόλων ἢ τῶν Ἁγίων, γιὰτὶ ἐφοβόνταν μήπως τοὺς κατηγορήσουν γιὰ εἰδωλολάτρες, καὶ ἀκόμα γιὰτὶ πραγματικὰ ἐφοβόνταν μήπως παρασυρθοῦν οἱ ἀμαθεῖς στὴν εἰδωλολατρεία.

Ἄλλὰ ἀπὸ τὸν 3ον αἰῶνα κι ἔπειτα, ὅταν εἶχε πιά στερεωθῆ ἡ Χριστια-

νική πίστις, ἄρχισαν νὰ προβάλλουν σιγά-σιγά στοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν παραστάσεις ἀπὸ διηγήσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (ἡ θυσία τοῦ Ἄβελ, ἡ πώλησις τοῦ Ἰωσήφ, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, κλπ). Ἀργότερα ἄρχισαν νὰ ζωγραφίζουσι καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὰ θαύματα καὶ τὶς παραβολὰς τοῦ Κυρίου, σκηνὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ Του, εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων.

Οἱ Χριστιανοὶ δὲν λατρεύουσι βέβαια τὶς εἰκόνες, ὅμως τοὺς ἀποδίδουσι τιμὴ μεγάλη, γιὰτὶ σὰν ἀνοιχτὰ βιβλία μᾶς παρουσιάζουσι τὸν βίον τῶν ἁγίων προσώπων, πού πρέπει νὰ τὸν μιμούμαστε καὶ ἐμεῖς στὴ ζωὴ μας.

9. Τὰ κανδήλια, τὰ κεριά, τὰ μανουάλια, οἱ πολυέλαιοι. Ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χριστιανικοὺς χρόνους διατηροῦμε τὴ συνήθεια νὰ ἀνάβωμε μπροστὰ στὶς ἱερὰς εἰκόνες κανδήλια μὲ λάδι. Τὸ λάδι αὐτὸ εἶναι σύμβολο τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ. Τὰ κανδήλια τὰ ἀνάβωμε γιὰ νὰ δεῖξωμε τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν εὐλάβειά μας πρὸς τὰ ἅγια πρόσωπα, πού συμβολίζουν οἱ εἰκόνες.

Μέσα στὸ Ἱερὸ Βῆμα καὶ πίσω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα καίει διαρκῶς ἡμέρα καὶ νύκτα ἓνα κανδήλι, πού λέγεται *ἀκόμητο* καὶ συμβολίζει τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ μας, τὸ ὁποῖο φωτίζει πάντοτε τοὺς Χριστιανοὺς.

Ἐπίσης ἀνάβωμε στὶς ἐκκλησίαις κεριὰ καὶ λαμπάδες. Τὸ ἱλαρὸ φῶς τῶν κανδηλιῶν καὶ τῶν κεριῶν, μαζί μὲ τὸ φῶς πού χύνουσι τὰ μανουάλια καὶ οἱ κρουσάλλιοι πολυέλαιοι, δύνουσι περισσότερὴ μεγαλοπρέπεια στὸ ναὸ καὶ γεμίζουν θρησκευτικὴ συγκίνησι τὶς ψυχὰς μας.

10. Ἡ κολυμβήθρα. Εἶναι ἓνα δοχεῖο χάλκινο, πού χρησιμεύει γιὰ νὰ γίνεται ἡ βάπτισις. Ἡ κολυμβήθρα συμβολίζει τὸν Ἰορδάνη ποταμὸ.

11. Οἱ καμπάνες. Προσκολλημένο στὸ ναὸ εἶναι τὸ κωδωνοστάσιο ὅπου εἶναι κρεμασμέναι οἱ καμπάναι. Οἱ καμπάναι σημαίνουν γιὰ νὰ εἰδοποιήσουσι τοὺς πιστοὺς νὰ ἔλθουσι στὴν ἐκκλησία. Στὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια εἶχαν μόνο σήμαντρα ξύλινα ἢ σιδερένια. Τέτοια σήμαντρα ὑπάρχουσι ἀκόμη καὶ τώρα σὲ μερικὰ μοναστήρια.

Πρῶτὴ φορὰ χρησιμοποιήθησαν οἱ καμπάναι, ὅταν ἐβασίλευε στὴν Κωνσταντινούπολι ὁ αὐτοκράτορας Μιχαὴλ ὁ Γ' (800 μ.Χ.). Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἓνας Ἐνετὸς ἔστειλε στὸν αὐτοκράτορα γιὰ δῶρο 12 καμπάναι. Τότε ὁ Μιχαὴλ διέταξε νὰ κτίσουσι ἓνα ἰδιαιτέρου κωδωνοστάσιο στὴν αὐλὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἐκεῖ ἐπάνω νὰ κρεμάσουσι αὐτὰς τὶς καμπάναι. Ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι διαδόθηκε ἔπειτα σὲ ὅλη τὴ Χριστιανοσύνη. M

Μ 8. Τὰ ἱερά βιβλία

Στὴν ἐκκλησία μας ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο ὑπάρχουν καὶ ἄλλα βιβλία, ποὺ περιέχουν διάφορες προσευχές, ὕμνους, ψαλμούς, τροπάρια, παρακλήσεις, κανόνες, καταβασίες, κλπ. Τὰ βιβλία αὐτὰ τὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλτες, ὅταν τελοῦν τὴ θεία λειτουργία καὶ τὶς ἄλλες καθιερωμένες ἀκολουθίες τῆς θρησκείας μας.

Τὰ σπουδαιότερα βιβλία εἶναι :

1. **Τὸ Εὐαγγέλιο.** Περιέχει περικοπές ἀπὸ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια. Εἶναι ὠραῖο βιβλίον στολισμένο ἀπ' ἔξω μὲ ἀσήμι καὶ ἔχει μπροστὰ τὴ σταύρωσι τοῦ Κυρίου καὶ πίσω τὴν Ἁγία Του Ἀνάστασι.

2. **Ὁ Ἀπόστολος.** Περιέχει περικοπές ἀπὸ τὶς Πράξεις καὶ τὶς Ἐπιστολές τῶν Ἀποστόλων.

3. **Τὰ Δώδεκα Μηναῖα.** Περιέχουν ὕμνους, τροπάρια, ἀπολυτικά, καὶ τοῦ βίου τῶν Ἁγίων ὅλου τοῦ χρόνου, χωρισμένους κατὰ μῆνες.

4. **Τὸ Ψαλτήρι.** Περιέχει τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ.

5. **Τὸ Εὐχολόγιον,** ποὺ περιέχει εὐχές, δεήσεις καὶ δόλοκληρη τὴν ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων.

6. **Ἡ Ὀκτώηχος.** Περιέχει ὕμνους καὶ τροπάρια γιὰ τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὴν Ἀνάστασί Του, χωρισμένα στοὺς ὀκτὼ ἤχους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ψαλμωδίας. Τὸ ἴδιον βιβλίον λέγεται καὶ Π α ρ α κ λ η τ ι κ ῆ, γιὰτὶ περιέχει παρακλητικούς κανόνες.

7. **Τὸ Τριώδιον.** Περιέχει τοὺς ὕμνους ποὺ ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελῶνη καὶ Φαρισαίου ἕως τὸ Μεγάλον Σάββατον.

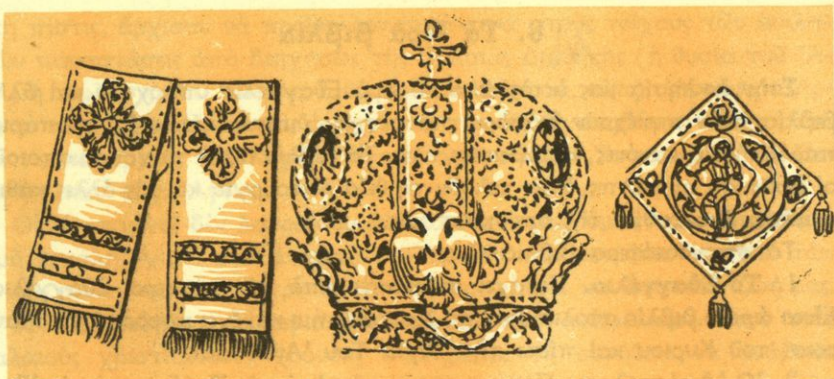
8. **Τὸ Πεντηχοστάριον.** Περιλαμβάνει τοὺς ὕμνους ποὺ ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα ἕως τὴν Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων.

9. **Τὸ Τυπικόν.** Ὅριζει μὲ ποιά τάξι πρέπει νὰ γίνωνται αἱ τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας μας.

9. Τὰ ἱερά ἄμφια

Ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας ἔχει καθιερωθῆ νὰ ἔχουν οἱ κληρικοὶ διαφορετικὴ ἐνδυμασία ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς. Οἱ κληρικοὶ, ὅπως ξέρετε, φοροῦν ἔξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς τὶς μαῦρες μακριές ἐκείνες στολές, ποὺ λέγονται *ράσα* καὶ στὸ κεφάλι φοροῦν τὸ *καλυμμαύχιον*. Μέσα ὁμως στοὺς ναοὺς καὶ ὅταν ἱεουργοῦν, φοροῦν τὰ ἱερά ἄμφια.

Ἱερά ἄμφια ὀνομάζομε τὰ πολυτελεῖ μεταξωτὰ ἀσημοκέντητα καὶ χρυ-

σοποίκιλτα ένδύματα πού φορούν οί έπίσκοποι, οί ιερείς και οί διάκονοι, όταν τελούν τις διάφορες θρησκευτικές τελετές. Ό κληρικός πριν φορέση τά ιερά του άμφια, τά εύλογεί κάνοντας τó σημείο του Σταυρού και τά άσπάζεται, για νά δείξη τó σεβασμό και τήν εύλάβιά του.

Τά άμφια τών κληρικών δέν είναι όμοια. *Άλλα φορεί ό έπίσκοπος άλλα ό ιερέας και άλλα ό διάκονος.

α) Τά άμφια του έπισκόπου

Τά άμφια του έπισκόπου είναι τά εξής :

1. **Τό στιχάριο.** Είναι έσωτερικό φόρεμα με στενά μανίκια, πού φθάνει ως κάτω στα πόδια.

2. **Τά έπιμάνικα.** Είναι στενά χρυσοκέντητα μανικέτια, πού προσαρμόζονται στο άκρο τών μανικιών του στιχαρίου.

3. **Τό έπιτραχήλιο.** Είναι στενόμακρο χρυσοποίκιλτο ύφασμα, πού τó φορεί στο λαιμό του και φθάνει έως κάτω στα πόδια.

4. **Ό ζώνη.** Είναι κεντημένη με χρυσές ή άσημένιες κλωστές και τή φορεί στη μέση του άπ' έξω άπό τó στιχάριο.

5. **Ό σάκκος.** Είναι ένα εύρύχωρο χρυσοκέντητο άμφιο, πού φθάνει έως τά γόνατα και έχει κοντά μανίκια.

6. **Τό ώμοφόριο.** Είναι μακρόστενο βαρύτιμο ύφασμα, πού έχει κατά μήκος κεντημένους σταυρούς με κλωστή χρυσή ή άσημένια. Αυτό τó φορεί ό έπίσκοπος στους ώμους του, γι' αυτό λέγεται και ώμοφόριο.

*Έχει όμως δύο ώμοφόρια, ένα μεγάλο και ένα μικρό. Τό μεγάλο τó φορεί

ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ἕως τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ μικρὸ τὸ φορεῖ κατὰ τὴ στιγμῇ, πού ἀγιάζονται τὰ τίμια δῶρα.

7. **Ἡ μίτρα.** Εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὁμοίῳ μὲ στέμμα, πού φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος τὴν ὥρα τῆς λειτουργίας. Ἡ μίτρα εἶναι καμωμένη ἀπὸ βελουδο κεντημένο μὲ χρυσάφι καὶ ἀσημί, στολισμένη μὲ πολύτιμα πετράδια καὶ μὲ τὶς εἰκόνες τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν.

8. **Ὁ σταυρὸς καὶ τὸ ἐγκόλπιο** κρέμονται μὲ ἀλυσίδα χρυσῆ ἀπὸ τὸ λαιμὸ του καὶ φθάνουν μπροστὰ στὸ στήθος. Εἶναι ὀλόχρυσα καὶ ἀδαμαντοστόλιστα. Τὸ ἐγκόλπιο ἔχει ἐπάνω τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Παναγίας.

9. **Ὁ μανδύας.** Εἶναι πολυτελέστατο ἄμφιο χωρὶς μονίκια. Δένεται στὸ λαιμὸ, εἶναι ἐμπρὸς ἀνοικτὸ καὶ πίσω ἔχει μεγάλη οὐρά, τὴν ὁποία κρατεῖ ὁ διάκονος. Τὸν μανδύα τὸν φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὶς ἀκολουθίες τῶν ἑσπερινῶν καὶ στὶς διάφορες ἄλλες τελετὲς ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θεία λειτουργία.

10. **Τὸ ἐπιγονάτιο** εἶναι ὕφασμα σὲ σχῆμα ρόμβου κεντημένο μὲ σταυρούς καὶ κρόσσια. Κρέμεται ἀπὸ τὴ ζώνη καὶ φθάνει ἀκριβῶς δίπλα στὸ δεξιὸ γόνατο.

Τὸ ἐπιγονάτιο συμβολίζει τὴν πετσέτα μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐσπόγγισε τὰ πόδια τῶν μαθητῶν Του, πρὶν καθῆσουν στὸ Μυστικὸ Δείπνο, καθὼς καὶ τὸν ὁδοιπορικὸ σάκκο τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

11. **Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος** (πατερίτσα). Εἶναι ψηλὴ ράβδος ἀπὸ πολύτιμο μέταλλο. Ἐχει στὴν κορυφῇ δυὸ ἀντιμέτωπες κεφαλὲς φιδιῶν, καὶ στὴ μέση τὸν σταυρό. Ἡ πατερίτσα συμβολίζει τὴν ἀρχιερατικὴ ἐξουσία. Οἱ κεφαλὲς τῶν φιδιῶν συμβολίζουν τοὺς ἐρατοὺς καὶ ἀοράτους ἔχθρους τῆς πίστεως, τοὺς ὁποίους νικάει ὁ σταυρὸς.

12. **Τὸ ἐπανωκαλύμμαυχο.** Εἶναι ἓνα λεπτὸ μαῦρο ὕφασμα, πού φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἐπάνω ἀπὸ τὸ καλυμμαύχι του, καὶ πέφτει πίσω στοὺς ὤμους του. Τὸ ἐπανωκαλύμμαυχο τὸ φορεῖ, ὅταν βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ ἔχει τὰ μαῦρα ράσα.

β) Τὰ ἄμφια τοῦ ἱερέα

Τὰ ἄμφια τοῦ ἱερέα, δηλαδὴ τὸ στιχάριο, ἡ ζώνη, τὰ ἐπιμανίκια, τὸ ἐπιτραχήλιο καὶ τὸ ἐπιγονάτιο, εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τοῦ ἐπισκόπου ἀλλὰ ὄχι τόσο βαρῦτιμα. Τὸ ἐπιγονάτιο τὸ φοροῦν μόνον ἐκεῖνοι οἱ ἱερεῖς, πού ἔχουν τὸν τίτλο τοῦ οἴκονόμου.

Ὁ ἱερέας φορεῖ καὶ τὸ *φαιλόνιο*. Τὸ φαιλόνιο εἶναι τὸ ἐξωτερικὸ τοῦ ἄμφιο, ὡς μανδύας χωρὶς μανίκια καὶ φθάνει πίσω ἕως τὰ πόδια. Μπροστὰ εἶναι ἀνοικτὸ ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω. Στὸ ἐπάνω μέρος ἔχει ἀνοιγμα, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὸ φορῆ. Τὸ φαιλόνιο εἶναι καμωμένο ἀπὸ πολύχρωμο μεταξωτὸ ὕφασμα μὲ σταυροὺς καὶ χρυσὰ σειρήτια.

γ) Τὰ ἄμφια τοῦ διακόνου

Ὁ διάκονος φορεῖ μόνο στιχάριο καὶ ἐπιμανίκια, ὅπως καὶ ὁ ἱερέας. Φορεῖ ὁμως καὶ ἓνα διακριτικὸ ἄμφιο ὁ διάκονος. Τὸ διακριτικὸ αὐτὸ ἄμφιο τοῦ διακόνου εἶναι τὸ *ὄράριο*, δηλαδὴ ἓνα στενὸ καὶ μακρὺ ὕφασμα πολύχρωμο, στολισμένον μὲ σταυροὺς, ποὺ καταλήγει σὲ κρόσσια ἐπίχρυσα ἢ ἐπάργυρα. Τὸ ὄράριο τὸ φορεῖ ὁ διάκονος κατὰ τὶς τελετὲς τῆς ἐκκλησίας στοὺς ὤμους του, μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε τὸ ἓνα ἄκρο νὰ κρέμεται πίσω καὶ τὸ ἄλλο μπροστὰ σὰν πετραχήλι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ

1. Τὰ εἶδη τῶν ἐορτῶν

Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πιστεύομε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ ὅτι κάθε ὥρα εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀκούσῃ τὴν προσευχὴν μας, ὅπως ἀκούει ὁ καλὸς πατέρας τὶς παρακλήσεις τῶν παιδιῶν του.

Ἡ Ἐκκλησία μας ὅμως ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων ἔχει καθιερώσει ὠρισμένες ἡμέρες νὰ συγκεντρωνώμαστε στοὺς ναοὺς καὶ ἐκεῖ ὅλοι μαζί νὰ λατρεύομε τὸν Πλάστη μας καὶ νὰ τιμοῦμε τὴν ἱερὴ μνήμη τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων.

Τὶς ἡμέρες λοιπὸν αὐτὲς ποὺ συγκεντρωνώμαστε στοὺς ναοὺς, γιὰ νὰ λατρεύομε τὸν Θεὸν μας καὶ νὰ τιμήσωμε τὴν μνήμη τῶν ἁγίων προσώπων τὶς ὀνομάζομε **ἐορτές**.

Σύμφωνα μὲ τὴν τετάρτη ἐντολὴ οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν ὡς ἡμέρα ἀναπαύσεως καὶ λατρείας τὸ Σάββατο. Οἱ Χριστιανοὶ παραδέχθησαν ὡς πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος τὴν Κυριακὴν. Γιατὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀναστήθηκε ὁ Κύριος· γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάσθηκε *Κυριακὴ*.

Ἡ Κυριακὴ λοιπὸν ἦταν ἀρχικῶς ἡ μοναδικὴ ἐορτὴ τῶν Χριστιανῶν. Κατόπιν σιγὰ-σιγὰ ἐπρόσθεσαν καὶ ἄλλες ἐορτὲς γιὰ νὰ τιμήσουν διάφορα περιστατικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου ἢ τῶν Ἁγίων.

Τοιουτοτρόπως ώρίσθησαν από την' Εκκλησία μας τριών ειδών έορτές :

α) **Οί Δεσποτικές έορτές**, πού είναι αφιερωμένες στον μεγάλο μας Δεσπότη, τον Κύριο ήμών 'Ιησού Χριστό.

β) **Οί Θεομητορικές έορτές**, αφιερωμένες στή Θεοτόκο.

γ) **Οί έορτές τών 'Αγίων**, αφιερωμένες στή μνήμη τών 'Αγίων και τών Μαρτύρων τής πίστεώς μας.

Στά επόμενα μαθήματα θα εξετάσωμε τις σπουδαιότερες καθιερωμένες έορτές τής 'Ορθόδοξης Χριστιανικής μας 'Εκκλησίας.

2. Οί Δεσποτικές έορτές

Οί Δεσποτικές έορτές διαιρούνται σέ κινητές και άκίνητες. Κινητές είναι εκείνες πού δέν έορτάζονται τήν ίδια ήμερομηνία κάθε χρόνο άλλα μετακινούνται.

'Ακίνητες είναι όσες έορτάζονται κάθε χρόνο τήν ίδια ήμερομηνία. Και ός δούμε πρώτα ποιές είναι οί άκίνητες.

α) Οί άκίνητες Δεσποτικές έορτές

Οί σπουδαιότερες άκίνητες Δεσποτικές έορτές είναι :

1. **Τά Χριστούγεννα**. 'Εορτάζονται στις 25 Δεκεμβρίου και είναι ή μία από τις δύο μεγαλύτερες έορτές τής Χριστιανοσύνης. Κατά τήν έορτή αυτή έμεις οί Χριστιανοί πανηγυρίζομε τή γέννησι του Θείου Βρέφους στο σπήλαιο τής Βεθλεέμ.

2. **'Η Περιτομή του Χριστού**. 'Εορτάζεται 8 ήμέρες μετά τή γέννησι δηλαδή τήν πρώτη 'Ιανουαρίου, γιατί τήν ήμέρα αυτή έδωκαν στο νεογέννητο τó όνομα 'Ιησούς, όπως ώριζε ή 'Ιουδαϊκή θρησκεία.

3. **Τά Θεοφάνεια** Στις 6 'Ιανουαρίου έορτάζομε και πανηγυρίζομε τή βάπτισι του Σωτήρα μέσα στον 'Ιορδάνη ποταμό.

4. **'Η 'Υπαπαντή του Χριστού** 'Εορτάζεται στις 2 Φεβρουαρίου δηλαδή 40 ήμέρες μετά τή γέννησι του Χριστού. Είναι ή ήμέρα πού έπήρε ή Παναγία τον 'Ιησού και τον έπήγε γιά πρώτη φορά στο ναό. 'Εκει τήν υποδέχθηκε ό γέροντας προφήτης Συμεών και τής έδιόβασε τις κανονισμένες εύχές.

5. **'Η Μεταμόρφωσις του Σωτήρα**, πού έγινε στο όρος Θαβώρ όλίγον καιρό προτου σταυρωθή. 'Εορτάζεται στις 6 Αύγουστου.

6. **'Η 'Υψωσις του Τιμιού Σταυρου**. 'Εορτάζεται στις 14 Σεπτεμβρίου γιά ανάμνησι τής ήμέρας, πού ό αυτοκράτορας 'Ηράκλειος έσπησε γιά

ἀγι δεύτερη φορά στο ναό τῆς Ἀναστάσεως στὰ Ἱεροσόλυμα τὸν Τίμιο Σταυρό, πού τὸν εἶχαν ἀρπάξει οἱ Πέρσες.

β) Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς ἐορτὲς

Ὅπως στὶς ἀκίνητες Δεσποτικὲς ἐορτὲς ἡ σπουδαιότερη εἶναι τὰ Χριστούγεννα, ἔτσι καὶ στὶς κινητὲς ἡ πιὸ σπουδαία εἶναι τὸ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα εἶναι ἡ βᾶσις ἀπ' ὅπου κανονίζονται ὅλες οἱ ἄλλες κινητὲς Δεσποτικὲς ἐορτὲς.

Ἀπὸ αὐτὲς οἱ κυριώτερες εἶναι 20. Οἱ 10 ἔρχονται πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ οἱ ἄλλες 10 μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα.

Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς ἐορτὲς πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα

1. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελῶνῃ καὶ τοῦ Φαρισαίου.** Κατὰ τὴν Κυριακὴ αὕτῃ διαβάζει ὁ ἱερέας ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τὴν παραβολὴ γιὰ τὸν *Τελῶνῃ καὶ τὸν Φαρισαῖο*, (Λουκ. ιη' 10-14). Ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελῶνῃ καὶ τοῦ Φαρισαίου, λέει ὁ λαός, ἀνοίγει τὸ Τριῶδιο. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν Κυριακὴ αὕτῃ ἕως τὸ Μ. Σάββατο διαβάζουν τὶς ἀκολουθίες τῶν κινητῶν ἐορτῶν ἀπὸ ἓνα βιβλίο πού λέγεται Τριῶδιο. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελῶνῃ καὶ τοῦ Φαρισαίου εἶναι ἡ δεκάτῃ Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα.

2. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου** εἶναι ἡ ἐπομένη Κυριακὴ. Τὸ ὄνομά της τὸ ἐπῆρε ἀπὸ τὴν παραβολὴ τοῦ *Ἀσώτου Υἱοῦ*, πού διάβάζει ὁ ἱερέας ἐκείνη τὴν ἡμέρα, (Λουκ. ιε' 11-32).

3. **Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς.** Εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς κρεωφαγίας. Διαβάζει ὁ ἱερέας τὴν περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὴ μέλλουσα κρίσι, (Ματθ. κε' 31-46).

4. **Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου.** Ἐως αὐτὴν τὴν Κυριακὴ ἐπιτρέπεται νὰ τρῶμε γαλακτερά. Ἡ ἄλλη ἡμέρα εἶναι ἡ Καθαρὴ Δευτέρα καὶ ἀρχίζει ἡ νηστεία τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς. Κατὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου διαβάζεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, (Ματθ. στ' 14-21).

5. **Ἡ πρώτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν ἢ Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας.** (Ἰωάν. α' 44-52). Τὴν ἡμέρα αὕτῃ ἐορτάζομε τὴν ἀναστήλωσι τῶν εἰκόνων ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειρα Θεοδώρα τὸ ἔτος 842 μ.Χ.

6. **Ἡ δεύτερη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν.** Ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκῃς Γρηγορίου Παλαμᾶ, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸν 14ο αἰῶνα μ.Χ. καὶ καταπολέμησε τὶς αἱρέσεις. Τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς

αυτῆς ὀμιλεῖ γιὰ τὸν παραλυτικὸ τῆς Καπερναοῦμ, (Μάρκ. β' 1-12).

7. **Ἡ τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.** Κατὰ τὴν Κυριακὴ τῶν νηστειῶν οἱ Χριστιανοὶ προσκυνοῦν τὸν Τίμιο Σταυρὸ καὶ ὀπλιζοῦνται ψυχικῶς γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Κύριο σύμφωνα μετὰ τὴ διδασκαλίαν Του : «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι».

8. **Ἡ τετάρτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν.** (Μάρκ. θ' 17-31). Αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τοῦ μοναχοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος. Ὁ μοναχὸς αὐτὸς ἐγεννήθηκε τὸ 595 μ.Χ. καὶ ἀσκήστευε στὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐκεῖ ἔγραψε ἕνα περίφημο βιβλίον, τὴν *Κλίμακα τῶν ἀρετῶν*. Περιλαμβάνει 33 κεφάλαια, ὅσα ἦταν καὶ τὰ χρόνια τοῦ Ἰησοῦ. Κάθε κεφάλαιον περιγράφει καὶ μιὰ ἀρετὴ, ἀπὸ τὴν κατώτερη ἕως τὴν ἀνώτερη. Ὅταν ἀνεβῆ κανεὶς αὐτὴν τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν, γίνεται τέλειος.

9. **Ἡ πέμπτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν.** (Μάρκ. ι' 32-45). Τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἐορτάζομε τὴν μνήμη τῆς ὁσίας *Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας*.

Τὸ βράδυν τῆς Τετάρτης τῆς ἰδίας ἐβδομάδος ψάλλεται ὁ *Μέγας Κανὼν*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ 280 τροπάρια. Τὸ βράδυν τῆς Παρασκευῆς τῆς αὐτῆς ἐβδομάδος ψάλλεται ἐλόκληρος ὁ θαυμάσιος *Ἀκάθιστος ὕμνος*.

10. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων.** Εἶναι ἡ τελευταία Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ ἐορτάζομε τὴ θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ Ἱεροσόλυμα, (Ἰωάν. ιβ' 1-18). Τὴν προηγουμένην ἡμέραν, δηλαδὴ τὸ Σάββατον, ἐορτάζομε τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου.

Ἡ Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν

Ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ ἀρχίζει ἡ ἑβδομάδα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἢ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ. Ὅλες τὶς ἑσπέρες τῆς Μ. Ἑβδομάδος ψάλλονται εἰς τὰς ἐκκλησίας μετὰ πένθιμον τόνον οἱ ἀκολουθίαι, ποὺ ὑμνοῦν τὰ ἅγια πάθη τοῦ Θεοανθρώπου. Ἀκοῦμε τότε τὰ πιὸ ὠραῖα καὶ συγκινητικὰ τροπάρια γιὰ τὰ μαρτύρια τοῦ Νυμφίου τῆς Ἐκκλησίας.

Τὴ *Μεγάλῃ Δευτέρᾳ* ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἰωσήφ, γιὰτὶ ἡ ζωὴ του ὁμοιάζει πολὺ μετὰ τὴ ζωὴν τοῦ Χριστοῦ μας· ὅπως ὁ Ἰωσήφ ἐπωλήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἐπωλήθη καὶ ἐσταυρώθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνόμους Ἰουδαίους.

Τὴ *Μεγάλῃ Τρίτῃ* διάβάζεται ἡ παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὰς δέκα παρθένους καὶ ψάλλεται τὸ μελωδικώτατον τροπάριον τῆς Κασσιανῆς : «*Κύριε ἢ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή...*»

Τὴ **Μεγάλη Τετάρτη** ψάλλονται τροπάρια γιὰ τὴ μετανοημένη ἐκείνη ἀμαρτωλή, ποὺ ἄλειψε μὲ μύρα τὰ πόδια τοῦ Κυρίου στὴν οἰκία τοῦ Σίμωνα τοῦ λεπροῦ στὴν Βηθανία.

Τὴν **Μεγάλη Πέμπτη** διαβάζονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια γιὰ τὸν Μυστικὸ Δεῖπνο, τὴ σύλληψι καὶ τὴ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ. Τότε ψάλλομε καὶ τὸ συγκινητικώτατο τροπάριο: «*Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλον*».

Τὴ **Μεγάλη Παρασκευὴ** ἡ Ἐκκλησία μας πενθεῖ τὸν ἑσταυρωμένο τῆς Χριστό. Ψάλλονται τὰ πένθημα ἐγκώμια, ὁ *Ἐπιτάφιος θρήνος* καὶ γίνεται ἐπιβλητικὴ ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου.

Τὸ **Μεγάλο Σάββατο** τὸ πρωὶ τελεῖται ἡ ἀκολουθία ποὺ μᾶς προετοιμάζει νὰ δεχθοῦμε τὴν Ἀνάστασι. Ὁ ἱερέας σκορπᾷ στὴν ἐκκλησία φύλλα δάφνης καὶ ψάλλει: «*Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν*. . . ». Ἀπὸ τώρα πιά ὅλα ἀρχίζουν νὰ εἰστοιμάζονται γιὰ τὸν μεγάλο πανηγυρισμὸ τῆς Ἀναστάσεως. Ὁλόκληρη ἡ πρωινὴ ἀκολουθία καθὼς καὶ ἡ θεία λειτουργία τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὑπενθυμίζει τὴν κάθοδο τοῦ Σωτῆρος στὸν Ἄδη καὶ τὸ κήρυγμά Του πρὸς τοὺς νεκροὺς.

Ἡ **Κυριακὴ τοῦ Πάσχα** εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἑορτὴ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι καὶ ἀνάστησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ψάλλεται τὸ μεσουύκτιο. Τότε ὁ ἱερέας βγαίνει στὴν Ὠραία Πύλη μὲ τὴ λαμπάδα του ἀναμμένη καὶ προσκαλεῖ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἀνάψουν τὶς δικές του λαμπάδες, ψάλλοντας: «*Λεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός*. . . »

Με βαθυτότη κατάνυξι κατόπιν, ἀπὸ τὴν ἀνθοστόλιστη ἐξέδρα του, ποὺ εἶναι στημένη ἔξω στὴ αὐλὴ τοῦ ναοῦ, διαβάζει ὁ ἱερέας τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννη, ποὺ διηγείται τὴν Ἀνάστασι τοῦ Σωτῆρα. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑμνεῖ μὲ καταλλήλους ὕμνους τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ ἀμέσως κατόπιν ψάλλει μὲ κατάνυξι τὸ ὠραιότατο τροπάριο:

*«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τῆς ἐν τοῖς μνήμασι
ζωὴν χαρισάμενος».*

Καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ λειτουργία ἀλληλοχαιρετῶνται οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὶς χαρμόσυνες φράσεις: «*Χριστὸς Ἀνέστη!*» «*Ἀληθῶς Ἀνέστη!*»

Ἡ ἑβδομάδα τοῦ Πάσχα ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ λέγεται ἑβδομάδα τῆς *Διακαιησίμου*, δηλαδὴ τῆς καινούργιας, τῆς ἀνανεωμένης ζωῆς, ποὺ ἐκαθαρίστηκε μὲ τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. *η*

Οί κινητές Δεσποτικές έορτές μετά τὸ Πάσχα

1. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ.** Τὴν Κυριακὴ αὐτὴν ἐορτάζομε τὴν ἐμφάνισι τοῦ Κυρίου στοὺς ἕνδεκα Μοθητὲς Του. Τότε ὁ Θωμᾶς ἐψηλάφησε τὶς πληγὰς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀνεφώνησε: «*Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου*», ὁμολογώντας μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τὴν πίστι του πρὸς τὸν Χριστό, (Ἰωαν. κ' 19-31).

2. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων.** Εἶναι ἡ δευτέρη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα ἀφιερωμένη στὴν μνήμη τῶν μυροφόρων γυναικῶν, ποὺ ἤλθαν νὰ ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μὲ μύρα τὴν νύκτα τῆς Ἀνασσοσεως, (Μάρκ. ιε' - ιστ' 8).

3. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου.** Τὴν Κυριακὴ αὐτὴ διαβάζεται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο ἡ περικοπὴ ποὺ λέγει, πῶς ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσε τὸν παραλυτικὸ κοντὰ στὴν προβατικὴ πύλη τῆς Ἱερουσαλήμ, (Ἰωάν. ε' 1-15).

4. **Ἡ Μεσοπεντηκοστή.** Ἔρχεται 25 ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα, (Ἰωάν. ζ' 14-30).

5. **Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος.** Εἶναι ἡ τετάρτη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα. Διαβάζεται τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ ἔχει τὸν διάλογο τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Σαμαρείτιδος, (Ἰωάν. δ' 5-42).

6. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ.** Διαβάζεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ λέγει, πῶς ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὸν τυφλό, (Ἰωάν. θ' 1-38).

7. **Ἡ Ἀνάληψι τοῦ Κυρίου.** Ἐορτάζεται σαράντα ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ εἶναι ἡμέρα Πέμπτη τῆς ἐβδομάδος.

8. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πατέρων.** Εἶναι ἡ ἕκτη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα ἀφιερωμένη στὴν μνήμη τῶν 318 θεοφώρων Πατέρων τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, (Ἰωάν. ιζ' 1-13)

9. **Ἡ Πεντηκοστή.** Εἶναι Κυριακὴ ποὺ ἔρχεται πενήντα ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα καὶ πανηγυρίζομε τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς Ἀποστόλους, (Ἰωάν. ζ', 37-52, ἠ' 12).

10. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων.** Εἶναι ἀφιερωμένη μνήμη ὄλων τῶν Ἁγίων, ποὺ ἀγωνίσθησαν καὶ ἐμαρτύρησαν, γιὰ νὰ θεμελιώσουν μὲ τὸ αἷμα τους τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μας, (Ματθ. ι' 32-38, ιθ', 27-30).

3. Οἱ Θεομητορικὲς ἐορτές

Θεομητορικὲς ἐορτές ὀνομάζομε ἐκεῖνες, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένες στὴν Παναγίαν, τὴ μητέρα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ὄλες ὄλες τέσσαρες καὶ ἀκίνητες.

1. **Ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου** στις 8 Σεπτεμβρίου.
2. **Τὰ Εἰσόδεια τῆς Θεοτόκου** στις 21 Νοεμβρίου. Ἐορτάζομε αὐτὴν τὴν ἑορτὴ γιὰ ἀνάμνησι τῆς εἰσόδου τῆς Παναγίας στοῦ ναό, ὅπου ὑπῆρθε δώδεκα ἔτη.
3. **Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου**, στις 25 Μαρτίου.
4. **Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου**, στις 15 Αὐγούστου εἶναι ἀφιερωμένη στὴ ἱερὴ μνήμη τοῦ θανάτου Της.

4. Οἱ ἑορτὲς τῶν Ἁγίων

Ἡ Ἐκκλησία μας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων ἔχει ὀρίσει καὶ ἰδιαίτερες ἑορτὲς γιὰ τοὺς Ἁγίους τῆς. Καὶ πολὺ δίκαια τοὺς τιμᾷ, γιὰτὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὴν ἀκλόνητη πίστι τους, μὲ τὸν ἠθικὸ τους βίον, μὲ τοὺς σκληροὺς τῶν ἀγῶνες καὶ μὲ τὸ μαρτυρικὸ τους θάνατο ἔκαναν νὰ ξαπλωθῆ καὶ νὰ στερεωθῆ ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ μας θρησκεία

Ἡ Ἐκκλησία μας τοὺς Ἁγίους τοὺς ξεχωρίζει μὲ διάφορα ὀνόματα ἀνάλογα μὲ τὴ δρᾶσι τους καὶ τὰ ἔργα, ποὺ ἔκαναν γιὰ νὰ ξαπλωθῆ ὁ Χριστιανισμὸς· τοὺς ξεχωρίζει δηλαδὴ σὲ ἀποστόλους, μάρτυρες, ὁσίους ἀσκητὲς, πατέρες, ἱεράρχες, διδασκάλους, ἅγιους καὶ προφήτες

Ὡστόσο οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ τοὺς τιμοῦν ὅλους τοῦ θεοφόρου αὐτοὺς ἄνδρες, τοὺς ἑορτάζουν, τοὺς κτίζουν ναοὺς, καὶ οἱ ἀγιογράφοι ζωγραφίζουν τὶς ἱερὲς τῶν εἰκόνες

Ὅλες οἱ ἑορτὲς τῶν ἁγίων εἶναι ἀκίνητες. Ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιο τῶν Ἁγίων θὰ ἀναφέρωμε ἐδῶ στὴ σειρὰ κατὰ μῆνα μόνο τὶς σπουδαιότερες ἑορτὲς.

Τὸν Ἰανουάριο ἑορτάζομε τὴ μνήμη :

1. Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου στὴν 1.
2. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στις 7.
3. Τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου στις 17.
4. Τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στις 18.
5. Τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στις 25.
6. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στις 27.
7. Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στις 30.

Τὸν **Φεβρουάριο** ἑορτάζομε τὴ μνήμη :

1. Τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους στὶς 10.
2. Τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου στὶς 17.
3. Τὴν εὔρεσι τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου στὶς 24.

Τὸν **Μάρτιο** :

1. Τῶν 40 Μαρτύρων στὶς 9.

Τὸν **Ἀπρίλιο** :

1. Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὶς 23.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου στὶς 25.

Τὸν **Μάιο** :

1. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου στὶς 8.
2. Τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης στὶς 21.

Τὸν **Ἰούνιο** :

1. Τῆ γέννησι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὶς 24.
2. Τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου στὶς 29.
3. Τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων στὶς 30.

Τὸν **Ἰούλιο** :

1. Τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ στὴν 1.
2. Τῆς Ἁγίας Μαρίας στὶς 17.
3. Τοῦ προφήτη Ἡλία στὶς 20.
4. Τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στὶς 26.
5. Τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος στὶς 27.

Τὸν **Αὐγουστο** :

1. Τὴν ἀποκεφάλισι τοῦ Προδρόμου στὶς 29.

Τὸν **Σεπτέμβριο** :

1. Τοῦ ὁσίου Συμεῶν τοῦ Στυλῆτη στὴν 1.
2. Τῶν Ἰωακείμ καὶ Ἄννας στὶς 9.
3. Τῆ σύλληψι τοῦ Προδρόμου στὶς 13.
4. Τῆ μετᾶσσι τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου στὶς 26.

Τὸν **Ὀκτώβριο** :

1. Τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη στὶς 3.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ 18.

3. Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στίς 26.

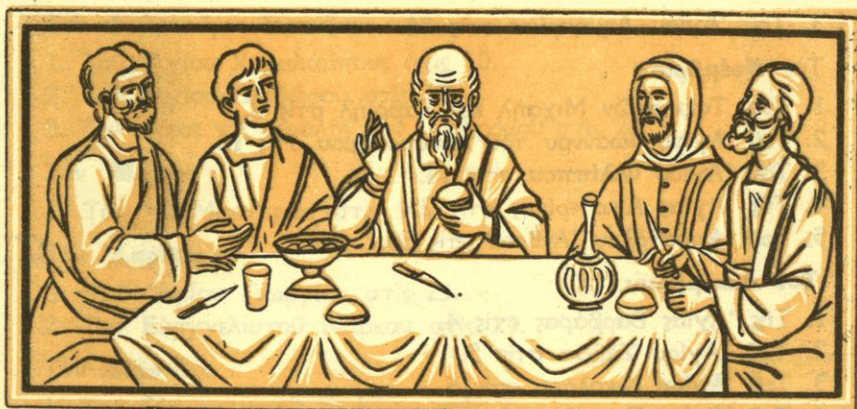
Τὸν Νοέμβριο :

1. Τῶν Ταξιαρχῶν Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ στίς 8.
2. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου στίς 13.
3. Τοῦ Ἁγίου Φιλίππου στίς 14.
4. Τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στίς 25.
5. Τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στίς 30.

Τὸν Δεκέμβριο:

1. Τῆς Ἁγίας Βαρβάρας στίς 4.
2. Τοῦ Ἁγίου Σάββα στίς 5.
3. Τοῦ Ἁγίου Νικολάου στίς 6.
4. Τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος στίς 12.
5. Τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῆς Ζακύνθου στίς 17.
6. Τοῦ Ἁγίου Στεφάνου στίς 27.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΙ ΙΕΡΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

1. Ἡ ἱστορία τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια οἱ Χριστιανοὶ συγκεντρώνονταν μὲ εὐλάβεια στοὺς ναοὺς τῶν διὰ νὰ λατρεύσουν τὸν Θεό. Ἐκεῖ ἐδιάβαζαν περικοπὲς ἀπὸ τὰ ἱερὰ βιβλία, ἀκούαν τὸ κήρυγμα καὶ ἐτελοῦσαν ἀπλᾶ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅμως ποὺ ὁ χριστιανισμὸς ξαπλώθηκε στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἐσκέφθηκαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ ὀρίσουν ἀκριβῶς, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ τελεῖται ἡ θεία εὐχαριστία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἀπὸ ὅλες τὶς τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ τὸ ἔκαμε πρῶτος ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου.

Σιγὰ-σιγὰ ὡστόσο διαμορφώθηκαν καὶ οἱ ἄλλες τελετὲς στὴν Ἐκκλησία, ὅπως π.χ. ἡ τελετὴ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ γάμου, τῆς κηδείας, τοῦ μνημοσύνου, μὲ ἀνάλογες εὐχὲς καὶ ψαλμωδίες.

Ἐννοεῖται βέβαια ὅτι οἱ θρησκευτικὲς αὐτὲς τελετὲς στὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν ὁμοίμορφες σὲ ὅλα τὰ μέρη. Τοῦτο τὸ ἀντιλήφθηκαν οἱ Ἅγιοι Πα-

τέρες και ὠρίσαν νά γίνωνται οἱ ἱερές τελετές κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο παντοῦ. Μάλιστα ἐκανόνισαν μὲ λεπτομέρειες ὅλες αὐτές τῆς ἱεροπραξίας, πού γίνονται εἴτε στοὺς ναοὺς, εἴτε στὰ σπίτια, εἴτε στὸ ὑπαιθρο καὶ τῆς ὠνόμασαν *ἱερές ἀκολουθίες*.

2. Ἡ διαίρεσις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Ἡ λατρεία λοιπὸν γίνεται κάθε φορά σύμφωνα μὲ ὠρισμένους τύπους καὶ τρόπους, πού τοὺς ὀνομάζομε ἱερές ἀκολουθίες. Οἱ ἱερεῖς δηλαδὴ καὶ οἱ ψάλτες, πού τελοῦν τῆς ἀκολουθίας αὐτές, διαβάζουν ὠρισμένες περικοπές ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια, ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἄλλὰ καὶ ψάλλουν ὠραιότατα θρησκευτικὰ ποιήματα μὲ θεόπνευστο νόημα.

Τὰ ἱερά αὐτὰ ποιήματά ἔχουν διάφορα ὀνόματα: *τροπάρια, ἀπολυτίκια, κοντάκια, καθίσματα, δοξαστικά, αἶνοι, εὐχές* κλπ.

Ὅλα αὐτὰ διαβάζονται καὶ ψάλλονται κατὰ ὠρισμένη σειρά σὲ κάθε εἶδος τελετῆς, δηλαδὴ σὲ κάθε ἱερῆ ἀκολουθία. Πρέπει ὅμως νά σημειώσωμε καὶ τὸ ἕξῃς: ὅτι ἀπὸ τῆς ἱερές αὐτῆς ἀκολουθίας ἄλλες τελοῦνται σὲ ἔκτακτες περιστάσεις, καὶ γι' αὐτὸ λέγονται *ἔκτακτες ἀκολουθίες*, (τὸ βράπτισμα, ὁ γάμος, ἡ δοξολογία, τὸ μνημόσυνο κλπ.) καὶ ἄλλες τελοῦνται τακτικά, καὶ γι' αὐτὸ λέγονται *τακτικὲς ἀκολουθίες*, (ὁ ὄρθρος, ὁ ἑσπερινός, ἡ θεία λειτουργία).

3. Οἱ ἔκτακτες ἱερές ἀκολουθίες

Οἱ ἔκτακτες ἱερές ἀκολουθίες τελοῦνται σὲ ἐξαιρετικὲς περιστάσεις τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Οἱ ἔκτακτες αὐτῆς ἀκολουθίες τελοῦνται εἴτε μὲσα στὸ ναό, εἴτε καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ναό, σὲ διάφορα μέρη, ὅπου τὸ καλεῖ ἡ ἀνάγκη.

Ἐκτακτες ἀκολουθίες εἶναι: τα μυστήρια, ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ, τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, οἱ παρακλητικοὶ κανόνες, ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἡ ἀκολουθία τῶν μνημοσύνων, ἡ δοξολογία καὶ ἄλλες.

4. Οἱ τακτικὲς ἱερές ἀκολουθίες

Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, σὰν εὐγνώμονα τέκνα τοῦ καλοῦ Θεοῦ, πρέπει *ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ* νά εὐλογοῦμε τὸν Μεγάλον μας Πατέρα

και να δοξάζωμε τὸ ἅγιό Του ὄνομα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὥρισε τακτικὲς τελετές, δηλαδὴ τακτικὲς ἀκολουθίες καὶ γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ γιὰ τὴ νύκτα.

Οἱ ἀκολουθίες αὐτὲς εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Ἡ πρώτη ὥρα, στὶς 6 τὸ πρωί.
2. Ἡ τρίτη ὥρα στὶς 9 τὸ πρωί.
3. Ἡ ἕκτη ὥρα, στὶς 12 τὸ μεσημέρι.
4. Ἡ ἑνάτη ὥρα, στὶς 3 μετὰ τὸ μεσημέρι.
5. Ὁ ἑσπερινός, πού τελεῖται τὸ δειλινό.
6. Τὸ ἀπόδειπνο, πού τελεῖται μετὰ τὸ βραδινὸ φαγητό.
7. Τὸ μεσονυκτικόν, πού τελεῖται τὰ μεσάνυκτα.
8. Ὁ ὄρθρος, πού τελεῖται μόλις χροάζη.

Δηλαδὴ ἀνὰ τρεῖς ὥρες πρέπει νὰ τελεῖται καὶ χωριστὴ ἀκολουθία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο βέβαια ἐτελοῦσαν τὶς τακτικὲς αὐτὲς ἀκολουθίες οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Καὶ τώρα οἱ μοναχοὶ στὰ μοναστήρια, ὅπου εἶναι ἐντελῶς ἀφωσιωμένοι στὴ λατρεία τοῦ Κυρίου, τηροῦν μὲ ἀκρίβεια τὴν τάξι τῆς λατρείας καὶ τελοῦν ὅλες αὐτὲς τὶς ἀκολουθίες.

Στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά μονάχα ὁ ὄρθρος καὶ ὁ ἑσπερινός τελεῖται. Τὶς ὑπόλοιπες ἀκολουθίες εἴτε τὶς συγχωνεύουν καὶ τὶς διαβάζουν μαζί μὲ αὐτὲς τὶς δύο, ἢ τὶς διαβάζει μόνος του χωριστὰ ὁ ἱερέας.

Ἡ σπουδαιότερη βέβαια ἀπὸ ὅλες τὶς τακτικὲς ἀκολουθίες εἶναι ἡ *θεία εὐχαριστία* ἢ *θεία λειτουργία*, πού τελεῖται κάθε Κυριακὴ καὶ κάθε μεγάλη ἑορτῇ. Γι' αὐτὴν θὰ μιλήσωμε στὸ ἀκόλουθο μάθημα.

5. Ἡ θεία εὐχαριστία καὶ ἡ ἱστορία της.

Τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας τὸ ἴδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, πού ἔφαγε γιὰ τελευταία φορὰ μαζί μὲ τοὺς Μαθητὲς Του.

Ἡ θεία εὐχαριστία παριστάνει τὴ μεγάλη θυσία τοῦ Χριστοῦ, πού ἐθυσιάστηκε ἐπάνω στὸ σταυρὸ γιὰ τὴ σωτηρία μας. Μὲ τὸ μυστήριον αὐτό, πού τὸ τελεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερέας, μεταβάλλεται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ βέβαια γίνεται μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦτο τοῦ Κυρίου μεταλαβαίνουν οἱ Χριστιανοὶ στὸ τέλος τῆς θείας εὐχαριστίας, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ Ἐ-

κείνου: «Τούτο νὰ κάνετε γιὰ νὰ μὲ θυμᾶσθε, γιατί ἐκεῖνος ποὺ τρώγει τὴ σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου ἐν ἐμοὶ μένει καγὼ ἐν αὐτῷ», (Ἰωάν. στ' 56).

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐτελοῦσαν τακτικὰ τὴ θεῖα εὐχαριστία, στὴν ἀρχὴ ἀπλᾶ. Σιγά-σιγά ὁμως ἄρχισαν νὰ τὴν τελοῦν μὲ περισσότερὴ μεγαλοπρέπεια, γιατί τῆς ἐπρόσθεσαν ψαλμούς τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀναγνώσματα ἀπὸ τὶς προφητεῖες, περικοπὲς ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια, ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὲς καὶ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ προπάντων ἐπρόσθεσαν ὕμνους θρησκευτικoὺς καὶ εὐχές.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ θεῖα εὐχαριστία ἔλαβε τὸν τύπο μιᾶς θαυμασίας τελετουργίας θρησκευτικῆς, ὅπου τελετάρχης εἶναι ὁ ἱερέας καὶ βοηθοὶ του οἱ δυὸ χοροὶ τῶν ψαλτῶν.

6. Ἡ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου

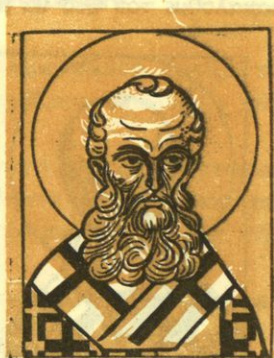
Κατὰ τὰ πρῶτα Χριστιανικὰ χρόνια δὲν ἐγίνονταν παντοῦ ὁμοίομορφα τὸ μυστήριον τῆς θείας λειτουργίας. Κάθε Ἐκκλησία εἶχε δικό της τύπο, δικό της σύστημα. Γι' αὐτό, ὅπως εἶδαμε, ὁ Ἀπόστολος Ἰακώβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰησοῦ ἔγραψε ἕνα ὠρισμένο τύπο, ἕνα βιβλίον θείας λειτουργίας, ποὺ τὸ παραδέχθησαν ὅλες οἱ Ἐκκλησίες καὶ τὸ ἐφάρμοζαν.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ λειτουργία αὐτὴ τοῦ Ἰακώβου εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη, δὲν τὴ χρησιμοποιεῖ πιά ἡ Ἐκκλησία μας. Τελεῖται τώρα μονάχα μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, στὶς 23 Ὀκτωβρίου, δηλαδὴ τὴν ἡμέρα ποὺ εορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου.

7. Ἡ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου

Τριακόσια χρόνια περίπου ἀργότερα ὁ Μέγας Βασίλειος ἔγραψε δική του θεῖα λειτουργία, συντομώτερη. Ἀλλὰ πάλι καὶ αὐτὴ ἦταν μεγάλη. Διαρκοῦσε πολλὴ ὥρα καὶ οἱ πιστοὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ μένουν ὄρθιοι, γιὰ νὰ τὴν παρακολουθοῦν.

Σήμερα ἡ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου τελεῖται 10 φορές τὸ χρόνο: Τὶς πέντε πρῶτες Κυριακὲς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ τὸ Μεγάλον Σάββατο, τὴν παραμονὴ τῶν Χρι-

στουγέννων, τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων καὶ τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου.

8. Ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων

Κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ, Μεγάλῃ Τρίτῃ καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ τελεῖται ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων. Στὴ λειτουργία αὐτὴ δὲν γίνεται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, γιατί ὁ ἱερέας τελεῖ τὴ λειτουργία μὲ τὰ τίμια δῶρα, ποὺ ἔχουν ἀγιασθῆ ἀπὸ τὴν προηγουμένη Κυριακῇ. Τὴ λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων δὲν ἔγινε ἀκριβῶς ποιὸς τὴν ἔχει γράψει.

9. Ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου

Μετὰ ἀπὸ τὸ Μ. Βασίλειο, ἄλλος ἱεράρχης, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔγραψε ἀκόμη συντομώτερη λειτουργία, ποὺ ἀπὸ τότε καθιερώθηκε σὲ ὅλη τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ τελεῖται μέχρι σήμερα.

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου χωρίζεται σὲ δυὸ τμήματα :

α) Στὴ λειτουργία τῶν κατηχουμένων.

β) Στὴ λειτουργία τῶν πιστῶν.

Πρὶν ὅμως ἀρχίσει ἡ ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὁρθρου, δηλαδὴ διάφοροι ὕμνοι, δεήσεις καὶ εὐχές, ὅπου παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο τῶν ἐντολῶν Του.

Τὴν ὥρα αὐτὴ ποὺ οἱ ψάλτες ψάλλουν ἢ διαβάζουν τὴν ἀκολουθία τοῦ ὁρθρου, ὁ ἱερέας μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα προετοιμάζει τὰ τίμια δῶρα, δηλαδὴ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο. Αὐτὴ ἡ τελετὴ λέγεται *προσκομιδὴ*.

Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα εἴπαμε ὅτι ὑπάρχει μιὰ κόγχη στὸν τοῖχο, ποὺ τὴν ὠνομάσαμε *προσκομιδὴ*. Ἐκεῖ προετοιμάζει ὁ ἱερέας τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο, δηλαδὴ τὰ τίμια δῶρα, τὰ ὁποῖα θὰ μεταφέρει ἔπειτα στὴν Ἁγία Τράπεζα.

Ὁ ἄρτος (τὸ πρόσφορο) εἶναι ἐπάνω σφραγισμένος μὲ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Ὅταν κἀνὴ τὴν προετοιμασία

τῶν θείων δώρων ὁ ἱερέας, χαράζει μὲ τὴ λόγχη ἐπάνω στὸν σφραγισμένο ἄρτο τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, γιὰ ἐνθύμισι τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτήρα καὶ ἔπειτα κόβει ἐκεῖνο τὸ τετράγωνο τῆς σφραγίδας, ποῦ ἔχει τὰ ἀρχικὰ γράμματα ΙΣ.ΧΡ. (Ἰησοῦς Χριστός) καὶ τὴ λέξι ΝΙΚΑ.

Τὸ τετράγωνο αὐτὸ τεμάχιο, ποῦ ὀνομάζεται ἄ μ ν ὄ ς, τὸ τοποθετεῖ ὁ ἱερέας μέσα στὸν ἱερὸ δίσκο. Ἡ πράξις αὐτὴ συμβολίζει τὸ Χριστό, ποῦ ὀδηγεῖται ὡς ἄμνος γιὰ νὰ σφαγῆ. Ἐπειτα χωρίζει τὸ τετράγωνο αὐτὸ σταυρωτὰ μὲ τὴ λόγχη καὶ λέει: «*Θύεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ αἰρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου*», καὶ πάλι κεντάει μὲ τὴ λόγχη τὸ μικρὸ τετραγωνίδιο μὲ τὰ γράμματα ΝΙ λέγοντας: «*εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχη τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐννευε καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ*». Μὰ ἐνῶ ψυθυρίζει ἀκόμη τὶς δυὸ τελευταῖες λέξεις, χύνει στὸ ἅγιο ποτήριο τὸν οἶνο.

Ἄφου τέλος ἐτοιμάσῃ τὸ δίσκο τοποθετεῖ ἀπὸ ἐπάνω τὸν ἀστερίσκο καὶ τὸν σκεπάζει μὲ ἓνα κάλυμμα. Ὑστερα σκεπάζει τὸ δίσκο καὶ τὸ ἅγιο ποτήριο μὲ τὸν *ἀέρα*. Τώρα πλέον τὰ τίμια δῶρα εἶναι ἐτοιμα γιὰ τὴ *μεγάλῃ εἴσοδο*. Σὲ ὅλο τὸ διάστημα τοῦτο ἀκατάπαυστα λέγει εὐχὲς καὶ δεήσεις πρὸς τὴ Θεοτόκο καὶ ὅλους τοὺς ἁγίους, νὰ μεσιτέψουν, ὥστε νὰ εὐλογηθῆ ἀπὸ τὸ Θεὸ ἡ προετοιμασία τῶν τιμίων δώρων.

Τὴ μικρὴ αὐτὴ τελετὴ, ποῦ γίνεται στὴν προσκομιδὴ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὄρθρου, τὴν ὀνομάσαμε καὶ αὐτὴ *προσκομιδὴ*.

10 Ἡ λειτουργία τῶν κατηχουμένων

Ὅταν πιά τελειώσῃ ὁ ὄρθρος μαζί μὲ τὴν προσκομιδὴ ἀρχίζει τὸ πρῶτο μέρος τῆς θείας λειτουργίας, ποῦ τὸ ὀνομάζομε *λειτουργία τῶν κατηχουμένων*.

Σήμερα βέβαια δὲν ὑπάρχουν κατηχούμενοι, γιὰτὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι βαπτισμένοι ἀπὸ μικροί. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ὁμως διατηρεῖ ἐκεῖνους τοὺς παλαιοὺς τύπους, ὅπως τοὺς καθώρισαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀμετάβλητους καὶ ἀπαρασάλευτους.

Ἄν προσέξωμε τὴ λειτουργία τῶν κατηχουμένων, θὰ παρατηρήσωμε, ὅτι χωρίζεται στὸ *προοίμιο*, στὴ *μικρὴ εἴσοδο*, στὴν *ἀνάγνωσι τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Ἐὐαγγελίου* καὶ στὶς *δεήσεις γιὰ τοὺς κατηχουμένους*.

Τὸ προοίμιο. Ὁ ἱερέας ἀφ’οὔ τελειώσῃ τὸν ὄρθρο καὶ τὴν προσκομιδὴ, ἔρχεται στὴν Ἁγία Τράπεζα, προσκυνάει καὶ τὴν ἀσπάζεται. Ἐπειτα

ἀσπάζεται τὸ ἱερό Εὐαγγέλιο καὶ ἀναφωνεῖ: «*Εὐλόγημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*». Μὲ τὴν εὐλογία αὐτὴ ἀρχίζει ἡ λειτουργία.

Ἐπακολουθοῦν τὰ εἰρηνικά, ποὺ λέγονται καὶ συναπτὴ, γιὰ εἶναι σειρά ἀπὸ πολλὰς δέσεις, ποὺ συνδέονται ἡ μίᾳ μὲ τὴν ἄλλη. Ἡ συναπτὴ ἀρχίζει μὲ τὸ «*Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν*».

Ὅταν τελειώσῃ ὁ ἱερέας τὴν συναπτὴν, οἱ ψάλτες ψάλλουν μεγαλοπρεπῶς τὰ ἀντίφωνα: «*Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου...*» καὶ «*Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ...*». Ἐπειτα ψάλλονται οἱ μακαρισμοί, διάφορα τροπάρια καὶ τὸ ἀπολυτίκιο τοῦ ἁγίου ποὺ ἔχει τὴ μνήμη του τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη.

Ἡ μικρὴ εἴσοδος. Τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀνοίγουν οἱ θύρες τοῦ Ἁγίου Βήματος καὶ ἐξέρχεται ὁ ἱερέας ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν θύρα, κρατώντας ψηλὰ τὸ Εὐαγγέλιο. Ἐμπρὸς πηγαίνουν τὰ παιδιὰ ποὺ κρατοῦν ἀναμμένες λαμπάδες καὶ τὸ θυμιατήριον. Ὅταν φθάσῃ στὸ μέσο τῆς ἐκκλησίας ὁ ἱερέας σταματᾷ καὶ ἀναφωνεῖ: «*Σοφία, ὄρθοι!*», δηλαδὴ: Χριστιανοί, τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι ἡ θεία Σοφία, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πρέπει ὄρθοι νὰ τὸ ὑποδεχθῶμε μὲ εὐλάβεια. Ὑστερα ὁ ἱερέας μπαίνει μέσα στὸ ἱερό. Αὐτὴ εἶναι ἡ μικρὴ εἴσοδος. Συνέχεια κατόπιν ψάλλεται ὁ τρισάγιος ὕμνος: «*Ἄγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς*».

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειτα διαβάζει ὁ ψάλτης τὸν Ἀπόστολον. Καὶ κατόπιν ὁ ἱερέας ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη διαβάζει μιὰ περικοπὴ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο. Ἄν ὑπάρχῃ διάκονος τὸ διαβάζει αὐτὸς τὸ Εὐαγγέλιο ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἄμβωνα. Ὅταν τελειώσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου, ἀρχίζει τὸ θεῖον κήρυγμα.

Ἡ δέσις γιὰ τοὺς κατηχουμένους. Τέλος ὁ ἱερέας ἀπαγγέλλει τὴν ἐκτενὴ δέσι, ποὺ ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «*Εἴπομεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπομεν...*». Ἡ μεγάλη αὐτὴ δέσις εἶναι γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς, τοὺς κληρικοὺς καὶ γιὰ ἐκείνους, ποὺ φροντίζουν γιὰ τὴν πρόοδο τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειτα δέεται χωριστὰ γιὰ τοὺς κατηχουμένους, παρακαλώντας τὸ Θεὸ νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ δεχθῶν τὴ θρησκεία τοῦ Σωτήρα, νὰ βαπτισθοῦν καὶ νὰ γίνουν καλοὶ Χριστιανοί.

Ὅταν τελειώσῃ αὐτὴ ἡ δέσις, ὁ ἱερέας ἀναφωνεῖ: «*Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. Οἱ κατηχούμενοι προέλθετε. Μὴ τις τῶν κατηχουμένων, ὄσοι πιστοὶ!*».

Μὲ τὴν ἀναφώνησι αὐτὴ εἰδοποιούσῃ ὁ ἱερέας τοὺς κατηχουμένους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ ναό, γιὰ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀρχίζει ἡ λειτουργία, τῶν πιστῶν, πού μόνον οἱ βαπτισμένοιμποροῦσαν νὰ τὴν παρακολουθήσουν.

11. Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν

Τώρα πιά εἰσερχόμαστε στὸ καθαυτὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, στὸ σπουδαιότερον σημεῖον, ὅπου γίνεται ἡ μετουσίωσις, δηλαδὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν,μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ὅτι διαίρεται σὲ τέσσαρα μέρη :

1. Τὴ μεγάλη εἴσοδο.
2. Τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως.
3. Τὸν ἀγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων.
4. Τὴν ἀγία κοινωνίαν καὶ τὴν ἀπόλυσιν.

1. **Ἡ Μεγάλῃ εἴσοδος.** Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμὴ, πού ὁ ἱερέας ἀναφωνεῖ : *«Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»*. Καὶ ἀμέσως ἔπειτα ὁ δεξιὸς ψάλλτης ἀργὰ καὶ μετρητικῶς ἀνακινῶν τὸν χερουβεϊκὸν ὕμνον : *«Οἱ τὰ χερουβεῖμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες πᾶσαν τὴν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν»*.

Στὸ μεταξύ ὁ ἱερέας προσέρχεται στὴν προσκομιδὴν, παίρνει τὰ τίμια δῶρα καὶ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν πύλην γιὰ νὰ κάμῃ τὴν μεγάλην εἴσοδο. Προπορεύονται οἱ λαμπάδες, τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τὸ παιδί μετὰ τὸ θυμιατήριον. Μόλις βγῆ ἔξω ὁ ἱερέας, ἀναφωνεῖ ἀργὰ καὶ καναυτικῶς :

«Πάντων ἡμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

Καὶ ὅταν φθάσῃ στὴ μέση τοῦ ναοῦ, σταματᾷ καὶ εὐχεται γιὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, τὸ ἔθνος καὶ τὸ στρατόν, γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανούς, καὶ γιὰ ὅλη τὴν χριστιανικὴν ἀδελφότητα. Τέλος εἰσερχεται ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλην στὸ Ἱερόν καὶ ἀφήνει τὰ τίμια δῶρα στὴν Ἁγίαν Τράπεζαν.

2. **Ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως.** Ἐπειτα λέγει διάφορες προσευχάς, ἐνῶ ὁ ψάλλτης ψάλλει τὸ *«Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον*

ἀχώριστον», δηλαδή ἔμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὁμολογοῦμε τὴν πίστι μας στὴν Ἁγία Τριάδα, τὴν ὁμοούσιο καὶ ἀχώριστο. Ἄμεσως ὑπερὰ ὁ δεξιὸς φάλτης ἀπαγγέλλει τὸ «πιστεύω».

Μόλις τελειώσῃ τὸ «πιστεύω», εἰσέρχόμεθα στὸ κυριώτερο μέρος τῆς θείας λειτουργίας.

3. Ὁ ἀγιασμός τῶν τιμῶν δώρων. Ὅλη ἡ τελετὴ, ποῦ ἔγινε ἕως τὴν ὥρα αὐτῆ, εἶναι μία ψυχικὴ προπαρασκευὴ, μιὰ ἠθικὴ προετοιμασία τῶν πιστῶν γιὰ τὴ μεγάλη στιγμή, ποῦ θὰ ἀκολουθήσῃ. Καὶ ἡ στιγμή αὐτὴ εἶναι τὸ κέντρο τῆς λατρείας μας. Εἶναι ἡ στιγμή, ποῦ συντελεῖται ἡ ἀγία θυσία τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Εἶναι ἡ στιγμή, ποῦ συντελεῖται ἡ ἀναπαράστασις τοῦ θείου δράματος.

Καὶ μᾶς εἰδοποιεῖ ὁ ἱερέας ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα, ὅτι εἰσέρχόμεθα στὸ ἱερώτερο σημεῖο τοῦ μυστηρίου, μόλις ἀναφωνεῖ: *«Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβον, πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν»*. Κατόπιν γονατίζει ἐμπρὸς στὴν Ἁγία Τράπεζα ὁ ἱερέας καὶ λέγει διάφορες μυστικὲς εὐχὲς καὶ δεήσεις, μὲ τίς ὁποῖες παρακαλεῖ τὸν Ὑψιστο νὰ στείλῃ τὴ θεία Του χάρι καὶ νὰ μετουσίωσῃ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου.

Συγχρόνως ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ἀργὰ μὲ κατάνυξι φάλλει: *«Σέ ὑμνοῦμεν, Σέ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε, καὶ δεόμεθά Σου ὁ Θεὸς ἡμῶν»*.

Καὶ ὁ ἱερέας ἐπίσης ἐξακολουθώντας τίς δεήσεις του λέγει: *«Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμα Σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ Σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματι Σου τῷ Ἁγίῳ»*. Ἀκριβῶς τὴ στιγμή αὐτὴ γίνεται ἡ μετουσίωσις τῶν τιμῶν δώρων.

Ὁ ἱερέας ἐξακολουθεῖ συνέχεια νὰ διαβάζῃ εὐχὲς καὶ δεήσεις, ἐνῶ ὁ φάλτης ἀπαγγέλλει τὴν Κυριακὴν προσευχὴν: *«Πάτερ ἡμῶν...»*. Κατόπιν φάλλει τὸ κοινωνικόν: *«Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἀλληλοῦσια»*. Τὴ στιγμή αὐτὴ οἱ ἱερεῖς στὸ Ἅγιο Βῆμα κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

4. Ἡ ἀγία κοινωνία καὶ ἡ ἀπόλυσις. Μόλις τελειώσῃ ἡ ψαλμωδία τοῦ κοινωνικοῦ, ἀνοίγει ἡ Ὁραία Πύλη, ἐξέρχεται ὁ ἱερέας κρατώντας τὸ ἅγιο ποτήριο καὶ ἀναφωνεῖ: *«Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσ-*

έλθετε». Με την προσφώνησί του ὁ λειτουργὸς προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσέλθουν γιὰ νὰ κοινωνήσουν μετὰ τὴν καρδιά γεμάτη πίστι καὶ ἀγάπη. Τότε ὅσοι χριστιανοὶ εἶναι ἔτοιμοι κοινωνοῦν, ἐνῶ ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει τό: «*Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε, πηγῆς ἀθανάτου γεύσασθε. . .*». Καὶ συνέχεια λέγει τὸν ὕμνο τῆς Πεντηκοστῆς:

*«Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
ἐλάβομεν πνεῦμα ἐπουράνιον
εὐρομεν πίστιν ἀληθῆ,
ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες.
Αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσε.»*

Κατόπιν ἐπιστρέφει ὁ ἱερέας στὴν Ἁγία Τράπεζα, παίρνει τὰ ἀχραντα μυστήρια καὶ τὰ μεταφέρει στὴν προσκομιδῆ, ἀφοῦ τὰ παρουσιάσῃ στὴν Ὁραία Πύλη λέγοντας: «*Πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.*»

Καὶ ἀφοῦ τὰ ἀφήσῃ ἐκεῖ στὴν προσκομιδῆ, ἔρχεται ἐμπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη, ἀπαγγέλλει στὸν Ὑψιστο καὶ εὐχαριστίες καὶ ἐπικαλεῖται ὅλους τοὺς Ἁγίους νὰ μεσιτεύσουν στὸ Θεὸ γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Καὶ μετὰ τό: «*Δι' εὐχῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν,*», τελειώνει ἡ ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας.

Κατόπιν ὁ ἱερέας μοιράζει τὸ ἀντίδωρο στοὺς Χριστιανούς. Τὸ ἀντίδωρο εἶναι εὐλογημένος ἄρτος ἀπὸ τὸ πρόσφορο, ποὺ χρησιμοποίησε ὁ λειτουργὸς γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ τίμια δῶρα καὶ λέγεται *ἀντίδωρο*, γιατί δίδεται ἀντὶ τῶν τιμίων δώρων.

12. Ἡ σημασία τῆς θείας λειτουργίας γιὰ τοὺς Χριστιανούς

Ἀφοῦ ἐμάθαμε τὴν ἱστορία τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ ἐξετάσαμε λεπτομερῶς, πῶς τελεῖται, εἶναι ἀνάγκη τώρα νὰ ἰδοῦμε καὶ γιὰ ποίους λόγους ἐπιβάλλεται σὲ μᾶς τοὺς Χριστιανούς νὰ τὸ παρακολουθοῦμε τακτικὰ κάθε Κυριακῆ καὶ κάθε μεγάλη ἑορτὴ στὴν ἐκκλησία.

Ἐάν ἀναλογισθοῦμε μὲ ποῖα αἰσθήματα εἶναι πλημμυρισμένη ἡ ψυχὴ μας, ὅταν μετὰ τὴν ἀπόλυσι τῆς θείας λειτουργίας βγαίνουμε ἀπὸ τοὺς ναοὺς, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἐννοήσωμε τὴ σημασία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μυστηρίου.

Στήν ψυχή μας μέσα μᾶς φαίνεται, ὅτι ἀνθίζει ἐκείνη τὴν ὥρα τὸ εὖ-
σμο ἄνθος τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ὅλα γύρω μας
τὰ βλέπομε μὲ κάποιο ἄλλο ἔνδυμα, γιατί καὶ ἡ ψυχή μας ἔχει ἀνανεώσει
τὸ χριστιανικὸ τῆς ἔνδυμα.

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαρι-
στίας, ποὺ παρακολουθήσαμε, συνέβη μέσα στὴν ψυχή μας κάποια με-
ταβολή, κάποια ἀλλαγὴ. Καὶ ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἔγινε χωρὶς κὰν νὰ τὸ ἀντι-
ληφθοῦμε, ἔγινε κατὰ τρόπον μυστηριώδη καὶ μὲ τὴ δύναμι τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος.

Τὴν ἐσωτερικὴ αὐτὴ ἀλλαγὴ καὶ ψυχικὴ ἀνανέωσι τὴν αἰσθανόμαστε
ἀκόμη μεγαλύτερη, ὅταν μὲ προσοχὴ καὶ μὲ εὐλάβεια παρακολουθοῦμε
τὸ νόημα τῶν λόγων τοῦ ἱερέα καὶ τῶν ψαλτῶν, ὅταν γνωρίζωμε τὸ νό-
ημα τῶν ἱερῶν φράσεων καὶ ὅταν ιοερῶς συμμετέχωμε στὴν ψαλμωδία.

Μένει τότε βαθύτερα τὸ ἄρωμα τῶν θείων λόγων μέσα μας καὶ μᾶς
ἐνδυναμώνει, γιὰ νὰ ἐφαρμόζωμε στὴ ζωὴ μας τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τοῦ
Κυρίου.

Ὁ τακτικὸς ἐκκλησιασμὸς μᾶς ἀνανεώνει διαρκῶς τὸν δεσμό μας μὲ τὸν
Οὐράνιο Πατέρα, μᾶς ὑπενθυμίζει νὰ ἐκτελοῦμε τὶς ἐντολές Του, μᾶς ὀπλί-
ζει μὲ θάρρος στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ μᾶς γεμίζει τὴν ψυχή
μὲ ἱερὴ ἀγαλλίασι.

Αἰσθανόμαστε τοιοῦτοτρόπως, ὅτι βαδίζωμε τὸ δρόμο τῆς ἀληθείας
καὶ τῆς δικαιοσύνης, ποὺ μᾶς ἐξασφαλίζει τὴν εὐτυχία τῆ δική μας, τὴν
εὐτυχία τῆς οικογενείας μας, τὴν εὐτυχία τῆς Πατρίδος μας. Συνάμα ὁ
δρόμος αὐτὸς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης μᾶς ὀδηγεῖ προε-
τοιμασμένους στὴ μέλλουσα ζωὴ, καὶ μᾶς ἀνοίγει τὶς παραδείσεις πύλες
τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ

1. Οί εκκλησιαστικοί ὕμνοι καὶ οἱ ὕμνογράφοι

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, ὅταν συγκεντρώνονταν γιὰ νὰ λατρεύσουν τὸν Ὑψιστο, ἐτελοῦσαν, ὅπως εἶδαμε, μίαν ἀπλήν ἀλλὰ καὶ καταναυκτικὴν ἑορτήν. Ἐψάλλαν ὕμνους τοῦ Δαβίδ, ἐδιάβαζαν κατάλληλες περικοπὲς ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, περικοπὲς ἀπὸ τὰ ἱερά Εὐαγγέλια, ἀπὸ τῆς Πράξεως ἢ ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄκουαν τὸ θεῖο κήρυγμα. Τέλος παρακολουθοῦσαν τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ ἐκοινωνοῦσαν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου.

Ἀργότερα ἄρχισαν σιγά-σιγά νὰ προσθέτουν στὴν ἀπλήν αὐτὴ τελετὴ διαφόρους θρησκευτικούς ὕμνους, ποὺ εἶχαν ὡς ὑπόθεσιν χριστιανικὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ προπάντων ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὸ βίβιον τοῦ Θεοτόκου, τῶν Ἀποστόλων, τῶν Ἀγίων, καὶ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ὠραῖοι αὗτοι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ὠνομάζονταν συνήθως *τροπάρια*, ἀπὸ τὸν τρόπον μὲν τὸν ὁποῖον ψάλλονται. Κατόπιν ὁμως ἐπήρσαν διάφορα ξεχωριστὰ ὀνόματα. Ὦνομάσθησαν *κοντάκια*, *καταβασίαι*, *ἐξαποστειλάρια*, *ἀπολυτίκια*, *δοξαστικά*, *ὕμνοι*, *καθίσματα*, *κανόνες*, *ἀπόστιχα*.

Τοὺς θρησκευτικοὺς αὐτοὺς ὕμνους τοὺς ἔγραψαν κατὰ διάφορες ἐποχὰς ἐξέχοντες ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνογράφοι. Οἱ σπουδαιότεροι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνογράφοι εἶναι οἱ ἑξῆς : Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς, ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σέργιος, ὁ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, ὁ Γεώργιος Πισίδης, ὁ πατριάρχης Φώτιος, ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, ἡ μοναχὴ Κασσιανὴ καὶ ἄλλοι πολλοί.

2. Ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι

Απολυτίκιο τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων :

Ἡ γέννησίς σου, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ
τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως·
ἐν αὐτῇ γὰρ οἱ τοῖς ἄστροις λατρεύοντες
ὑπὸ ἀστέροσ ἐδιδάσκοντο
Σὲ προσκυνεῖν, τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης
καὶ Σὲ γινώσκειν,
ἐξ ὕψους ἀνατολήν,
Κύριε, δόξα Σοι.

Κοντάκιο τῶν Χριστουγέννων :

Ἡ Παρθένος σήμερον
τὸν ὑπερούσιον τίκει
καὶ ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον
τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει.
Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι,
Μάγοι δὲ μετὰ ἀστέροσ ὁδοιποροῦσι,
δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη
παιδίον νέον
ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

Καταβασίεις τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων :

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε.
Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε.
Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε.
Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ

καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε, λαοί,
ὅτι δεδόξασται.

Ἐξαποστειλάριο τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων :

Ἐπεσκέφατο ἡμᾶς
ἐξ ὕψους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν,
ἀνατολὴ ἀνατολῶν,
καὶ οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ
εὐρομεν τὴν ἀλήθειαν
καὶ γὰρ ἐκ τῆς Παρθένου
ἐτέχθη ὁ Κύριος.

Ἄπολυτικό τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ :

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζόμενος σου, Κύριε,
ἢ τῆς Τριάδος ἐφανέρωθη προσκύνησις.
Τοῦ γὰρ γεννήτορος ἢ φωνῆ προσεμαρτύρει Σοι,
ἀγαπητὸν Σὲ Υἱὸν ὀνομάζουσα.
Καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς
ἐβεβαίον τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές.
Ὁ ἐπιφανείς, Χριστέ ὁ Θεός,
καὶ τὸν κόσμον φωτίσας, δόξα Σοι.

Κοντάκιο τῶν Θεοφανείων :

Ἐπεφάνης σήμερον τῇ Οἰκουμένῃ
καὶ τὸ φῶς σου, Κύριε, ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς
ἐν ἐπιγνώσει ἡμῶν Σε.
Ἦλθες, ἐφάνης, τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

Ἄπολυτικό τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ :

Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον
καὶ τοῦ ἀπ' αἰῶνος μυστηρίου ἢ φανέρωσις.
Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς τῆς Παρθένου γίνεται
καὶ Γαβριὴλ τὴν χάριν εὐαγγελίζεται.
Δι' ὃ καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ τῇ Θεοτόκῳ βοήσωμεν
Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ.

Ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς 24 οἴκους τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου :

Ἄγγελος προτοστάτης
οὐρανόθεν ἐπέμφθη
εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ χαῖρε.
Καὶ σὺν τῇ ἀσωμάτων φωνῇ
σωματούμενόν Σε θεωρῶν, Κύριε,
ἐξίστατο καὶ ἴστατο κραυγάζων
πρὸς αὐτὴν τοιαῦτα :

Χαῖρε, δι' ἧς ἡ χαρὰ ἐκλάμπει,
Χαῖρε, δι' ἧς ἡ φθορὰ ἐκλείπει.
Χαῖρε, τοῦ πεσόντος Ἀδὰμ ἡ ἀνάστασις,
Χαῖρε, τῶν δακρύων τῆς Ἐῤῥας ἡ λύτρωσις.
Χαῖρε, ὕψος δυσανάβατον ἀνθρωπίνους λογισμοῖς
Χαῖρε, βάθος δισθεώρατον καὶ ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς·
Χαῖρε, ὅτι ὑπάρχεις βασιλέως καθέδρα,
Χαῖρε, ὅτι βαστάζεις τὸν βαστάζοντα πάντα.
Χαῖρε, ἀστήρ ἐμφαίνων τὸν ἥλιον,
Χαῖρε, γαστήρ ἐνθέου σαρκώσεως.
Χαῖρε, δι' ἧς νεουργεῖται ἡ κτίσις,
Χαῖρε, δι' ἧς βρεφουργεῖται ὁ κτίστης,
Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

Ἐξαποστειλᾶριο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου :

Ἀπόστολοι ἐκ περάτων
συναθροισθέντες ἐνθάδε,
Γεθημανῇ τῷ χωρίῳ
κηδεύαστέ μου τὸ σῶμα.
Καὶ Σὺ, Υἱὲ καὶ Θεέ μου,
παράλαβέ μου τὸ πνεῦμα.

Ἀπολυτικίον τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν :

Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου θεότητος.
τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσει δογμάτων θείων πυρσεύσαντες.
τοὺς μελιρρῦτους ποταμοὺς τῆς σοφίας,
τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας
Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον,

σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ τῷ τὴν γλώτταν χρυσορρήμονι.
Πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί,
συνελθόντες ὕμνοις τιμῶμεν,
αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι
ὑπὲρ ἡμῶν αἰεὶ πρεσβεύουσι.

Δοξαστικὸ ἀπόστιχον τῆς Μ. Τετάρτης (τροπάριο τῆς Κασσιανῆς) :

Κόριε ἢ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή,
τὴν Σὴν αἰσθημένη Θεότητα,
μυροφόρον ἀναλαβοῦσα τάξιν,
ὄδουρομένη, μύρα Σοι πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει.
Οἴμοι ! λέγουσα, ὅτι νῦν μοι ὑπάρχει,
οἰστρός ἀκολασίας, ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος
ἔως τῆς ἁμαρτίας.
Δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν,
ὁ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ.
Κάμφθητί μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας,
ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς τῇ ἀπάτῃ Σου κενώσει.
Καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους Σου πόδας,
ἀποσμηξῶ τούτους δὲ πάλιν
τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις·
ὧν ἐν τῷ παραδείσῳ Ἐῦα τὸ δειλινὸν
κρότον τοῖς ὡσὶν ἠχηθεῖσα, τῷ φόβῳ ἐκρόβη.
Ἄμαρτιῶν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων μου ἀβύσσους.
τίς ἐξιχνιάσει, ψυχοσῶστα Σωτήρ μου ;
Μὴ με τὴν σὴν δούλην παρίδης,
ὁ ἀμέτρητον ἔχων ἔλεος.

Τροπάριο τῆς Μεγάλης Πέμπτης :

Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ μαθηταὶ
ἐν τῷ νικητῆρι τοῦ δαίμονος ἐφωτίζοντο,
τότε ὁ Ἰούδας ὁ δυσσεβὴς
φιλαργυρίαν νοσήσας ἐσκοτίζετο,
καὶ ἀνόμοις κριταῖς
Σέ, τὸν δίκαιον Κριτὴν,
παραδίδωσι.

Βλέπε, χρημάτων ἐραστά,
τὸν διὰ ταῦτα ἀγχόνη χρησάμενον,
φεῦγε ἀκόρεστον ψυχὴν
τὴν Διδασκάλῳ τοιαύτην τολμήσασαν.
Ὁ περὶ πάντας ἀγαθός,
Κύριε, δόξα Σοι.

Τροπάριο τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος :

Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται
ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς
καὶ μακάριος ὁ δούλος
ὃν εὐρήσει γοηγοῦντα,
ἀνάξιος δὲ πάλιν,
ὃν εὐρήσει ραθυμοῦντα.
Βλέπε οὖν, ψυχὴ μου
μὴ τῷ ἔπνῳ κατενεχθῆς,
ἵνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς
καὶ τῆς βασιλείας ἔξω κλεισθῆς,
ἀλλ' ἀνάνημον κραίτουσα
ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶ ὁ Θεός,
διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς.

Ἀντίφωνο τῆς Μεγάλης Πέμπτης :

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου,
ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.
Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται,
ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς.
Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται,
ὁ περιβάλλον τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις.
Ράπισμα κατεδέξατο,
ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ.
Ἦλοις προσηλόθη ὁ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας
Λόγῃ ἐκεντήθη ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου.
Προσκυνοῦμεν Σου τὰ πάθη, Χριστέ·
δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἐνδοξὸν Σου Ἀνάστασιν.

Ἑξαποστειλάριο τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος :

Τὸν νυμφῶνα Σου βλέπω,
Σωτήρ μου, κεκοσμημένον,
καὶ ἔνδυμα οὐκ ἔχω
ἵνα εἰσέλθω ἐν αὐτῷ.
Λάμπρυνόν μου τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς,
φωτοδότα καὶ σῶσόν με.

Ὑμνος τοῦ Πάσχα :

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
ζωὴν χαρισάμενος.

Κανόνας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα :

Ἀναστάσεως ἡμέραν, λαμπρυνθῶμεν, λαοί.
Πάσχα, Κυρίον Πάσχα.
Ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν
καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν
Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασεν,
ἐπὶ νίκιον ἄδοντας.

Ἀποστιχα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα :

Πάσχα ἱερὸν ἡμῖν σήμερον ἀναδέδεικται.
Πάσχα καινόν, Πάσχα μυστικόν.
Πάσχα πανσεβάσμιον, Πάσχα Χριστὸς ὁ λυτρωτῆς.
Πάσχα ἄμωμον, Πάσχα μέγα, Πάσχα τῶν πιστῶν.
Πάσχα, τὸ πύλας ἡμῖν τοῦ Παραδείσου ἀνοῖξαν.
Πάσχα πάντας ἀγιάζον πιστοὺς.
Πάσχα τὸ τερπνόν, Πάσχα Κυρίον Πάσχα.
Πάσχα πανσεβάσμιον ἡμῖν ἀνέτειλεν
Πάσχα, ἐν χαρᾷ ἀλλήλους περιπυξώμεθα.
ὦ Πάσχα, λύτρων λότης ! καὶ γὰρ ἐκ τάφου σήμερον,
ὥσπερ ἐκ παστοῦ ἐκλάμφας Χριστὸς
τὰ γύναια χαρᾶς ἐπλυσε, λέγων
κηρύξατε Ἀποστόλοις.

Ἀπολυτίκιο τῆς Πεντηκοστῆς :

Ἐβλογητὸς εἰ, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὁ πανσόφους τοὺς ἄλιεῖς ἀναδείξας,
καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,
καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγγηρεύσας,
φιλόνηρωπε, δόξα σοι.

Ἀπολυτίκιο τῆς Ἀναλήψεως :

Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν
χαροποιήσας τοὺς μαθητάς
τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
βεβαιωθέντων αὐτῶν διὰ τῆς εὐλογίας
ὅτι Σὺ εἰ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ,
ὁ λυτρωτῆς τοῦ κόσμου.

Κοντάκιον τῆς Μεταμορφώσεως :

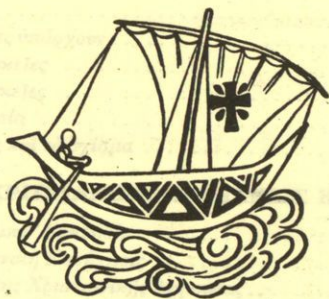
Ἐπὶ τοῦ Ὁρους μετεμορφώθης,
καὶ ὡς ἐχώρουσιν οἱ μαθηταὶ Σου,
τὴν δόξαν Σου, Χριστέ ὁ Θεός, ἐθεάσαντο·
ἵνα, ὅταν σὲ ἴδωσι σταυρούμενον,
τὸ μὲν πάθος νοήσωσιν ἐκούσιον,
τῷ δὲ κόσμῳ κηρύξωσιν,
ὅτι Σὺ ὑπάρχεις ἀληθῶς
τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα.

3. Προσευχές

1. Κύριε, ὁ τὸ Πανάγιόν Σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ
τοῖς Ἀποστόλοις Σου καταπέμψας, τοῦτο,
Ἄγαθέ, μὴ ἀντανέλης ἀφ' ἡμῶν,
ἀλλ' ἐγκαίνησον ἡμῖν, τοῖς δεομένοις Σου.

2. Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ, ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς,
προσκυνούμενος καὶ δοξαζόμενος,
Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ μακροθύμος,
ὁ πολυέλεος, ὁ πολνεύπλαχτος,
ὁ τοὺς δικαίους ἀγαπῶν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεῶν,

ὁ πάντα καλῶν πρὸς σωτηρίαν
 διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν,
 Αὐτὸς Κύριε, πρόσδεξαι
 καὶ ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰς ἐντεύξεις
 καὶ ἴθυνον τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τὰς ἐντολάς Σου.
 Τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀγιάσον, τὰ σώματα ἄγνισον.
 τοὺς λογισμοὺς δώρθωσον, τὰς ἐννοίας κάθαρον
 καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, κακῶν καὶ δόνης.
 Τείχισον ἡμᾶς τοῖς Ἁγίοις Σου Ἀγγέλοις,
 ἵνα, τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν
 φρουρούμενοι καὶ ὀδηγούμενοι καταστήσωμεν
 εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως
 καὶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπροσίτου Σου δόξης,
 ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Απολυτικό της Πεντηκώσας
 Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

Άγιος Χριστός, ο οποίος
 Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

Απολυτικό της Αποστολικής
 Απολυτικό της Ανατολικής
 Απολυτικό της Δυτικής

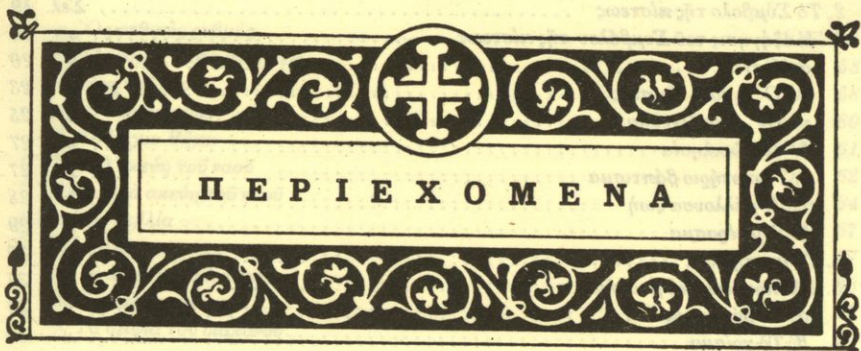
Κοντάκιον της Μεταμορφώσεως:

Έπι του Όρους μεταμορφώσης,
 και ως ήγειρον οι μαθηταί σου,
 την δόξαν σου, Χριστέ ο Θεός, ἀφανίστη
 σα, ἵνα σέ ἴδωσι ἀναμορφώσαν,
 τὸ μὲν πῶδες κρύφαλον ἑνώσαν,
 τὸ δὲ κόσμῳ κηρύττουσι
 ὅτι εὖ ἠγάπησεν ὁ
 πατήρ σου τὸν υἱόν σου

1. Κόρη, ὁ τόπος ἡμετέρος
 τοῖς Ἀποστόλοις Σου
 Ἄγαθε, μὴ ἀναστήσει
 ἀλλ' ἔγκαιρον ἔγει, τὸ

2. Ὁ ἐν παντί κρηρὸν καὶ κρηρὸν σου, ἐν ὄρει καὶ ἐν ἔρει,
 προσκτομενος καὶ δοξαζόμενος,
 Χριστέ ο Θεός, ὁ μακροβρύτος,
 ὁ πολυδάκρυτος, ὁ πολυδοξολογούμενος
 ὁ τοῖς ἁγίοις ἁγιαῖς καὶ τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἔλεος,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θρησκεία	Σελ. 3
2. Πόσων εἰδῶν θρησκείες ὑπάρχουν	» 4
3. Οἱ πολυθεϊστικὲς θρησκείες	» 4
4. Οἱ μονοθεϊστικὲς θρησκείες	» 6
5. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία	» 7
6. Οἱ διωγμοί, οἱ αἰρέσεις καὶ τὸ σχίσμα	» 8

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ

1. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία	» 11
2. Ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Κατήχησις	» 12
3. Οἱ πηγὲς τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς θρησκείας	» 13
4. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη	» 13
5. Ἡ Καινὴ Διαθήκη	» 14
6. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις	» 15

Κεφάλαιο πρῶτο : ΤΟ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Δογματικὸ	» 18
---------------------------------------	------

2. Τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως	Σελ. 19
3. Ἡ ἐξήγησις τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως	» 20
α. Ὁ Θεὸς	» 20
β. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς	» 23
γ. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα	» 25
δ. Ἡ Ἐκκλησία	» 27
ε. Τὸ σωτήριο βάπτισμα	» 27
στ. Ἡ μέλλουσα ζωὴ	» 28
ζ. Συμπέρασμα	» 29
4. Τὰ μυστήρια	» 30
5. Τὰ ὑποχρεωτικὰ μυστήρια	» 31
α. Τὸ βάπτισμα	» 31
β. Τὸ χρίσμα	» 32
γ. Ἡ ἐξομολόγησις	» 32
δ. Ἡ θεία εὐχαριστία	» 34
6. Τὰ προαιρετικὰ μυστήρια	» 35
α. Ὁ γάμος	» 35
β. Τὸ εὐχέλαιον	» 36
γ. Ἡ ἱερωσύνη	» 37

Κεφάλαιο Δεύτερο : ΤΟ ΗΘΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Ἠθικὸ	» 39
2. Οἱ Δέκα Ἐντολές	» 40
3. Τὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεόν	» 41
4. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον μας	» 43
5. Ἡ προσευχή	» 47
6. Ποῦ πρέπει νὰ γίνεται ἡ προσευχή καὶ πότε	» 48
7. Ἡ Κυριακὴ προσευχή	» 48
8. Ἡ ἐξήγησις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς	» 49

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Τὶ μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργικὴ	» 51
-------------------------------------	------

Κεφάλαιο Πρῶτο : ΟΙ ΝΑΟΙ

1. Γιατί γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ στοὺς ναοὺς	» 52
2. Ἡ ἱστορία τῶν ναῶν πρὶν ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον	» 53
3. Οἱ ναοὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον	» 53
4. Οἱ ρυθμοὶ τῶν ναῶν	» 54
α. Ὁ ρυθμὸς τῆς βασιλικῆς	» 54
β. Ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς	» 55

γ. Ὁ γοθθικός ρυθμός	Σελ. 57
δ. Ὁ ρυθμός Ἀναγεννήσεως	» 58
5. Τὰ μέρη τοῦ ναοῦ	» 58
α. Ὁ κυρίως ναός	» 60
β. Τὸ Ἅγιο Βῆμα	» 61
6. Τὰ ἱερὰ σκευὴ τοῦ ναοῦ	» 62
7. Ἄλλα ἱερὰ σκευὴ τοῦ ναοῦ	» 64
8. Τὰ ἱερὰ βιβλία	» 67
9. Τὰ ἱερὰ ἄμφια	» 67
α. Τὰ ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου	» 68
β. Τὰ ἄμφια τοῦ ἱερέα	» 69
γ. Τὰ ἄμφια τοῦ διακόνου	» 70

Κεφάλαιο Δεύτερο : ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ

1. Τὰ εἶδη τῶν εορτῶν	» 71
2. Οἱ Δεσποτικὲς εορτὲς	» 72
α. Οἱ ἀκίνητες Δεσποτικὲς εορτὲς	» 72
β. Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς εορτὲς	» 73
Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς εορτὲς πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα	» 73
Ἡ Ἑβδομάδα τῶν παθῶν	» 74
Οἱ κινητὲς εορτὲς μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα	» 76
3. Οἱ Θεομητορικὲς εορτὲς	» 76
4. Οἱ εορτὲς τῶν Ἁγίων	» 77

Κεφάλαιο τρίτο : ΟΙ ΙΕΡΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

1. Ἡ ἱστορία τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν	» 80
2. Ἡ διαίρεσις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν	» 81
3. Οἱ ἑκτακτες ἱερὲς ἀκολουθίαι	» 81
4. Οἱ τακτικὲς ἱερὲς ἀκολουθίαι	» 81
5. Ἡ θεία εὐχαριστία καὶ ἡ ἱστορία της	» 82
6. Ἡ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου	» 83
7. Ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου	» 83
8. Ἡ λειτουργία τῶν προηγησμένων δώρων	» 84
9. Ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσσοτόμου	» 84
10. Ἡ λειτουργία τῶν κατηγουμένων	» 85
11. Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν	» 87
12. Ἡ σημασία τῆς θείας λειτουργίας γιὰ τοὺς χριστιανοὺς	» 89

Κεφάλαιο Τέταρτο : ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ

1. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι καὶ οἱ ἑμνογράφοι	» 91
2. Ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι	» 92
3. Προσευχὲς	» 98

ΤΑ ΘΡΑΙΟΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΔΙΚΙΩΤΗ

110 ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΤΑΔΙΟΥ 41 - ΑΘΗΝΑΙ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6

- ΤΑΣΙΣ Α' - Β'
- No. 1. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
 - » 2. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ

- ΤΑΣΙΣ Γ' - Δ'
- No. 3. ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
 - » 4. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
 - » 5. ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΡΩΕΣ
 - » 6. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
 - » 7. ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ
 - » 8. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
 - » 9. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ
 - » 10. ΓΕΩΓΡ. ΕΛΛΑΔΟΣ
 - » 11. ΧΑΡΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 - » 12. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ
 - » 13. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
 - » 14. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ
 - » 15. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
 - » 16. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- ΤΑΣΙΣ Ε' - ΕΤ'
- No. 17. ΕΚΚΛΗΣ. ΙΣΤΟΡΙΑ
 - » 18. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
 - » 19. ΧΑΡΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΝ
 - » 20. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΗΠΕΙΡΩΝ
 - » 21. ΦΥΣ. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ
 - » 22. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
 - » 23. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ
 - » 24. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
 - » 25. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
 - » 26. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ
 - » 27. ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΟΥ
 - » 28. ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΟΥ
 - » 29. ΛΕΙΤΟΥΡ. ΚΑΤΗΧΗΣ
 - » 30. ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ
 - » 31. ΧΑΡΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
 - » 32. ΓΕΩΓΡ. ΕΥΡΩΠΗΣ
 - » 33. ΦΥΣ. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ
 - » 34. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

• Συγγραφείς οι άριστοι Έλληνες συγγραφείς βοηθητικών βιβλίων • Περιεχόμενον σύμφωνα με τας νεωτέρας παιδαγωγικάς αντιλήψεις, εόληπτον και μεθοδικό • Εικονογρά- φησις μονοτάπη • Εκτύπωσις Ελλήνων καλλιτεχνών. • Στοι- χρωμα και πολύχρωμοι οι εσωτερικοί σελίδες. • Σχήμα πρακτικόν. • Τιμαί αι συνθήσεις. • Εκδοσις καλλιτεχνική επί λευκού χάρτου. • Τυπαι αι συνθήσεις.

Αι καλύτεραι και καλλιτεχνικώτεραι έλλη- νικαι σχολικαι έκδόσεις μέχρι σήμερον.